

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

**„Ale ten grunt, tatínku, ten náš velkej grunt, já nechci!“ aneb
tradice staleté selské držby.**

**“I don’t want our homestead, father, our big homestead of ours
at all!” or tradition of the rural land tenure, inheritance and
homestead succession system.**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Horský, Ph.D.

Autor: Ondřej Koc, obor Studium humanitní vzdělanosti

Praha 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Toto prohlášení a souhlas budou signovány vlastnoručním podpisem.

V Praze dne 1. 6. 2021

.....

Ondřej Koc

Poděkování

Je mi milou povinností zde poděkovat vedoucímu své bakalářské práce panu doc. PhDr. Janu Horskému, Ph.D. a mému kamarádovi Mgr. et Mgr. Bohumíru Bernáškovi z Prácheňského muzea v Písku, především za podnětné připomínky, rady, přátelský přístup a ochotnou pomoc i v čase, kdy doba osobnímu setkávání příliš nepřála.

Obsah

Abstrakt.....	6
Úvod.....	7
1. Obecné seznámení s vesnicí a jejím okolím	10
2. Hospodářské poměry vesnice od 16. do 18. století.....	23
3. Vysvětlení základních termínů	28
4. Povaha písemných katastrálních pramenů a jejich rozbor.....	33
4.1 Berní rula.....	33
4.2 Tereziánský katastr a rustikální fassé.....	36
4.3 Josefský katastr	41
5. Transfery usedlostí.....	44
5.1 Vývoj dědického práva v 18. století.....	45
5.2 Dědické systémy	46
6. Poddanské usedlosti a jejich držitelé	48
6.1 Grunt Vaňatovský	50
6.2 Chalupa Kolářovská.....	54
6.3 Chalupa Voříškovská	56
6.4 Grunt Štěřbovský	59
6.5 Chalupa Skalovská.....	61
6.6 Grunt Kocovský	63
6.7 Chalupa Vařmasovská.....	68
6.8 Grunt Srnkovský	70
6.9 Grunt Petrovic	72

6.10 Grunt Machovský.....	75
6.11 Grunt Civochovský	78
6.12 Chalupa Piksovská	80
6.13 Grunt Peroutkovský	82
6.14 Grunt Piksovský.....	84
6.15 Grunt Sedlákovský	87
6.16 Chalupa Zemanovská.....	90
6.17 Grunt Věrtelovský.....	93
6.18 Chalupa „Záhůrská“ Vlasatovská	96
6.19 Chalupa Klokočínská	100
Závěr	103
Seznam použitých pramenů a literatury.....	105
Seznam použitých zkratk a symbolů.....	110
Seznam vyobrazení	111

Abstrakt

Hlavním cílem této bakalářské práce je podhalení principu předávání selských usedlostí, dědických systémů, transferu majetku, nástupnictví na grunt a obecné popsání základních mechanismů selské držby raně novověké vsi Smrkovice, která náležela ke královskému městu Písek. Práce se tedy opírá především o studium primárních pramenů a je zasazena do širšího kontextu dějin sledované oblasti. Zároveň obsahuje rozbor právně historických hledisek vycházejících ze zjištěných poznatků. Mezi základní primární prameny patří pozemková knihy vsi Smrkovice (SOkA Písek, Archiv města Písek, inv. č. 872), která zachycuje období z let 1711 – 1792, objevují se zde ale i zápisy z let 1644 a vzácně i z roku 1850. Doplnujícími primárními prameny jsou např. registra purkrechtních vesnic z let 1644 – 1711 (SOkA Písek, Archiv města Písek, inv. č. 12), soupisy poddaných z let 1696 a 1750 (SOkA Písek, sign. E36, E40), matriční knihy (SOkA Písek, Sbírká matrik Jihočeského kraje, inv. č. 4160, 4613), výpisy z berní ruly i z tereziánského a josefského katastru (badatelna NA).

Klíčová slova: grunt, Smrkovice, vesnice, pozemková kniha

Abstract

The main aim of this bachelor thesis is to reveal the principle of the rural inheritance system, rules of the property transfer, homestead succession and to describe basic mechanism of the rural land tenure system in general from 1711 to 1792 in village Smrkovice, which belonged to the royal town Písek. The bachelor thesis is based on a research of primary historical sources and analytical comparison between ascertained facts and the aspects of history of law. There is also described a partial history of the locality including its economical and agriculture background with the names of homesteads and its owner's order. As a primary source is used the land book of village Smrkovice written between the 17th and 18th centuries. Other additional sources are parish and land registers. All of them are deposited in State District Archive Písek (or in digital version of State Regional Archive Třeboň) and in the collection of National Archive in Prague.

Key words: homestead, Smrkovice, village, land register

Úvod

Studenti mají obtížné začátky a konce. Zato mezidobí je radostné a plodné. Jsem na začátku... Parafrázovat v úvodu bakalářské práce knihu *Jak svět přichází o básníky* od Ladislava Pecháčka a názvem práce připomínat českého velikána Járu Cimrmana, je přinejmenším dost odvážné. Snad jsem ale zaujal Vaši pozornost a tímto lehce poetickým úvodem zastřu prozaičnost následujících stránek.

Následující úvodní popis bude trochu zjednodušující, ale v dalších kapitolách se zpřesní a obrousí. Ve zkratce však představí to, o čem bude řeč. Představte si raně novověkou vesnici 17. a 18. století. Žijete ve skrovném příbytku, mnohdy ještě dřevěném. Pokud jste velcí hospodáři, v maštali a v chlívě Vám řehtají koně, bučí volí, krávy a jalovice, bečí ovce a kvíkají svině. Po dvoře Vám běhají slepice a v kurníku sbíráte vejce. Za stodolou máte pár ovocných stromů. Ve stodole máte uskladněnou slámu a píci z Vašich polí, seno a otavu zas z luk. A také zemědělské nářadí, hlavně potah a pluh, dále třeba hrábě a kované brány. Koně a volí totiž nejsou jen na parádu, ale slouží především k obdělávání polí. Jak těch Vašich, tak těch, na kterých povinně robotujete. Žijete v dědičném nájmu, odvádíte daně jak králi, tak vrchnosti a církvi. Pokud něco chcete, musíte se dovolit, pokud nechcete, stejně musíte. Doma s Vámi žije manželka, kupa dětí, někdy také čeládka a podruzi. Na výminku máte své rodiče. Šance, že zemřete před padesátkou, je dost vysoká. Stejně tak, že se dospělosti nedožije několik Vašich dětí. Pokud jste menší hospodář, pořád máte dost práce. Nemáte sice koně, ale jeden pár volů do záprahu se vždycky najde. Můžete také pěstovat nějaké to řemeslo.

Téma této bakalářské práce bych nenapsal, kdybych se před pár lety nezačal zajímat o své předky, zvláště o ty z patrilineární linie. Ještě na gymnáziu mi utkvěla představa, že propojím své příjmení s vladyckým rodem Koců z Dobrše, posléze začnu používat rodinný erb, opravím dobršskou tvrz a nechám se oslovovat už jen hraběcím titulem. Každý má snad v mládí právo na nějakou tu nerozvážnost...Moji nejstarší předci však pocházejí ze Smrkovic, z malé vesnice poblíž města Písku. Neprozradím Vám však tento příběh hned v úvodu, budete si muset na něj počkat.

K sepsání této práce mě tedy dovedl zájem o rodovou historii. Čím hlouběji jsem ale v pramenech pátral, tím ztracenější jsem si připadal. Když jsem si konečně zvykl na staré písmo a něco dokázal přečíst, vyvstaly další otázky: *Co je to grunt? Kolik je jeden lán? Proč se jeden a ten samý člověk objevuje v matrice pod jiným příjmením než v pozemkové knize?*

Proč se jmenují jinak mužští sourozenci? Podle jakého klíče se postupuje po smrti hospodáře? Proč se vdova vdává tak brzo? atd. Tyto a mnohé další otázky daly vzniknout tomu, že jsem se pokusil přiblížit socioekonomické poměry tehdejší doby perspektivou jedné poddanské vesnice jižních Čech a vysvětlit na ní mechanismy předávání usedlostí, transferu majetku a dědických systémů. Záměr byl tedy zachytit časový úsek určité selské držby a popsat posloupnost majitelů selských usedlostí. Hlavními nástroji pro splnění těchto úkolů bylo především studium a nekonečný přepis primárních pramenů, bez kterých se v tomto případě nedá obejít.

Pro nejstarší období 16. století to byly urbáře¹, pro 17. století purkrechtní registra², pozemková kniha³ vesnice Smrkovic, berní rula⁴ a nejstarší dochovaný soupis poddaných⁵. Pro 18. století to byla především rustikální fassé tereziánského katastru⁶, tereziánský⁷ a josefský⁸ katastr, druhý svazek smrkovické pozemkové knihy⁹ a další zachované soupisy poddaných. Matriční knihy jsou bohužel pro období 1648 – 1720 dosti kusé a neúplné, přesto jsem nějaké využil¹⁰. Výzkumem těchto uvedených pramenů je následně vytvořena rekonstrukce majitelů.

Kapitoly obsahují nejen obecnou historii vsi a jejího okolí s přihlédnutím na sledované období. Představují celé písecké panství a přibližují tehdejší hospodářské poměry. Snaží se také vysvětlit základní pojmy pro lepší orientaci v této problematice a nastiňují fungování raně novověké vesnice. Především však poskytují výčet všech usedlostí a jejich následnou detailní analýzu, na které se dají tyto mechanismy demonstrovat a případně ukázat

¹ SOkA Písek, Urbář důchodů, které Písečtí před rokem 1547 vybírali, 1547, sign. Aa 64, SOA Třeboň, Cizí statky Třeboň – registratura (1278), urbář, cca 1549, sign. II. 208-1

² SOkA Písek, Archiv města Písek – městské knihy, Registra purkrechtní vesnic příslušejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12

³ SOkA Písek, Archiv města Písek – městské knihy, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872

⁴ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

⁵ SOkA Písek, Soupisy poddaných, 1696, sign. E 36

⁶ NA ČR Praha, *Fond Tereziánský katastr*, Smrkovice, inv. č. 2473

⁷ CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž). Sumář a rejstřík*. 1. Praha, 1964.

⁸ NA ČR Praha, *Fond Josefský katastr*, Smrkovice, inv. č. 3352

⁹ SOkA Písek, Archiv města Písek – městské knihy, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878

¹⁰ SOA Třeboň, matrika N 1649 – 1656, inv. č. 4160, matrika Z 1685 – 1727, inv. č. 4203

vzniklé odchýlení od zažité normy. Proto je také tato poslední kapitola nejobsáhlejší. Tato část práce může být i vhodnou pomůckou při genealogickém bádání, protože dokáže ušetřit spoustu času.

Vesnici v tomto ohledu nebyla věnována dostatečná pozornost. Zájem o ní v minulosti projeví především archeologové¹¹ a památkáři¹², kteří svými výzkumy přiblížili nejstarší historii lokality. Ostatní zmínky o vesnici jsou spíše okrajové, protože největší pozornost je věnována především nedalekému královskému městu Písku. O nejucelnější historii obce se zatím pokusil Jiří Pešta.¹³ Snad i já přispěji troškou do mlýna.

V práci hojně využívám informace získané z výzkumu pramenů, zvláště pak celé úryvky z pozemkových knih. Řídil jsem se transkripčními zásadami Ivana Šťovíčka a kolektivu.¹⁴ Váhové a plošné jednotky, velikosti a převody, čerpají z metrologické příručky Gustava Hofmana.¹⁵ Místopisná označení jsou uváděna s velkými písmeny.

¹¹ FRÖHLICH, Jiří a Jan MICHÁLEK. Hrádek u Smrkovic nedaleko Písku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách*. 2020, **33**, 201-211.

¹² KUČA, Karel. Objev renesančního průčelí špýcharku u č.p. 23 ve Smrkovicích (okres Písek). *Zprávy památkové péče*. 1992, **31**(2), 31-33.

¹³ PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic II. – Jižní Čechy: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách*. Praha: Libri, 2004.

¹⁴ ŠŤOVÍČEK, Ivan a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období do poč. 16. století do současnosti*. Praha, 2002.

¹⁵ HOFMANN, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Sušice: Státní oblastní archiv, 1984.

1. Obecné seznámení s vesnicí a jejím okolím

Smrkovice se rozkládají v mírně zvlněné, částečně již urbanizované krajině při jižním okraji města Písku. Jižně od vsi terén zvolna stoupá k členitému polesí Hůrky s nejvyšším bodem Skalský vrch (475,8 m n. m.). Západně od vsi, za trasou hlavní silnice z Písku do Českých Budějovic, se rozprostírá rozlehlý masiv souvisle zalesněných Píseckých hor s nejvyšším vrchem Velký Mehelník (362,5 m n. m.).¹⁶ Samotná vesnice se rozprostírá přibližně tři kilometry od města Písek ve výšce 379 m n. m. V současné době je zde evidováno 248 domů, katastrální rozloha činí 13,4 km². *Historický lexikon*¹⁷ uvádí z druhé poloviny 19. století až do roku 2011 tyto demografické údaje o počtu obyvatel:

Počet obyvatel Smrkovic												
Rok	1840 ¹⁸	1854 ¹⁹	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	2011
Počet	414	489	419	530	506	546	553	551	533	503	523	499

Tab. 1: Počet obyvatel Smrkovic (19. - 21. století)

První zmínka o Smrkovicích pochází z roku 1253. V tomto čase (6. dubna) byly darovány potvrzovacím listem s některými nedalekými vesnicemi (Selibov, Tálín, Maletice) králem Václavem I. klášteru křižovníků na Starém Městě pražském na udržování a opravu mostu Pražského.²⁰ Dle starého zvyku bylo výslovně podotknuto, že důchody z těchto vesnic byly odevzdány jen za tímto účelem.²¹ V krajině na jih od nynějšího Písku zabrali křižovníci s červenou hvězdou dosti velké území. Kromě výše jmenovaných vesnic to byly Humprechtice (nebo také Oubrechvice, nyní Albrechtice u Drahonice), Drahonice, Zadivodice (nejspíš již zaniklá ves), Víckovice a Dunovice, jež jim daroval rytíř Bedřich, maršálek královny Kunhuty, manželky krále Václava I. Měli tedy dlouhé třísto země sahající od

¹⁶ PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic II. – Jižní Čechy: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách*. Praha: Libri, 2004. s. 416-417

¹⁷ Český statistický úřad, *Historický lexikon*, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20538302/13n106cd1.pdf/cf538eaa-7f70-49f6-8e76-dc88932650ef?version=1.0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 8 Prachiner Kreis*. Prag: J. G. Calve, 1840.

¹⁹ BUOL-SCHAUENSTEIN, Ferdinand von. *Zevrubný popis rozdělení země království Českého, ježto Nejvyšším rozhodnutím od 14. září a 26. listopadu 1853 a od 5. března 1854 schváleno ...: spolu přehled úřadů politických a soudních v tomž království Nejvyšš schválených: Abecední rejstříky*. Praha: Haase, 1854. s. 349

²⁰ BOROVSÝ, F. A. *Čechy. Díl IX. Západní Čechy*. Praha: J. Otto, 1897. s. 49

²¹ KOLÁŘ, Martin. *Hradiště u Smrkovic blíž Písku. Památky archaeologické a místopisné: organ Archaeologického sboru Musea království Českého a Historického spolku v Praze*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1872, 9(6), s. 815-816.

nynějších Smrkovic, v oblouku až za Drahonice.²² Roku 1342 si dala ves Smrkovice do zemských desek vložit písecká obec, které ji byly roku 1547 zkonfiskovány a roku 1549 zase vráceny. Roku 1409 se dalo z pozůstalosti Mikuláše Volyňského na Maruškově gruntě 30 gr. oltářníku sv. Prokopa v Písku, což bylo roku 1415 přeneseno na zboží jakési Hany, která má 2 ½ lánu v téže vsi. Roku 1546 i později patřily Smrkovice k putimské rychtě (také zvané hradišťské). V letech 1793-96 zde byla prozatímní škola pro obce Smrkovice, Nový Dvůr, a Semice, kam byla posléze škola přeložena. Na konci 19. století zakoupil továrník z Příbrami Jonke některé zdejší pozemky, aby zde doloval kámen.²³ Mnoho informací k samotným Smrkovicím není. Jak Trajer (1862), Sommer (1840) či Schaller (1786) se spokojili s heslovitými zápisky.

Obrázek 1: Ves Smrkovice na mapě 1. vojenského mapování z 2. poloviny 18. století (chybně zakreslen vrch Zámek b.)

²² SEDLÁČEK, August. *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou: Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*. Písek: Obec Písecká, 1913. s. 19

²³ RENNER, Josef a Otakar G. PAROUBEK. *Zevrubný popis Království českého dle Okresních hejtmanství. Popis Okresního hejtmanství Píseckého*. Praha: F. Kytka, 1889. s. 222

Půdorys vesnice prozrazuje vrcholně středověkou lokaci. Zástavba je soustředěna okolo sevřené nepravidelné svažité návsi, formované částečně terénem. Náves má přibližně tvar obdélníku se zaoblenými rohy a s konkávně vydutým severovýchodním koutem. Dvě větší usedlosti vznikly i na severním okraji vesnice, u cesty do Písku. Druhotná chalupnická zástavba se soustředila především na jižní okraj vesnice. Patrně na počátku 19. století vzniklo také několik samot na návrší jižně od vsi, v lokalitě zvané *Na Boubíně*. V průběhu 19. a 20. století byla tato původně oddělená chalupnická enkláva téměř propojena s vlastní vesnicí početnou drobnou zástavbou. Obdobně jako v případě jiných vesnic, které byly v držení významných a bohatých královských měst (Putim, Rožnov, nebo vesnice v okolí Plzně), nacházíme i ve Smrkovicích doklady velmi starobylé zděné architektury.²⁴

K proměně vesnice z dřevěné na zděnou zde došlo patrně poněkud dříve, než v okolních sídlech. Na mapě stabilního katastru z roku 1837 je již prakticky veškerá zástavba vesnice s výjimkou stodol značena jako nespalná.²⁵ Na požáry totiž vesnice trpěla a bylo jich hned několik.

První doložený požár²⁶ započal na den sv. Matouše (21. září) roku 1658. Lehla tehdy popelem celá ves kromě jednoho chalupníka Jiříka Hajnýho. Ves byla defalcírována k 1. termínu 1659. Plameny se Smrkovicím nevyhnuly ani 11. srpna roku 1839, kdy vyhořelo 9 chalup a 2 statky.²⁷ Další požár zachvátil vesnici 4. července 1908, kdy spálil na popel 16 usedlostí. Písecké Listy²⁸ o tom informují následovně: „*Sousední obec Smrkovice postihlo minulé soboty velké neštěstí. Před 9. hodinou dopolední usedl na střeše statku čp. 3, náležející pí. Marii Keclíkové, „červený kohout“ a záhy byla celá střecha v plameni, jenž přenesl se pak na hospodářské stavebnosti a na sousední statky, takže za úžasně krátkou dobu už tu byl mohutný požár, jenž hrozil nebezpečím svému okolí, ba i celé vesnici. Po většině doškový kryt střech, panujících suchy a vedry vyprahlý, bohatá zásoba letošní sklizně sena a četné dřevěné součástky budov byly vydatnou stravou plamenům, jež rozdmýchoval a z místa na místo přenášel panující vítr. Tyto okolnosti stěžovaly úsilí pomocných ochotných rukou, s těmi těžko bylo zápoliti hasičským sborům sem se dostavivším a tak za málo víc než za hodinu bylo 16 čísel obětí požáru skoro veskrz i s příslušnými hospodářskými*

²⁴ PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic II. – Jižní Čechy*, s. 416

²⁵ Tamtéž, s. 416

²⁶ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 894

²⁷ RENNER, Josef a Otakar G. PAROUBEK. *Zevrubný popis Království českého dle Okresních hejtmanství. Popis Okresního hejtmanství Píseckého*. Praha: F. Kytka, 1889.

²⁸ Velký požár ve Smrkovicích. *Písecké Listy*. 1908, 14(28), 4-5.

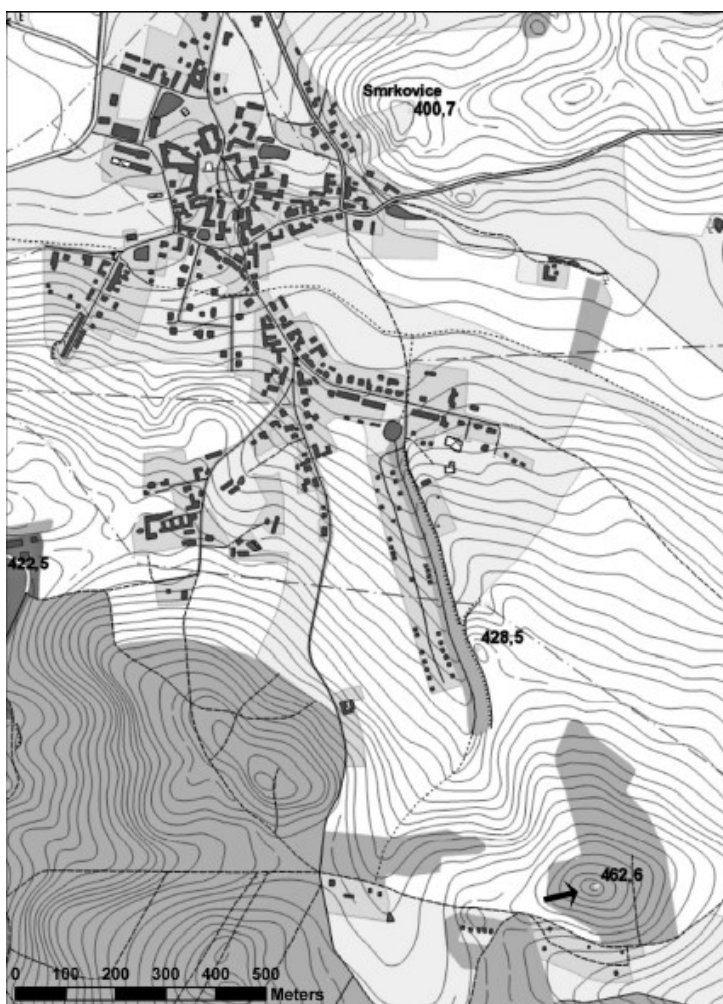
stavebnostmi. V plamenech vzalo svou zkázu také mnoho hospodářského nářadí a náčiní, neboť při vzniku ohně byla celá skoro ves v polích a na trhu v městě a než přišla pomoc, bylo pozdě, už nebylo lze pro žár a nebezpečí někam vniknouti. Též mnoho dobytka, obzvlášť vepřového a telat, mnoho drůbeže i pes našli předčasný hrob v plamenech. Dojemný byl pohled na vyváděná a vyháněná ze statku dobytčata: nechtěla z místa a vydávající ze sebe žalostné zvuky, obracely zpět úzkostlivé zraky k svému domovu, ba když dobytek vepřový ze dvora byl vyhnán násilím, vrátil se jinou stranou zpět a vběhl přímo do plamenů. Holubi, hledající svá hnízda, přilétali až do ohně a padali do plamenů. Ač postižení jsou pojištěni, jest škoda přec ohromná, neboť nebude pojistkami vyvážena. A úhledné jindy Smrkovice skýtají dnes pohled zdrcující: tolik rumišť, tolik sutin, z nichž komíny, pobořené štíty k nebi čnějí, na sadech s ohořenými stromy i na návsi nábytek, nářadí, peřiny, i dobytče a mezi tím přístřeší zbavení lidí. (...) Škoda požárem způsobená odhaduje se na 250.000 K a je jen do třetiny pojištěním kryta. Přes 150 lidí nalézá se bez přístřeší. Oheň vznikl vznětím se sazí v komíně. Úplně vyhořeli: Máška Jos. č. 1, Keclík T. č. 2, Keclíková Marie č. 3, Keřlík T. č. 9, Skala T. č. 10, Ovčička Vojt. č. 11, Keclík Fr. č. 12, Bečvář Jan č. 13, Křišťůfek Ant. č. 14, Skala Jos. č. 15, Žofka T. č. 16, Bečvář Vojt. č. 17, Skala M., Vohryzka, pastuška a částečně Hadač Jos. č. 8. “

Vraťme se ale ještě k místopisným názvům, kterých mají Smrkovice hned několik desítek. Některé budou zmíněny až v další kapitole, jelikož se vztahují k mnohem bližšímu označení pozemků, než jaké jsou zaneseny např. do stabilního katastru, nebo do výpisu tereziánského katastru. S označením *Na Boubíně* se můžeme totiž setkat v Hájkově Kronice české, kde se píše: „*A ty pohany, kteréž při sobě měl na Boleslavi a na Brandejse, jichžto bylo okolo patnácti set, poslal je na hory, kteréž jsau v České zemi mezi polednem a západem okolo Starého hradu, jinak Baubína, a Čížové, aby zlata dobývali, buďto v skály aneb píscích, a knížeti svému z toho aby desátý díl zlata dávali. A skrze to v krátkém čase kníže Boleslav jest velmi obohacen a hrad Vyšehradský znamenitě kázal vystavěti.*“²⁹

Další tajemné označení, se kterým se můžeme setkat, je *Zámek*, *Zámeček* nebo *U Starého zámku*. Jihovýchodně od Smrkovic, asi hodinu cesty od Písku je lesnaté návrší řečené Hůrky, jinak i Hradiště. Na jeho kraji v nepatrné vzdálenosti od samoty Boubína se vypíná homolovitý chlum, který je z dálky poznat díky velkým borovicím. Na tu stranu

²⁹ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká: II. R. 905 - 1100 zánik pohanství*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923. s. 942

k Smrkovicím je táhlý, na jižní straně od sousedního lesa Hradiště je oddělen jen sedlovitým a úzkým údolím. Jeho pahrbek na temeni ležící a velmi příkře přikopaný obehnan je příkopem a náspem. Oba se zachovaly na třech stranách, avšak na severní straně je náspe rozkopán a příkop zasypán. Po zdech není ani nejmenší památky, také tu zdí na vápno stavěných nebývalo, jak se každý může přesvědčit na kraji kopanin. Blízkému lesu se říká *Za Lantrošty a V Lantroštech*, dále *Chobot*. Lid si vypráví, že tu chtěli zámek stavět a proto vykopali základy. Tak si totiž vysvětluje příkopy, poněvadž nemůže to s nynějším způsobem srovnat, aby byl zámek stavěn ze dřeva. O jménu a osudech tohoto zámku, který byl na způsob prvních tvrzí vystavěn, není nic známo. Tvrz mohla přináležet k manství píseckého hradu nebo jako sídlo lovčího. Možná z pozdější obavy si mohla obec písecká vymoci mílové právo, které zakazovalo stavění hradů a tvrzí v blízkosti královských měst.³⁰

Obrázek 2: Poloha hrádku u Smrkovic, okr. Písek

³⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého: Prachensko. Zámek u Smrkovic*. Praha: Knihovna Františka Šimáčka, 1897. s. 195

Jeho novodobé jméno nese v literatuře mnoho variant, setkáváme se i s označením *Hrádek* či *Na hrádku*. Na mapě I. vojenského mapování ze šedesátých let 18. století je na místě hrádku zakreslen jednoduchý redan, ale název *Zamek b.* je chybně vyznačen západním směrem jižně od Smrkovic. Na současných mapách je správné místo označeno *Na Zámku*. „*Starý zámek neb hrádek*“ nad Smrkovicemi zmiňuje již listina píseckého purkmistra Martina Kaasche, sepsaná kolem roku 1800 (*Matzner 1898*, 23). V písemných archeologických pramenech se poprvé objevuje v nedatovaných poznámkách Jana Erazima Vocela (*Sklenář 2011*, 310). V tisku opevněnou polohu zaznamenal Vocel v roce 1868 (*Vocel 1868*, 434). Hrádek poprvé popisuje Josef Pažout ve svém geognostickém nástinu píseckého okolí a uvádí, že podle místního podání tam stával hrad (*Pažout 1857*, 7–8). Pažoutův popis převzal tábořský historik Martin Kolář do Památek archeologických v roce 1872 a soudí, že mohlo jít o Třebotov (uváděný v listině majetku křižovníků s červenou hvězdou společně se Smrkovicemi a okolními vesnicemi – půjde ale spíše o vesnici Třebotov nedaleko Prahy). Roku 1907 navštívil lokalitu významný český archeolog Josef Ladislav Píč a zařadil ji mezi hradiště s hliněnými valy. Lokalitu zmínil i Josef Soukup ve svém soupisu památek na Písecku a uvádí, že prý zde stávala tvrz, kterou Písečtí zbořili (*Soukup 1910*, 308).³¹

V roce 1920 zveřejnil článek o hrádku písecký mineralog August Krejčí (*Krejčí 1920–1921*, 11–12). Vedle popisu opevnění se pokusil poněkud naivně interpretovat funkci objektu. Uvažoval o velké mohyle vynikajícího vůdce nebo většího počtu bojovníků, případně o stražišti rakouského vojska spěchajícího za války o dědictví rakouské na pomoc Písku. Stejného rázu je článek novináře Františka Petříka, otištěný v *Národní politice*, který hrádek považuje za předhistorický hrad českého kmene čeledě Smrkoviců (*Petřík 1939*).³² O možném vzniku pojmenování a původu slova bude pojednáno na konci této kapitoly.

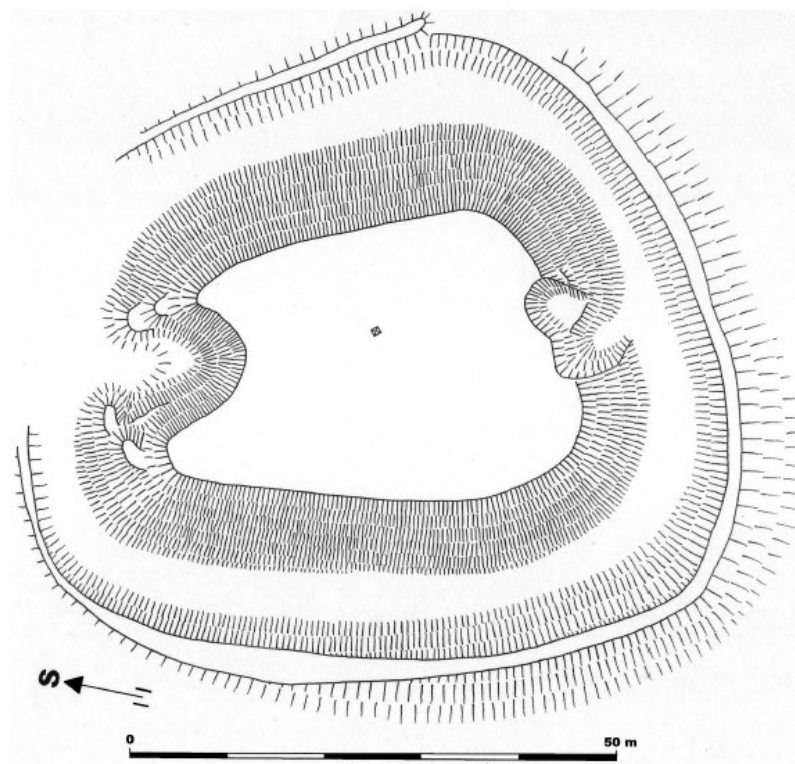
Archeolog Bedřich Dubský vyloučil opevnění z předhistorických hradišť (*Dubský 1926; Lipš – Šťastný 1941*, 4). Lokalitu pokládal za vojenské dělostřelecké tábořiště z doby Marie Terezie (zpráva v archivu ARÚ Praha čj. 2149/43). Dne 22. dubna 1963 hrádek vizuálně prohlédl Antonín Beneš. Jan Michálek později předpokládal, že šlo o tvrz, která patrně existovala již na přelomu 12. a 13. století (zpráva v archivu ARÚ Praha, čj. 1754/73). Jiří Úlovec datoval výstavbu tvrže na přelom 13. a 14. století a nevyklučoval zboření po roce

³¹ FRÖHLICH, Jiří a Jan MICHÁLEK. Hrádek u Smrkovic nedaleko Písku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách*. 2020, **33**, s. 202

³² Tamtéž. s. 202

1348, kdy dostali písečtí měšťané právo, aby se kolem města nestavěly hrady či tvrze (Úlovec 2005, 723).³³

Archeologické nálezy z této oblasti sestávají z kostěných šídel, keramických zlomků nádob, železných hřebíků a hrotů šípů, strusek, mazanic a limonitu. Hrádek svým charakterem nese prvky typu *motte*, i když zejména svými rozměry je výrazně větší. Na jeho plošině není patrné zdivo, a tak lze předpokládat dřevo-hlinitou zástavbu. Dřevěné konstrukce také dokládají nalezené hřebíky. Keramické nálezy datují existenci hrádku na sklonek 13. století. Není jasné, zda šlo o sídlo příslušníka nižší šlechty, královského lovčího nebo mana píseckého hradu (Sedláček 1890, 195). Hrádek také mohl sloužit k ochraně přístupové cesty od jihu do královského města Písku (Fröhlich 2013, 273). S městem je vizuálně spojen. Pozdější využití hrádku nejspíše v 15. století dokládají ojedinělé zlomky keramiky a hrot šípů do samostřílu.³⁴

Obrázek 3: Hrádek u Smrkovic. Zaměření D. Kováře 2012

³³ FRÖHLICH, Jiří a Jan MICHÁLEK. Hrádek u Smrkovic nedaleko Písku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách*. 2020, 33, s. 202

³⁴ Tamtéž, s. 204, s. 205

Během třicetileté války se Smrkovice spojují především s vojskem Petra Arnošta II. Mansfelda na straně protihabsburského odboje, který město Písek, toho času v držení velitele Don Martina de Hoeff Huerty, obléhal. Mansfeld hned z rána téhož dne (21. listopadu 1619) požádal jménem krále Fridricha skrze trubače Huertu o vydání města. Ten mu dal odpověď: „že o žádném jiném českém králi neví, kromě o Ferdinandovi; hraběti z Mansfeldu že nemůže dáti jiné odpovědi jediné olovo a prach (...)“ Na tu odpověď sevřel Mansfeld úzce město ze všech stran a položil si hlavní ležení mezi cestou putimskou a týnskou (nynější budějovickou) na tak řečených *Ohradách*, odkud byl nejen dobrý výhled na celé město, ale i na veškeré cesty vedoucí do města a jednotlivé oddíly vojska, které kolem rozložil. Zároveň bylo hlavní ležení v úzkém spojení s Mansfeldovým stanem, který se nacházel v nedaleké, tehdy pusté vesnici Smrkovicích, jejíž obyvatelstvo dílem do města uteklo, dílem vymřelo.³⁵

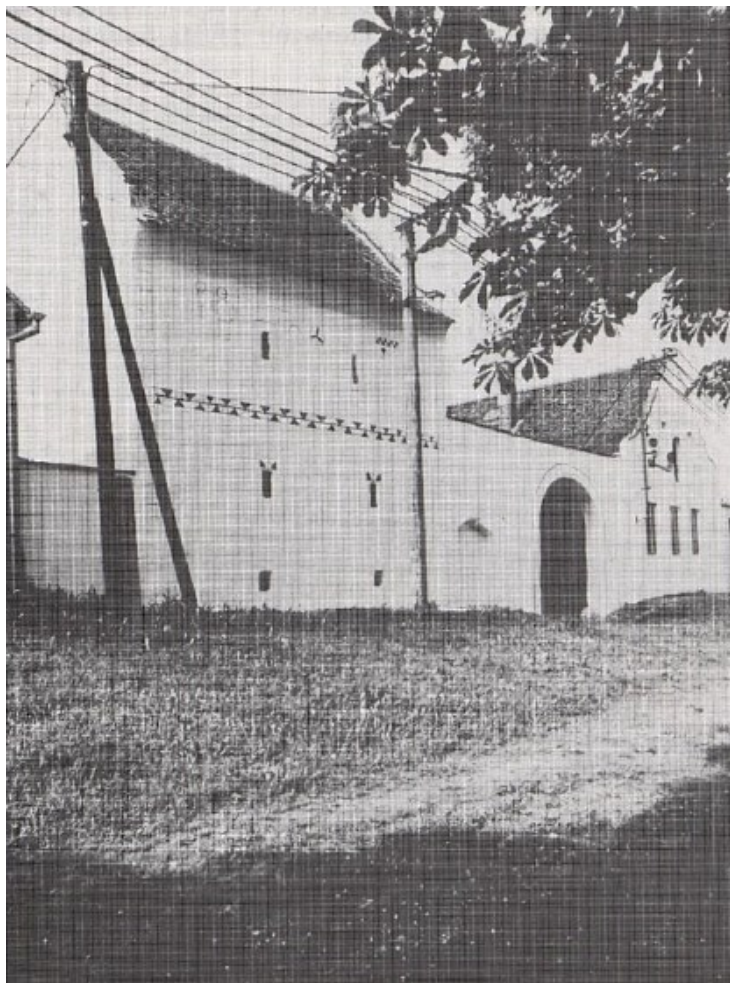
Další zmínku o vsi přináší o sto let později válka o rakouské dědictví, kdy byla v Písku umístěna francouzská posádka. V srpnu 1741 byl v Písku 2 dni malý štáb a vojsko o 82 koních a o něco méně ve Smrkovicích a v Putimi. Později byl očekáván generál s 17 koňmi a 91 karabiníků a jiná kompanie jízdy o 71 koních. Na počátku září táhli městem a přenocovali jiní vojáci a jiní zase táhli skrze vesnice. Všude se jim dávaly příprěže.³⁶

Po porážce vojska císařského na předměstí budějovickém kázal velkovévoda vojsku, aby se navrátilo do ležení. Ležení ovšem bylo zapáleno a císařské vojsko ještě téže noci opustilo okolí písecké a odtáhlo k Budějovicím. Po úplném odtažení rakouského vojska z píseckého okolí leželo francouzsko-bavorské vojsko pokojně ve svých stanech v Písku a kolem něj až do 5. ledna 1742. Příčinou tuhé zimy nastaly pro vojáky kruté časy a nemoci na sebe nenechaly dlouho čekat. Pěchota byla odvelena do města a jízda byla rozložena po okolních vesnicích. Město i předměstí bylo tedy vojskem přeplněno, což mělo za následek přenos nemocí i na civilní obyvatelstvo. K tomu ještě nastala velká bída a hladomor. Poněvadž se hlavně ve Smrkovicích, Putimi a Hradišti nacházeli rakouští husaři, kteří rádi a

³⁵ MATZNER, Jan. Město Písek za války třicetileté. *Výroční zpráva obec. vyšších real. škol v Písku za školní rok 1878*. Písek: V. Vetterla, ředitelství vyšších real. škol Píseckých, 1878, **1878**(1). s. 12

³⁶ SEDLÁČEK, August. *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou: Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*. Písek: Obec Písecká, 1913. s. 361

často začínalo nepřátelství s Francouzi, francouzské vojsko bylo nuceno zřídit opevnění a držet hlídky na poli *Literátském* a *Na Šancích* blízko píseckého předměstí.³⁷

Obrázek 4: Smrkovice (okr. Písek), usedlost čp. 23 na návsi.
Fotografie Karel Kuča 1991.

Po válkách a tažení vojsk většinou mnoho dobrého nezůstane, ale najdou se i výjimky. Jednou z nejvýznamnějších památek vesnické lidové architektury je bezesporu špýchárek (my tady u nás říkáme *špejchar*), který je součástí usedlosti čp. 23 jižně od návsi. Mohutná věžovitá budova se střílnovými otvory a jednoduše tvarovanými štíty v sobě skrývá čtyři podlaží, z nichž spodní tvoří sklep, nad nímž následuje přízemí a dvě skladovací patra. Voděra se Škabradou v knize *Jihočeská lidová architektura* (České Budějovice, 1986)³⁸ budovu rámcově datovali do 2. poloviny 18. století právě díky zvlněnému obrysu štítu.

³⁷ MATZNER, Jan. Příspěvky k historii města Písku i celého kraje. Socha panny Marie na malém náměstí v král. městě Písku (pokračování). *Otavan*. 1879, 1(9). s. 67

³⁸ VODĚRA, Svatopluk a Jiří ŠKABRADA. *Jihočeská lidová architektura*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1986. obr. 500

Objev, učiněný při opravě špýcharku v květnu 1991 v rámci průzkumu, ukázal, že tato stavba je ještě zajímavější a podstatně starší, neboť ve štítě byl objeven nápis LP 1646.³⁹

Pod silnou vrstvou barokní omítky byla v návesním průčelí odkryta z velké části dochovaná renesanční fasáda, která nesporně patří k nejzajímavějším dokladům dekorativního ztvárnění fasády ve vesnickém prostředí Prácheňska. Na rozdíl od většiny dosud známých dokladů, kde slohové vzory byly uplatněny značně pasivně, na smrkovickém špýcharku jde o dílo zcela lidového původu. Kompozice i jednotlivé prvky jsou jen v omezené míře skutečně renesanční, spíše jde o prvky ryze středověké a pozdně gotické, známé i z jihočeských rožmberských staveb. Kromě jednotlivých dekorativních prvků, charakteristicky „náhodně“ rozložených v ploše fasády prvního patra, je pozoruhodná především neumělá kresba dvou lidských postav. Původně zde byly postavy tři; levá, ženská figura, byla však zjištělná jen v mimořádně malých a porušených fragmentech, které nebylo možno zachovat. V této kompozici lze snad vidět hospodáře usedlosti s ženou a dítětem.⁴⁰ Nechybí ani nárožní kvádrování a motiv betlémské hvězdy. Podobná výzdoba se vyskytuje i na půlkruhovou klenbu přilehlé brány. Další špýchar, či spíše sýpka s větracími otvory, je možné vidět v severozápadním rohu návsi.

Kromě usedlosti čp. 23, která patří mezi nejvýznamnější památky lidové architektury na Písecku, se ve vsi dochovalo několik mladších stavení s křídlovými štíty. Přestože v jádru pocházejí pravděpodobně již z klasicistního období, jejich dnešní podoba je většinou až výsledkem pozdějších úprav na počátku 20. století. V severovýchodním koutě návsi stojí malebná dvojice usedlostí čp. 12 a 13. Dům čp. 12 je menší, s jednoduchým kulisovitým štítem, dvoutraktový dům čp. 13 má plochu štítu doplněnou širokými volutami. K oběma domům patří klenuté brány. Detaily fasád prozrazují výraznou úpravu na počátku 20. století.

³⁹ KUČA, Karel. Objev renesančního průčelí špýcharku u č.p. 23 ve Smrkovicích (okres Písek). *Zprávy památkové péče*. 1992, **31**(2), s. 31

⁴⁰ Tamtéž, s. 32

Obrázek 5: Smrkovice (okr. Písek), zprava brány statků čp. 15, 14, 13 a průčelně dům usedlosti čp. 12

Zajímavě řešený secesní křídlový štít má dům čp. 16 v jihovýchodním rohu návsi, datovaný 1908. Do dvora vede segmentová brána. Také v usedlosti na severním okraji vsi stojí dům s křídlovým štítem, jednoduchý křídlový štít má i chalupa čp. 50. Zejména v západní části návsi se dochovalo několik uzavřených usedlostí v čele s podélně orientovanými křídly s vjezdy. Usedlost čp. 1 má hladkou, novodobě upravenou fasádu. Sousední dům čp. 2 má jednoduché eklektické průčelí, zatímco dům čp. 3 z roku 1908 je již v detailech secesní. Jednoduché průčelí má zachované také podélně orientovaná usedlost čp. 45 na východní straně návsi. Prostředí vesnice doplňuje několik nenáročných, hmotově tradičních stavení, např. chalupa čp. 8 nebo dům čp. 24. K památkově hodnotným stavbám patří i velké stodoly, dochované u většiny usedlostí. Na návsi stojí nenáročná kaplička se zvoničkou ve vrcholu stanové střechy a památník obětem 1. světové války, při jižní straně návsi je vysoký železný kříž. U záhumenní cesty v jižní části vsi stojí budova školy.⁴¹

I přes modernizaci 20. století si náves zachovala svou půdorysnou strukturu. Největší vadou na kráse se zdá být budova přilehlé teplárny, která celý krajinný ráz a pohled směrem

⁴¹ PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic II. – Jižní Čechy*, s. 417

na sever k Písku pozměnila. Přes všechny negativní dopady zůstává náves Smrkovic od roku 1995 vesnickou památkovou zónou.

Následuje už jen vyložit možný původ pojmenování obce. Označení Smrkovice vzniklo spojením vlastního jména *Smrk* a přivlastňovací koncovky *-ov* (dnes bychom řekli spíše *-ův*) a *-ice*, která určovala skupinu, takže bychom jej mohli rozklíčovat jako "*ves lidí Smrkových*", "*ves Smrků*". Přízvisko smrk obvykle označovalo člověka statného, vysokého, zkrátka ztepilého. Tento typ názvu je typický pro kolonizaci ve vrcholném středověku.

Sedláček (1913, s. 16) dále uvádí, že kmen český, který se osadil v píseckém okolí, dílem se dělil na čeledi, jejichž jména byli Semnici, Smrkovici, Maletici, Kolibořici, Nepodřici, Krašovici, Vrcovici, Dobešici, dílem bydlíval na dvorcích, jejichž jména byla Oldřichov, Selibov apod. Největší osada, jež byla před založením Písku, byla Putim, ukazující svým jménem na zakladatele Putima. Nepředstavujme si ale žádného urozeného šlechtice s rodovým erbem, patrně šlo o nejpočetnější rod. Písemné prameny však o rodu Smrků mlčí a neobjevují se ani dále v soupisech poddaných a dalších povahou podobných. Příjmení se ovšem definitivně ustálila až s Josefem II., takže je možné, že pozdější potomci rodu Smrků začali používat jiné příjmení a jejich rod v obci pokračoval. To jsou ovšem samozřejmě pouze hypotézy.

Bohužel se v tomto případě zatím nejde opřít ani o místní kroniku. Ta se sice u nějakého starousedlíka ukrývá, ovšem zatím se mi jej společně s ní nepodařilo vypátrat. Objevení a zpřístupnění obecní kroniky jistě odhalí a doplní další hluchá místa v pestré skládačce vesnice a dost možná odkryje mnohem více z bližší i dávné historie.

Nemůžu si ještě odpustit jeden malý příspěvek, který s vesnicí souvisí a neměl by zapadnout v zapomnění. Pokud se vyžíváte v násilí (doufám v pravý opak) a chcete na jihu Čech vyvolat rvačku jako z ladovského obrázku, mám pro Vás jednoduchý návod. Tak například v nedaleké vesnici Putimi stačí přijít do obecní hospody a místních se zeptat, proč mají tak velké hlavy - říká se totiž „*mít hlavu jako Putimák*“, nebo ve Vodňanech někoho označit za „*chytrýho z Vodňan*“ či vesnici Zliv korunovat na „*Mrkvanov*“. Vysvětlení těchto pojmů přenechávám odvážnějším etnografickým badatelům. Přece bych ale křivdil Smrkovským (chcete-li Smrkovickým), pokud bych nezmínil, proč je ve Smrkovicích, jak se říká, „*nejmenší rána zadkem od vozu*“. Není to nic pejorativního, ba naopak toto úsloví vzešlo ze zuřivých a proslulých bitek smrkovických hospodských rváčů, kteří jeden čas plnily i regionální tisk. Psalo se v nich, že ve Smrkovicích každá zábava končí rvačkou.

Písecké Listy⁴² v roce 1928 píše toto: „*Smrkováci, to jsou ňáci kabrňáci... V neděli odbývala se v hostinci p. Jana Keřlíka taneční zábava. Na ni dostavilo se as 30 vojínů 11. pěš. pluku píseckého chtějících nudný život vojenský si osvěžit tancem s fešnými Smrkovačkami. Vytáčeli je vesele, až to vzbudilo žárlivost domácích parobků. Chvíli to snášeli, ale pak dali hlavy dohromady a výsledek jejich porady byl — vojáky ze zábavy vyloučit. A najednou vzplanula bitva jako na Piave. Boxery a nože Smrkováků pracovaly o sto šest a výsledek byl, že vojáci, ač jich bylo třicet, musili, poněvadž nebyli ozbrojeni, před necelými dvaceti, žárlivostí planoucími parobky smrkovickými couvnout!. Prchali z „hostinných“ Smrkovic v hloučkách, na které po lukách ještě parobci doráželi noži a boxery. Výsledek bitvy: dva vojáci ranění, jeden desátník vykoupáný v hnojůvce, 1 parobek smrkovický v tratolišti krve v bezvědomí na bojišti a tři zajatí, vlastně zatčení četnictvem, hrdinové Fryš Matěj z Hradiště. Prandtl Tomáš a Peška J. ze Smrkovic. Vyšetřování této zvláštní pohostinnosti Smrkováků a chování se jejich k našemu národnímu vojsku je v plném proudu a zajisté budou následovat další zatčení.“*

⁴² Smrkovická bitva. *Písecké Listy*. 1928, 32(29), 1.

2. Hospodářské poměry vesnice od 16. do 18. století

Z dob panování pražských křižovníků nad Smrkovicemi se z písemných pramenů nedochovalo nic. Přesný rok, kdy se Smrkovice dostaly k majetku píseckého hradu, také nevíme⁴³. Renner a Paroubek (1889, s. 222) však uvádějí rok 1342. Písečtí hrad sobě koupili roku 1509⁴⁴. Roku 1542 vložila písecká obec do zemských desek mimo jiné ves Smrkovice s tím přiznáním, že „*toho od mnoha let drží*“. Roku 1547 ji byly zkonfiskovány, ale poté opět navráceny a příslušely k rychtě hradišťské, později zvané putimské.⁴⁵ Obecně se udává, že koncem 15. a počátkem 16. století se těšilo město Písek velkému blahobytu, čemuž dopomáhalo výborným obchodem a výnosem ze živností.

Bílek (1882, s. 1178) uvádí, že obec královského města Písku byla před vzpourou proti Ferdinandovi II. roku 1618 jedna z nejbohatších obcí českých, neboť ji náležely mnohé statky, dvory a vesnice. Na severu sousedila s hradem Zvíkovem a mirovickým okolím, tedy i částečně čimelickým a cerhonickým panstvím. Na západě s panstvím sedlickým, na jihu s vodňanským a východní stranu tvořila řeka Vltava.

Rok 1547, kdy se Písek přidal na stranu odporu českých stavů proti římskému císaři, je vzhledem k stavovské porážce brán jako osudný. Písečtí museli zaplatit pokuty 4000 kop grošů míšeňských a Ferdinand I. velmi omezil konšelskou moc na úkor moci královské. Některé zkonfiskované statky byly prodány např. Adamu Řepickému, Adamu Kocovi z Dobrše, Hendrychu ze Švamberka a Ondřeji z Ungnad. Písečtí se však ze ztráty rychle oklepali, dluhy splatily a ke konci 16. století opět mnohé statky odkoupili nazpět.⁴⁶

Po první konfiskaci městských statků byla putimská rychta vrácena písecké obci opět ještě s jinými statky a lesy roku 1558 králem Ferdinandem I. k obecnímu dobrému, k vychování chudých lidí ve špitále, kněží a žáků a k opravě města. Majestát císařský končí slovy: „*Než jestliže bychom My, naši dědicové neb budoucí králové Čeští z těch lesů Píseckých jakého dříví potřebovati ráčili a o tom týmž Píseckým znáti dali, toho vůli každého času míti ráčíme a oni se k Nám v tom poslušně zachovati mají.*“⁴⁷

⁴³ KOLÁŘ, Martin. Hradiště u Smrkovic blíž Písku. s. 816

⁴⁴ Tamtéž, s. 816

⁴⁵ BOROVSÝ, F. A. *Čechy. Díl IX. Západní Čechy.* s. 49

⁴⁶ MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku.* 1886, **1886**(1), s. 12

⁴⁷ Tamtéž, s. 31

Před rokem 1547 k píseckému panství patřily statky, které se následovně dělily na:

1. Statky píseckého hradu a obce: Semice, Smrkovice, Putim, Zátaví, Hradiště, Nepodřice, Zlivice, Skrýšov, Držov, Topělec, Vojníkov, Vrcovice, Novosedly a Dobešice (14 vesnic)
2. Statky k písecké faře: Oldřichov, Chlaponice, Třebkov, Petrovice a Brusy (5 vesnic)
3. Statky píseckého špitálu: Borečnice, Škúdra, Vojnice, Kajnice, Strašice, Kladruby, Damič, Vítkov, Tálín, Selibov, Maletice, Velká Turná, Malá Turná, Rojice, Šamonice, Čížová a Heřmaň (17 vesnic)⁴⁸

Urbář⁴⁹ z roku 1547 eviduje ve Smrkovicích 17 hospodářů. Jsou to: Keršlík (Keřlík), Pixa, Martin Bártů, Matěj Němček (Němeček), Jan Civoch (Ciboch), Jan Toman, Lincouch, Vošousek, Jan Tesař, Vací, Jaroš, Trojan, Petr Kulhavý, Podlešák, Skučka (Skačka), Věrtel a Linhart. Odvod dávek byl vždy na svatého Martina a o Hromnicích. Ke Smrkovicím tehdy přináležely i dvě krčmy a dva obecní hájky. Peněžitý úrok činil souhrnem 24 kop 2 groše a 2 ½ denáru. To samé se píše v urbáři důchodů⁵⁰, snad z roku 1549, kde je evidováno 17 „*lidí osedlých*“. Svatomartinského peněžitého úroku vybrala vrchnost 13 kop a 33 grošů, o Hromnicích pak 10 kop, 28 grošů a 3 1/3 denáru. Evidují se zde opět dvě krčmy a dva obecní hájky.

Doba třicetileté války zasáhla Smrkovice velmi krutě. V roce 1626 se zde nachází jeden osedlý grunt, 18 pustých a 1 fungující krčma. Jak uvádí Matzner (1878, s. 12) byly Smrkovice pusté. Někteří lidé utekli, jiní zemřeli. Roku 1637 zde hospodařilo 11 sedláků. Dokládá nám to taxa druhého a třetího statku píseckého panství.⁵¹ Matěj Vaňata držel 1 ¼ lánu, Kašpar Osvald ½ lánu, Martin Koc 1 lán, Mikuláš Srnka ½ lánu, Jakub Petrovic 1 lán, Gabriel Liknít 1 lán, Jan Ciboch 1 lán, Václav Kovář ½ lánu, Linhart Piksa ¾ lánu, Martin Sedlák 1 ¼ lánu a Pavel Věrtel 1 lán. Chalupníků bylo šest, přičemž Jiřík Hajný držel dědin pod 2 str., Jiřík Tesař měl ¼ lánu, Tomáš Tesař 10 záhonů, Jakub Kolář pod 2 str., Jan Voříšek pod 2 str. a Matěj Skala pod 2 str. Do toho jsou zde uvedeny výše peněžitých i naturálních úroků (slepice, vejce) a počet robotních dní, které se ale liší v závislosti na

⁴⁸ MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), s. 4

⁴⁹ SOKA Písek, Urbář důchodů, které Písečtí před rokem 1547 vybírali, sign. Aa 64, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/121875/9/4252/3182/61/0> [cit. 1. 3. 2021]

⁵⁰ SOA Třeboň, Úroční rejstřík a popis města Písek, asi 1549, sign. II. 208-1, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/770197/7> [cit. 1. 3. 2021]

⁵¹ SOKA Písek, Taxa "druhého" a "třetího statku" píseckého panství (rychty těšínovská, vrcovická a hradištská), 1637, sign. Aa 69, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/311432/17> [cit. 1. 3. 2021]

každém člověku. Roční obnáška úroku z 1 lánu byla ve Smrkovicích po 3 kopách. Smrkovští dále odevzdaly 10 slepic a 108 vajec. Roční plat hradištské rychty pak činil 352 kop a 14 grošů.⁵²

Sedláci	Jméno	Velikost usedlosti (lán)
1.	Matěj Vaňata	1 ¼ lánu
2.	Kašpar Osvald	½ lánu
3.	Martin Koc	1 lán
4.	Mikuláš Srnka	½ lánu
5.	Jakub Petrovic	1 lán
6.	Gabriel Liknít	1 lán
7.	Jan Ciboch	1 lán
8.	Václav Kovář	½ lánu
9.	Linhart Piksa	¾ lánu
10.	Martin Sedlák	1 ¼ lánu
11.	Pavel Věrtel	1 lán
Chalupníci	Jméno	Velikost usedlosti (lán, strych, záhon)
1.	Jiřík Hajný	pod 2 str.
2.	Jiřík Tesař	¼ lánu
3.	Tomáš Tesař	10 záhonů
4.	Jakub Kolář	pod 2 str.
5.	Jan Voříšek	pod 2 str.
6.	Matěj Skala	pod 2 str.

Tab. 2: Přehled majitelů usedlostí ve vsi Smrkovice v roce 1637

Po konfiskaci statků města Písku a jejich rozprodání v roce 1623 jich zůstala z bývalého rozlehlého panství asi pětina. Putimská rychta s lesem, lukami a rolemi u Mirotic měla cenu 11.596 zl. 40 kr., zbytek píseckého panství byl odhadován na 171.196 zl. 40 kr. Putimská rychta obsahovala Putim s kostelem, Smrkovice, Hradiště, Semice, v Nirči (Mireč) dva hajné, v Ostrovcích tři chalupy obecní shořelé, nad Tálínem pět chalupníků, kteří za války v horách boudy sobě vystavěli; les *Hůrky* s kopaninami; čtyři rybníky; Nový dvůr

⁵² MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), s. 35

okolo roku 1642 nově postavený a dvůr Purkratice. K putimské rychtě se počítala i část Píseckých hor a mirotické lesy.⁵³

Co se týká lesů, u Smrkovic se nacházel les *Hájek* o rozloze dvou lečí, tedy asi 36, 2 ha a les *Hůrky*. Obecní rybníky v té době nejsou vedené žádné, stejně tak mlýny ani výnosy z řek a potoků. Při rychtě hradišťské, kam Smrkovice spadaly, však rybníků bylo rovnou šest (*Nešovský, Putimský, Prostřední, Starý, Kravka a Ocas*),⁵⁴ mlýn v Putimi měl dvě kola a jedny stoupy s pilou. Byl položen na řece Blanici, kterou měli v nájmu lidé ze vsi i z předměstí. Užitek býval ročně na 6 kop 15 gr.⁵⁵ Řeka Otava pak byla vyhlášená hojností ryb, zvláště lososů, kterých se roku 1637 chytlo na řece v počtu 70 kusů. Ale již v roce 1650 si Písečtí stěžují, že lososů z řek ubývá z důvodů zvyšování jezů a dalších umělých překážek, které rybám brání v říční migraci.⁵⁶

Robotní práce se pro Smrkovice v 17. století uvádí tyto:

1. *Orání*. K této robotě zavázáni byli všichni osedlí ve všech městských vesnicích, vyjma Božejovic, Lipí a Skal. Robotu pětidenní vykonávalo ve Smrkovicích 10 sedláků.
2. *Práce v lukách*. Hrabati a svážeti byli povinni všichni ze Štětíc, Pohořovic, Sedlečka, Nové Vsi, Žďáru, Všeteče, Vrcovic, Vojníkova, Novosedel, Březí, Tuklek, Hradiště, ze Smrkovic a ze Semic.
3. *Povozy*. Mimo odvážení obilí a vození sena z luk do panských dvorů byli sedláci povinni vozit i jiný náklad. Z Tuklek a Hradiště povinni po dvou špalcích na pilu voziti, jakož i všichni ze Smrkovic, Semic a Putimi k téže povinnosti vázání.
4. *K některým ručním pracím* byli chalupníci ze Smrkovic a Putimi zavázáni, jako dříví k špitálu sekati.
5. *Práce při lovení ryb* vykonávati museli chalupníci ze Smrkovic, Semic a Putimi.
6. *Žně a jiné práce na poli*. Smrkovští byli povinni sekat na panských polích 60 dní (chalupníci 11) čili každý den sekání 6 grošů zaplatiti. Vázati (nebo 4 groše za den zaplatit) povinni byli 10 dní a chalupníci 17 ½, vláčeti (nebo 24 grošů zaplatit) 2 dny

⁵³ MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), s. 35

⁵⁴ Tamtéž, s. 22

⁵⁵ Tamtéž, s. 10

⁵⁶ Tamtéž, s. 21

7. *Krčma*. Při krčmě ve Smrkovicích byl 1 lán dědin, krčmář platil 3 kopy, slepici 1, vajec 12, orati 5, sekat 5 a vázati 1 den.⁵⁷

O berní rule, pozemkových knihách, soupisech poddaných a dalších těchto pramenech, které dotvářejí obraz vesnice v druhé polovině 17. a první polovině 18. století, bude pojednáno v dalších kapitolách. Mnoho informací, které by se týkaly historie obce, jsem nenašel. Matzner (1886, s. 44) pouze píše, že selské bouře a rebelie, kterých bylo na konci 17. století plno, se panství píseckému skoro vyhnuly. Jednu z mála výjimek tvořila nedaleká vesnice Putim a pár jejich sedláků z let 1702, kteří tvrdili, že nejsou poddanými a robotníky města, ale spadají pod záduší a tedy pod konzistoř a děkana.⁵⁸ Možná zde je první zárodek k přirovnání „*mít hlavu jako Putimák*“, tedy být tvrdohlavý a neústupný.

Obecně lze ale říci, že stav poddaného lidu se v Čechách a na Moravě zhoršil po bitvě bělohorské a třicetileté válce tím, že nadměrně vzrostly povinnosti k vrchnosti, tedy platy a roboty.⁵⁹ Poddanské platy a dávky se ale nezvyšovaly zdaleka tak jako roboty, na druhou stranu byly zaváděny nové a vedlejší platy. Platy nebyly jen peněžité, ale také naturální. V předbělohorských dobách se u nás robotovalo z lánu zpravidla kolem několika dní ročně (4 – 12 dní) a i někde se z této povinnosti dalo vykoupit.⁶⁰

Zajímavým pramenem je stížnost poddaných přilehlých vesnic, poslaná dne 30. května 1769 píseckému magistrátu, která žádá přezkoumání a vyšetření robotního patentu z roku 1738. Výslovně pak jmenuje *pololániky Skalu, Mášku a Srnku skrze celý rok týhodně polovic potažní a polovic pěší robotu konati budou. Společní smrkovští chalupníci veskrze týhodně skrze tři dni v čas sekání trav, otav a žní celotýhodně robotu pěší vybyývati budou. Výminkáři a podruzi, kteří své chalupy mají, celoročně po 12 dnech, když však v čas žní s hrabíci půjde, jeden den za dva dni se mu počítati bude. Podruzi, kteří chalupy nemají, ale své obživení v obci požívají, i se svou ženou celoročně 6 dní robotu konati budou, s hrabíci po jeden den za dva dni počítati se jim bude a tak polovici s hrabíci a druhou polovici se srpem. Podruhyně, které vdovy nebo svobodné jsou, celoročně tři dni totiž v čas sen a otav*

⁵⁷ MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), s. 36-39

⁵⁸ Tamtéž, s. 44

⁵⁹ KROFTA, Kamil. *Dějiny selského stavu*. 2. vydání. Praha: J. Laichter, 1949. s. 226

⁶⁰ Tamtéž, s. 236

*klizení dva dni hrabati, v čas žní jeden den se srpem povinny pracovati.*⁶¹ Tuto úmluvu změnil robotní patent z roku 1775, kterým byla selská robotna zmírněna na polovinu.

3. Vysvětlení základních termínů

Pokud se máme v dalších kapitolách podrobně bavit o předávání selského majetku a analyzovat jednotlivé písemné prameny staré několik století, musím zde dovysvětlit několik stěžejních termínů, bez kterých se jen obtížně dají následující kapitoly pochopit. A nejde ani tak o další řádky, jako o pochopení tehdejší doby, která se od té dnešní pořád dost odlišovala. Jak myšlením, tak z toho odvozeným právem. Když si totiž člověk dokáže něco představit, pak se mu to i lépe chápe.

Ve 13. století došlo v českých zemích k mnoha zásadním změnám. K těm nejzásadnějším patří kolonizace okolí a zakládání nových měst. Zakládání nových sídel se provádělo na základě nového práva příslého spolu s Němci do střední Evropy. Města a jejich obyvatelé získali řadu svobod a privilegií. Poddaní na venkově zdaleka takových výhod nedosáhli, ale podobně jako měšťané s panovníkem uzavřeli se svou vrchností písemnou smlouvu, která stanovila jejich práva a povinnosti. Noví osadníci dostávali od pánů půdy, na níž se usazovali. Proti starému právu českému mělo německé právo značné přednosti. Zakládalo se na písemné smlouvě mezi pánem půdy a kolonistou, tudíž práva a povinnosti v listině obsažené byly určité, trvalé a nedaly se měnit. Největší předností pak bylo, že německé právo zajišťovalo dědičné držení a užívání pozemku.⁶² Tato analogie vedla k tomu, že se pro emfyteutické právo používal také termín právo městské (*Burgrecht*), česky purkrecht (knihy purkrechtní, gruntovní kniha) Poddaní získali dědičné právo k majetku (dědičný nájem, pacht), který drželi a za to museli odvádět každoroční plat. Výhradní majetkové právo nadále náleželo vrchnosti⁶³. Jelikož přinášelo emfyteutické právo výhody pro obě strany (vrchnosti byl zajištěn stálý důchod), rychle se v Čechách a na Moravě rozšířilo.

Základní věcí je nutnost vytyčit rozdíl mezi rustikálem a dominikálem. Zkuste si například představit velkostatek v době prvních let 20. století. Jeho rozloha je předem přesně

⁶¹ MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), s. 53-54

⁶² KROFTA, Kamil. *Dějiny selského stavu*. 2. vydání. Praha: J. Laichter, 1949. s. 43

⁶³ Slovníček pojmů, dostupné z: <https://www.odkudjsme.cz/slovnicek-pojmu/> [cit. 1. 3. 2021]

definovaná jeho plochou polí, luk, lesů a pastvin. Oproti tomu velkostatek, který existoval před rokem 1848, kdy bylo císařem Ferdinandem I. zrušeno poddanství, mohl sice na první pohled vypadat stejně, ale k jeho rozloze patřila i veškerá selská půda určitého obvodu (panství). Vrchním vlastníkem této selské, rustikální půdy byl majitel velkostatku. Sedlák, který na poli každý den pracoval, byl jen držitelem a uživatelem půdy. Také za její užívání platil jak peněžité, tak naturální dávky. Odváděl jak královskou berni a vrchnostenský úrok, tak církevní desátek.⁶⁴ Navíc pak ještě musel robotovat na polích panských, tedy na cizích. Panská půda je dominikál, patří přímo vrchnosti, která ji spravovala v přímé režii právě robotní a námezdní silou. Nutno dodat, že nepodléhala zdanění. Orné půdy rustikální bylo na každém panství mnohem více než půdy panské.⁶⁵ Toto byl hlavní princip staré feudální ústavy: svobodní versus nesvobodní. Šlechta, preláti a měšťané, obecně řekněme „stavý“ proti lidu nesvobodnému, který byl osazen na stavovské půdě.

Na venkově se zvláště po třicetileté válce setkáváme s pestrou škálou různých pojmenování poddaných a mnohdy v tom je velký zmatek. Přesnější vysvětlení nám pomůže pochopit, co znamenalo být sedlákem a jak se odlišoval například od podruha. Zároveň jsou to všechno termíny, které mají svou právní relevanci a dají se od nich odvozovat mnohé předpoklady.

Poddaní ve vsi se dělili na osedlé a neosedlé. Jen osedlí, většinou sedláci a chalupníci, byli těmi pravými sousedy, patřili k obci a mohli se podílet na jejím chodu. Měli podíl v půdě lánové, byli to praví osedlí. Z chalupníků sem náleželi ti, kteří měli alespoň osminu lánu.⁶⁶ Osedlí v širším slova smyslu byli ti, kteří měli dům, statek, chalupu nebo barák na půdě poddanské – krátce majitelé domů.⁶⁷ Neosedlí, tedy podruzi, podsedci, čeledí a další takoví podobné výhrady neměli. Žili v nájmu, podruží.⁶⁸

Hlavní rozdíl byl v potažní síle, která souvisela s vybýváním robotní povinnosti. Sedlák, který vlastnil pár koňů nebo krav, se nazýval potažníkem a byl povinen vykonávat potažní robotu. Ten, kdo koně ani krávy nevlastnil, chodil na robotu pěší. Sedláci by se dali ještě rozdělit na zakoupené a nezakoupené. Zakoupený sedlák měl jistotu, že jej vrchnost

⁶⁴ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935. s. 1

⁶⁵ Tamtéž s. 2

⁶⁶ Tamtéž, s. 90

⁶⁷ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935, s. 90

⁶⁸ *Toulky českou minulostí*. 1995. vyd. ČR/SR: Baronet. ISBN 80-85890-21-6.

nevykáže (kromě velkých provinění a lehkovážného hospodaření), protože některý z jeho předků zaplatil vrchnosti „zakoupil se“ a grunt držel v dědičném nájmu. Sedlák nezakoupený mohl být z usedlosti kdykoliv vystěhován. Nevýhodnost této držby snad jen vyrovnával fakt, že nájemník nezakoupené usedlosti si peníze na opravy vymohl u vrchnosti, kdežto sedlák zakoupený musel grunt opravit za peníze své vlastní. Většina poddaných však byla zakoupená, včetně těch Smrkovických. Držba celých nezakoupených statků je v Čechách dosti výjimečná, prakticky jediným případem je držba zpustlé, kdysi zakoupené usedlosti.⁶⁹

Rozdíl mezi sedlákem a chalupníkem zdál by se jednoduchým. Chalupník je ten, kdo má 1/8 až 1/4, snad až 3/8 lánu. Ten, kdo má víc, je sedlák. Není to tak úplně celá pravda, ta druhá půlka pravdy souvisí s již zmiňovaným potahem. Kdo nerobotuje s celým potahem, byť by držel půllánový statek, bude pořád chalupníkem. Ve starších dobách, kdy ještě roboty neměla takového významu, se chalupa definuje jako statek o půlčtvrti až jedné čtvrti lánu⁷⁰ Zahradník, jinými slovy též domkář nebo baráčník je, co se týká velikosti usedlosti, tím nejméně obdařeným. Většinou disponuje jen svým domem a malým kouskem pole či zahrady nebo záhonu.

Když je u nás na Protivínsku ples, jednou z písniček, která se nesmí opomenout, je píseň *Na břehu Blanice*. V jedné sloce se zpívá: „*Jedni jako druzí, sedláci, podruzi, na hřbitově budou spát.*“ Můj děda teda vždycky nahradil podruhy soudruhy, ale to už je zas jiná historie... Podruzi nebyli vlastníky měšťanských domů ani poddanských usedlostí, nýbrž setrvali u někoho „v podruží“, většinou v cizím. Být v podruží nemuselo znamenat žít s ním v jednom stavení. Někteří podruzi žili v podružských chalupách, které byly vystavěny v blízkosti jejich hospodáře. Podruhy je proto nutno z právních důvodů považovat za členy relativně samostatných „poddomácností“. Výčet podružských řemesel je značný, vyskytují se i pastýři, ale i tuláci „na vandru“. Přesto by byla chyba o nich mluvit jako o chudíně, ale z logiky věci to byla nižší sociální skupina. V podruží se nevyskytují pouze manželské páry, ale i svobodné a ovdovělé žijící osoby. U některých podruhů lze doložit

⁶⁹ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 122

⁷⁰ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935. s. 92

jejich krevní spřízněnost k hlavě domácnosti, ve které žijí. Přesto se dají od rodiny, do níž se zahrnuje i čeled', podružské poddomácnosti odlišit.⁷¹

Podsedci byli jaksi poddaní poddaných. Žili v malých chalupách na obecní půdě „na obci“, které vznikaly při zakládání lánových vsí. Stávalo se také, že sedlák nebo chalupník postoupil kus zahrady příbuznému nebo cizímu člověku, aby si tam postavil chaloupku a k ní mu prodal i kus pole. Tyto chalupy nedržely svou půdu bezprostředně od pána velkostatku, jejich „gruntovním pánem“ byla obec, eventuálně sedlák. Platili-li podsedci roční činži z půdy, platili ji obci, případně sedlákovi. Díky tomu byli i někteří podsedci časem označováni za podruhy a rozdíly mezi nimi se stíraly. Ovšem pouze za předpokladu, že vznikání těchto domů trpěla vrchnost. Stejně tak ale mezi sousedy vesnické obce nepatřili.⁷²

Čeled' či učni byli v domácnostech, v nichž sloužili nebo se učili, podrobeni pravomoci hospodáře (mistra) a hospodyně jakožto pravomoci a autoritě rodičovské. Čeled' byla v českém prostředí stavěna na roveň dětem. Čelední služba nebyla jen „zaměstnáním“, ale i součástí výchovy. Služba dítěte na cizí usedlosti byla pocíťována jako nezbytná životní zkušenost a příprava na vlastní nezávislost. V oblastech, kde převládal chov dobytka, se vyskytovala více čeled', v krajích s obilnářskou produkcí, se nadto vyskytovalo více nádeníků, většinou usedlých jako podruzi. V jihovýchodních typech rodin se čeled' nevyskytovala.⁷³

Když už jsme si vysvětlili tyto kategorie, alespoň letmo nastíním poslední dvě. Zvláštní kategorií příslušníků tradiční rodiny představovali sirotci. Je těžké říci, zda patřili mezi děti, podruhy či čeládku. Děti mohly osiřet často a v takovém případě se jich ujal jiný hospodář a poskytl jim výchovu i zabezpečení, zároveň zastaly čelední práci. V soupisech poddaných se ale také vyskytují sirotci, kterým je klidně přes šedesát let. Termín sirotek tak spíše odkazuje na fakt, že dotyčnému stále ještě nebyly vyplaceny sirotčí peníze, které mu

⁷¹ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. s. 19

⁷² PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kostí: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935. s. 90

⁷³ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. s. 21, 23, 31, 86

z vrchnostenské kapsy po právu náležely. Sirotek zkrátka neznamená pouze to, že dotyčná osoba přišla v útlém věku o rodiče (stačila i ztráta jednoho, především otce)⁷⁴.

Poslední skupinou jsou vdovy a vdovci. S vdovci se setkáváme v dobových pramenech méně často než s vdovami. Bylo to dáno tím, že muž měl po ovdovění mnohem větší šanci vstoupit do dalšího manželství. Vdovy bezdětné či s dětmi pak představovaly významnou složku vesnického podruží, protože po smrti manžela grunt nevedly, ale přenechaly jej nějakému z potomků. Dědický systém vdovské třetiny, rozšířený zvláště u německého obyvatelstva severních Čech, zaručoval vdově jistou formu soběstačnosti. Tento dědický systém byl však zubem času vytlačen systémem rovných dílů.⁷⁵

Asi nejsložitějším problémem agrárních dějin je stanovení přesných jednotek délek, objemů a ploch. Jestli má středověk nějaké své heslo, pak je to volnost. Volnost založená na nerovnosti, na privilegiu. Oproti tomu rovnost je heslo moderní, protistředověké. Každý pokus vtěsnat středověk do škatulky, měřit jej na stupnici a vážit, znamená předem neúspěch. Neznamená to ovšem, že by středověk neměl daná pravidla, jen je potřeba brát je s větší prostorovou rezervou⁷⁶ Proto je tedy jakkoliv složité uvádět přesné převody tehdejších mír na ty dnešní, jelikož každé panství (byť i v rámci panství mohli být v každé vsi jiné míry) a každý kraj měřil a vážil po svém. Vynasnažím se však v některých případech některé míry přiblížit dnešnímu stavu věcí.

Základní jednotkou pro stanovení plochy orné půdy v berní rule byl výsevkový strych, chcete-li korec. 1 lán byl pro představu něco mezi 60 – 80 strychy, průměrně na Pekařově Kostecku je např. 74 strychů⁷⁷. Normální zemský lán se pohyboval okolo 60 – 64 strychů osevu. Čím je půda studenější, písčitéjší a vysílenější, tím více osevu potřebuje. Sedláci tenkrát seli hustěji než dnes. Šedesát strychů špatné půdy vyšlo na šedesát až osmdesát výsevkových strychů.⁷⁸ Lán si pak můžete představit, ač jde o jednotku také velmi typizovanou a v každém kraji o chlup odlišnou, na plochu kolem 17 – 20 ha. Ovšem jak tvrdí Pekař (1935, s. 106), lán není původně žádná polní míra. Lán je především název určující právní povahu poddanského statku. Lán není nic jiného než německé „lehen“, čili léno.

⁷⁴ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. s. 90

⁷⁵ Tamtéž, s. 93

⁷⁶ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935. s. 76

⁷⁷ Tamtéž, s. 77

⁷⁸ Tamtéž, s. 62.

V tereziánském a josefském katastru se klade 1 jitro na úroveň 16000 čtverhranným sáhům. Český strych měl bezmála 804 nebo 812 vídeňských sáhů. 1 vídeňský sáh je 3,597 m².⁷⁹

4. Povaha písemných katastrálních pramenů a jejich rozbor

Slovo katastr je latinského původu a znamená soupis (*caput* = hlava, *capitulum* = soupis podle hlav). Obecně je slovo užíváno k označení přehledného soustavného popisu osob, věcí nebo práv, zejména pak soupis pozemků a peněžitých výtěžků. Jakýmsi „předskokanem“ berních povinností můžeme v českých zemích považovat rod Přemyslovců, který již v první polovině 11. století zavedl vybírání daní. Dále pak nesmíme opominout desky zemské, kam si od 14. století zapisovala a nechala vkládat šlechta svá soukromá práva. Povinnosti poddaných si ještě v první polovině 17. století nechávala zapisovat vrchnost do tzv. urbářů. Ty, co souvisejí se Smrkovicemi, jsou vypsány o pár kapitol výše. Jedinečný pramen pro poznání demografických poměrů v polovině 17. století soupis poddaných podle víry se pro Prácheňský kraj nezachoval.

4.1 Berní rula

První český a nejstarší katastr byl sepsán z usnesení zemského sněmu v roce 1654. Je známý pod jménem berní rolle, rully či rula. Představuje soupis a popis všech obcí podle jednotlivých panství a tehdejších krajů. Podnětem k jeho vyhotovení bylo dávné přání a zvědavost berní zemské správy, kolik na kterém panství je vlastně poddaných a kolik půdy jim náleží. Mnohé vrchnosti totiž mnohdy jen předstíraly zničení panství válečnými pohromami a vykazovaly stále menší počet poddaných. V roce 1646 se počet osedlých poddaných ukázal v tak skrovných číslech, že by rozhodně nestačil královské režii (tehdy vládl Ferdinand III. Habsburský). Tomek (1885, s. 26) uvádí, že v celé zemi bylo přiznáno jen 18.750 osedlých „*ne docela zkažených*“. Pro vyměření daně (berně) měl být zkrátka vytvořen nový a spolehlivý základ. Jelikož dominikální půda byla od daně zproštěna, týkala se daň pouze půdy poddanské, i když do sebe zahrnula i královská města a svobodníky.⁸⁰

Potřebný materiál k berní rule byl sebrán v letech 1653 – 1654 nově vytvořenými sněmovními stavovskými komisemi. Komise sestávaly většinou ze čtyř osob, každá za jiný stav. Jejich úkolem bylo navštívit všechna vybraná panství a usedlosti, zjistit stav vesnic a

⁷⁹ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935, s. 24

⁸⁰ Tamtéž, s. 19

poddanských polí a vyhotovit soupis dani podléhajících „skutečně osedlých“ a stanovit jejich počet. Měly za úkol poznamenat každého sedláka, chalupníka a domkáře (zahradníka), udat počet jejich polí a dobytka, zvláště pak dobytka vhodného k robotnímu potahu.⁸¹ V některých případech jsou zde uvedena i řemesla. Základní jednotka pro výpočet berní povinnosti byl tedy 1 osedlý. Za jednoho osedlého se počítali čtyři chalupníci nebo osm zahradníků – všechno se odvíjelo od velikosti usedlosti. Dále se zjišťovalo, kolik který sedlák seje v zimě a kolik na jaře, lehce je zde vyjádřena i bonita půdy. Sepsána měla být pouze orná pole, nikoliv zahrady, louky a pastviny. Stejně tak chybějí lesy a výčet podruhů a čeledi, jelikož byli bezzemci a neměli žádný zdanitelný majetek.

Vše se samozřejmě musí brát s rezervou, podvody a nepřesnosti se při popisu panství dělaly jistě: lidé např. zahnali do lesů nebo vysadili okna i dveře u chalup, opustili je a vydávali je za pusté.⁸² Podobně tak ale členové komisí měli tolik práce se zapisováním, že nebylo v jejich silách se těmito jevy v tak krátkém časovém horizontu detailněji zabývat. Po vydání berní ruly se ihned projeví nedostatky, horské oblasti byly kvůli menším výnosům z polí znevýhodněny. Vzniklá *revisitace* je tak neúplným katastrem z let 1667 – 1682. Prácheňský kraj *revisitace* zastihla také, ale Smrkovic se vzhledem k poloze netýkala.

Berní rula⁸³ pro ves Smrkovice eviduje 8 rolníků, jenž *qualitates* osedlého mají, tedy jsou uznáni za osedlé. Zanechávám v původním výčtu, ještě se nejedná o čísla popisná, která byla přidělována až v roce 1770.

1. Bartoloměj Vaňata hospodařil na 65 str. rolí, na zimu zasel 25 str. a na jaře 15 str. Choval 4 voly, 8 krav, 9 jalovic, 24 ovcí a 14 sviní. Porostlin (mláží, houští, neobdělávaná půda) pod 12 str.
2. Mikuláš Srnka hospodařil na 30 str. rolí, na zimu zasel 10 str. a na jaře 6 str. Choval 4 voly, 4 krávy, 5 jalovic, 9 ovcí a 11 sviní. Porostlin pod 10 str.
3. Gabriel Bihniger hospodařil na 48 str. rolí, na zimu zasel 18 str. a na jaře 10. Choval 4 voly, 4 krávy, 7 jalovic, 28 ovcí a 5 sviní. Porostlin pod 12 str.
4. Jakub Petrovic hospodařil na 50 str. rolí, na zimu zasel 15 str. a na jaře 6 str. Choval 4 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 4 ovce a 8 sviní. Porostlin pod 10 str.

⁸¹ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935, s. 20

⁸² Tamtéž, s. 20

⁸³ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894

5. Jan Čiboch hospodařil na 54 str. rolí, na zimu zasel 16 str. a na jaře 10 str. Choval 4 voly, 5 krav, 6 jalovic, 11 ovcí a 7 sviní. Porostlin pod 6 str.
6. Martin Piksa hospodařil na 39 str. rolí, na zimu zasel 13 str. a na jaře 9 str. Choval 3 koně, 2 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 9 ovcí a 11 sviní. Porostlin pod 6 strychů.
7. Martin Sedlák hospodařil na 68 str. rolí, na zimu zasel 27 str. a na jaře 20 str. Choval 4 koně, 2 voly, 7 krav, 7 jalovic, 35 ovcí a 16 sviní. Porostlin pod 2 str.
8. Pavel Věrtel hospodařil na 35 str. rolí, na zimu zasel 12 str. a na jaře 7 str. Choval 2 koně, 2 voly, 4 krávy, 5 jalovic, 8 ovcí a 7 sviní. Porostlin pod 2 str.

Rolníci *vnově osedlí* jsou čtyři

1. Kryštof Ovčička hospodařil na 26 str. rolí, na zimu zasel 7 str. a na jaře 4 str. Choval 2 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 5 ovcí a 4 svině. Porostlin pod 4 str. Nově osedlý od roku 1654.
2. Martin Koch hospodařil na 60 str. rolí, na zimu zasel 12 str. a na jaře 4 str. Choval 4 voly, 4 krávy, 2 jalovice a 5 sviní. Nově osedlý od roku 1653.
3. Jan Piksa hospodařil na 15 str. rolí, na zimu zasel 2 str. a na jaře 1 str. Choval 2 voly a 2 krávy. Nově osedlý od roku 1654.
4. Zigmund Hanuš hospodařil na 30 str. rolí, na zimu zasel 10 str. a na jaře 4 str. Choval 1 vola, 2 krávy, 3 jalovice, 2 ovce a 1 sviní. Nově osedlý od roku 1654.

Chalupníci byli dva

1. Matěj Skála hospodařil na 8 str. rolí, na zimu zasel 3 str. a na jaře 1 str. Choval 2 voly, 2 krávy, 1 jalovici, 2 ovce a 4 svině.
2. Jiřík Hajnej hospodařil na 8 str. rolí, na zimu zasel 2 str. a 2 v., na jaře 1 str. Choval 1 vola, 2 krávy a 1 jalovici. (tomu jedinému neshořela roku 1658 chalupa)

Zahradníci byli tři

1. Jiřík Čiboch hospodařil na 6 str. rolí, na zimu zasel 2 str. a na jaře 1 str. Choval 2 voly, 2 krávy, 2 jalovice, 4 ovce a 7 sviní.
2. Jan Voříšek hospodařil na 6 str. rolí, na zimu zasel 2 str. a na jaře 1 str. Choval 2 voly, 2 krávy, 4 ovce a 5 sviní.
3. Tomáš Voska hospodařil na 5 str. rolí, na zimu zasel 2 str. a na jaře 1 str. Choval 1 krávu a 4 jalovice.

Dohromady má ves Smrkovice v roce 1654 17 rolníků, kteří obdělávají 553 str. rolí (cca 165 ha). Na zimu zasévají 178 str. a 2 věrtel (věrtel, objemová míra, z německého *viertel* = ¼ strychu), na jaro sejí 101 str. Ze 17 je 8 rolníků pravých osedlých, 4 rolníci jsou nově osedlí, chalupníci, jenž vydají za 1/4 osedlého pak dva, zahradníci, jenž vydají za 1/8 osedlého, pak tři. V celé vesnici je pak 9 koní, 42 volů, 58 krav, 64 jalovic, 145 ovcí a 105 sviní. Dále se uvádí zmínka o již výše citovaném požáru a defalcírování vesnice, tedy zbavení povinnosti daně na několik let. Je zajímavé, že se zde nevyskytuje ani jedna usedlost pustá. Půda je dobrá a výnosná, porostlin pod 50 str. Mohou dobře obstát.

4.2 Tereziánský katastr a rustikální fasse

Nový katastr, tedy *první rustikální katastr tereziánský neboli revisitační*, vstoupil v platnost roku 1748. Českému bernictví vládl jen 9 let, ale byl využit generální vizitací pro druhý tereziánský katastr z roku 1757. Přípravy katastru sahají až k prvním letům panování Josefa I.⁸⁴ Tereziánský katastr popisuje veškerou půdu poddanskou, tedy ne pouze orná pole. Pole dělí na tři třídy podle jejich jakosti a přihlíží i k jakosti lesů. Plochu polí a zahrad měří pražským korcem sháněným, ale vedle toho udává plochu polí u každého poddaného také podle výsevku⁸⁵.

Východiskem přípravy nového katastru musela být především přiznání (fasse) zdaňovaného majetku všech berních stran. Byly zveřejněny podrobné instrukce, podle nichž jednotlivé vrchnosti, města a církve vypracovávaly ve formulářích své fasse. Tato přiznání se shromažďovala v rektifikační kanceláři během let 1713 – 1715. Mezitím už ale čtyřčlenné komise v doprovodu úředních kancelistů navštěvují kraje a tato vizitace je mnohem důkladnější než v případě berní ruly. Výsledkem této činnosti pak byl vizitační nálezný, tzv. „*Befund*“⁸⁶. V novém katastru z roku 1757 je obsažen už i zdanitelný dominikál.

Rustikální (poddanská) fasse⁸⁷, nejobsáhlejší a nejvýznamnější pro naše badání, obsahovala soupis veškeré poddanské půdy, způsob obživy poddaných a počet hospodářských zvířat. Z berní ruly eviduje vždy starého majitele usedlosti. Ve Smrkovicích je to důležitý pramen, protože pro toto období neexistují žádné soupisy poddaných. Poddanská fasse zde eviduje 17 usedlostí. Soupis uvádím bez zásahů do jeho řazení.

⁸⁴ PEKAŘ, Josef. *České katastry 1654-1789: se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským a ústavním*. Praha: Historický klub, 1915. s. 101

⁸⁵ PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935. s. 36

⁸⁶ CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 1, Rustikál (kraje A-CH)*. 1. Praha, 1964. s. 6

⁸⁷ *Fond Tereziánský katastr, Smrkovice, inv. č. 2473, fol. 24 - 33*

1. Jiří Vaňata hospodařil na 65 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Bartoloměj Vaňata. Jiří obdělával 6 polí většinou špatné půdy a 4 louky o 13 vozech sena a otavy. Porostliny žádné. K usedlosti 2 koně, 4 voly, 4 krávy, 4 jalovice, 13 ovcí a 1 svini.
2. Jiří Srnka hospodařil na 30 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Mikoláš Srnka. Jiří obdělával 23 polí střední kvality půdy. Luk bylo 6 po 3 vozech. Porostliny žádné. K usedlosti 1 kůň, 2 voly, 2 krávy, 3 jalovice, 6 ovcí a 1 svini.
3. Jiří Gabriel hospodařil na 48 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Gabriel Bichniger. Jiří obdělával 21 polí povětšinou špatné půdy, luk kosil 5 po 7 vozech. Porostlin 12 str. K usedlosti 2 koně, 2 voly, 3 krávy, 3 jalovice, 8 ovcí a 1 svini.
4. Jiří Petrovic hospodařil na 50 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Jakub Petrovic. Jiří obdělával 15 polí povětšinou špatné půdy, luk bylo 5 o 6 vozech. Porostlin 10 str. K usedlosti 2 koně, 2 voly, 3 krávy, 3 jalovice, 6 ovcí a 1 svini.
5. Matěj Ciboch hospodařil na 54 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Jan Ciboch. Matěj obdělával 15 polí povětšinou špatné půdy, luk bylo 5 po 6 vozech. Porostlin 6 str. K usedlosti 2 koně, 2 voly, 3 krávy, 3 jalovice, 6 ovcí a 1 svini.
6. Jan Piksa hospodařil na 39 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Martin Piksa. Jan obdělával 21 polí střední až špatné kvality, luk měl 5 po 9 vozech. Porostlin 6 str. K usedlosti 2 koně, 4 voly, 3 krávy, 3 jalovice, 8 ovcí a 1 svini.
7. Pavel Keřlík hospodařil na 68 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Martin Sedlák. Pavel obdělával 11 polí střední až špatné bonity, louky byly 3 po 11 vozech. Porostliny 2 str. K usedlosti 3 koně, 4 voly, 4 krávy, 5 jalovic, 15 ovcí a 1 svini.
8. Matěj Zvěř hospodařil na 35 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Pavel Věrtel. Matěj obdělával 22 polí špatné kvality, luk bylo 8 po 9 vozech. Porostlin 10 str. K usedlosti 2 koně, 3 voly, 3 krávy, 3 jalovice, 10 ovcí a 1 svini.
9. Matěj Skala hospodařil na 26 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Kryštof Ovčička. Matěj obdělával 23 polí střední kvality, louky byly 4 po 5 vozech. Porostlin 4 str. K usedlosti 2 koně, 2 voly, 3 krávy, 2 jalovice, 6 ovcí a 1 svini.
10. Jakub Koc hospodařil na 60 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Martin Koch. Jakub obdělával 26 polí špatné kvality, luk bylo 11. Porostliny žádné. K usedlosti 2 koně, 4 voly, 4 krávy, 4 jalovice, 8 ovcí a 1 svini.
11. Jan Lang hospodařil na 30 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Zikmund Hanuš. Jan obdělával 22 polí špatné půdy, luk měl 8. Porostliny žádné. K usedlosti 2 voly, 2 krávy, 2 jalovice, 5 ovcí a 1 svini.

Chalupníci a zahradníci:

1. Jiří Němeček hospodařil na 15 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Jan Piksa. Jiří obdělával 6 polí povětšinou špatné kvality, luk měl 5. Porostliny žádné. K usedlosti 2 voly, 1 krávu, 1 jalovici a 4 ovce.
2. Václav Skala hospodařil na 8 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Matěj Skala. Václav obdělával 6 polí špatné půdy, louku měl jednu. Porostliny žádné. K usedlosti 1 krávu, 2 jalovice a 2 ovce.
3. Matěj Hajnej hospodařil na 8 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Jiří Hajnej. Matěj obdělával 6 polí špatné půdy, louky byly 3. Porostliny žádné. K usedlosti 1 krávu, 2 jalovice a 2 ovce.
4. Jiří Krejčí hospodařil na 6 str. půdy. Jako starý hospodář je zde uveden Jiří Ciboch. Jiří obdělával 6 polí špatné půdy, louky měl 2. Porostliny žádné. K usedlosti měl 1 krávu, 1 jalovici a 1 ovci.
5. Ondřej Voříšek hospodařil na 6 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Jan Voříšek. Ondřej obdělával 4 pole špatné půdy a měl jednu louku. Porostliny žádné. K usedlosti měl 1 krávu, 1 jalovici a 2 ovce.
6. Václav Šíma hospodařil na 6 str. půdy. Jako starý hospodář je uveden Tomáš Voska. Václav hospodařil na 3 polích špatné půdy a měl jednu louku. Porostliny žádné. K usedlosti měl 1 krávu, 2 jalovice a 2 ovce.

Podruzi a jiní neosedlí

1. Lukáš Putimský šenkýř měl 1 krávu
2. Vojtěch Koc měl 1 krávu
3. Martin Cimbura měl 1 krávu
4. Pavel pastejř 1 krávu, 4 jalovice, 4 ovce a 1 kozu
5. Společná obec týž vsi užívá 3 pole

Celková suma orných polí činila 603 str. (cca 181 ha), luk pak 93 vozů. Koní bylo 20 kusů, volů 33 kusů, krav 40 kusů, jalovic 44 kusů, ovcí 104 kusů, koz 12 kusů. Dovětek katastru říká, že ve vesnici je 1 tkadlec, mezi podruhy a neosedlími 1 šenkýř, 1 pastýř, 1 obecní kovář a 1 nádeník. Výtažní rybník na 3 kopy. Z lesů je 20 str. obecných.⁸⁸

⁸⁸ CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž). Sumář a rejstřík*. 1. Praha, 1964. s. 255

Za zmínku zde stojí místopisná pojmenování polí a luk. Některé názvy dodnes přežily a užívají se dále. Mezi poli to jsou (zanechávám původní psaní velkým písmem): *Mezi pahorky, Za vrchem, Na zámku, U rybníka Kravky, Na stráži, Pode vsí, Pod doubký, U rybníka Prostředního, Na boku, U průhonu, V krahulčí, Na pahorku, Na vápenici, Pod šibánky, Pod strouhou, Pod potokem, Na slupce, K Heřmani, Za humny, Na klíně, U plachtovny, Na vydlabách, Hlinkavka, Na švihovce, Podroasty, Pod houškem, V rohu, V krahulčí pod lesem, Pod tálínskou cestou, Pod hůrkama, Mezi cestama, Pod putimskou cestou, Na mrazovnách, Pod putimskou silnicí, V můstkách, U drah, U švihovky, U blaškovny, Za landrošty, Na dršení, Pod příkopy, U semický cesty, Na vrahovce, Na zadní vrahovce, Na dlouhej, U Vaňatovský sosny, Pískovna, U soudný hrušky, Pod hruškama, Nad příkopy, Špitálka, K Novému dvoru, Vrch, Pod pahorkem, Mezi cestama. Mezi loukami: *Velká u dvora, U mořidla, U drah paloučky, Pod dubky, V krahulčí paloučky, Pode vsí, Pod doubký paloučky, Za humny, Za Žofkovým trávníkem, Na pískovně, Trávník za stodolou* (jinak se názvy dost opakují).*

Některé názvy můžeme dokonce lokalizovat i díky Hejtmanovu *Soupisu lomů ČSR* (1948, s. 73). Tak například lokace *Za Vrchy*, majitel lomu Tomáš Žofka, 1,2 km na severozápad od kapličky v obci. Kámen vhodný na štěrk pro silnici. *Na šibánkách* se říkalo 350 m jihozápad od kapličky v obci, lom v majetku obce, vhodný na povážku k cestě. *Na vyzerce* se říká 1,3 km jihozápad od kapličky v obci, lom na povážku k cestě.

Tereziánský revizitační katastr z roku 1757⁸⁹ eviduje v obci Smrkovicích 17 hospodářů, kteří dohromady hospodařili na 800 str. a 1 v. půdy (cca 240 ha), z toho obecní pole měla 6 str. 2¼ v. Pět z nich na rozloze mezi 5,1 – 15 str. (Skala 13 str., Hajnej 11 str., Krejčí 11 str., Voříšek 9 str. a Šíma 9 str.), jeden na rozloze 15,1 – 30 str. (Němeček 17 str.), čtyři na rozloze 30 – 60 str. (Srňka 31 str., Ciboch 59 str., Skala 51 str. a Lang 47 str.) a sedm velkých sedláků mělo více než 60 str. (Vaňata 82 str., Gabriel 66 str., Petrovic 66 str., Keřlík 104 str., Piksa 62 str., Zvěř 67 str. a Koc 82 str.) orných polí. Jiří Vaňata, Jan Piksa, Pavel Keřlík, Matěj Skala, Jakub Koc a Jan Lang jsou ale v seznamu škrtnutí, buď zemřeli, nebo je na gruntu vystřídal někdo jiný (vycházel jsem z 4. berní ruly, tzv. *Revisitations Landes Catastrum de Anno 1757*⁹⁰) Téma nástupnictví na grunt bude předmětem dalších kapitol.

⁸⁹ CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž). Sumář a rejstřík*. 1. Praha, 1964. s. 254

⁹⁰ NA Praha Dejvice, *Fond Tereziánský katastr*, Smrkovice, inv. č. 814

Sedláci	Jméno hospodáře	Velikost usedlosti (strych, věrtel)
1.	Jiří Vaňata	82 str. 3 v.
2.	Jiří Srnka	31 str. 1 v.
3.	Jiří Gabriel	66 str.
4.	Jiří Petrovic	66 str. 2 v.
5.	Matěj Ciboch	59 str.
6.	Jan Piksa	62 str. 1 v.
7.	Pavel Keřlík	104 str. 2 v.
8.	Matěj Zvěř	67 str. 1 v.
9.	Matěj Skala	51 str. 1 v.
10.	Jakub Koc	82 str. 2 v.
11.	Jan Lang	47 str. 3 v.
Chalupníci	Jméno hospodáře	Velikost usedlosti (strych, věrtel)
1.	Jiří Němeček	17 str. 2 v.
2.	Václav Skala	13 str. 2 v.
3.	Matěj Hajnej	11 str.
4.	Jiří Krejčí	11 str.
5.	Ondřej Voříšek	9 str.
6.	Václav Šíma	9 str.

Tab. 3: Přehled hospodářů vsi Smrkovice v roce 1757

Bonita půdy nesla číslo 6, což se rovná triapůlnásobku původně vysetého obilí. Pole ladem tvořily 29 str., pastviny nejsou uvedené žádné, louky jsou uvedeny v hodnotě 99 a 2 čtvrtin dvouspřežných vozů, jichž je zapotřebí pro odvoz průměrné roční sklizně sena a otav dohromady. Lesy představovaly 22 str. a 2 v (cca 7 ha). Ve vesnici stál jeden dům, který k sobě kromě stavebního místa neměl žádný pozemek. Rustikál svedený vrchností po roce 1654 se neuvádí žádný. Berní hodnota vsi vyjádřená celkovým počtem berních jednotek osedlých (celých osedlých a zbytku vyjádřeného v počtu čtyřiašedesátin) byla 7³³. Zajímavým údajem jsou pak doplněné zprávy o robotách (plynoucí z dominikálního příznání z roku 1749 a 1756). Ve vesnici Smrkovice se nejčastěji využíval dvouspřežný volský potah.⁹¹ Takového potahu využívalo ve vesnici 10 poddaných a jejich robotní povinnost byla

⁹¹ CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 1, Rustikál (kraje A-CH)*. 1. Praha, 1964. s. 13

čtyři dny týdně. Na ruční či pěší robotu docházelo 6 chalupníků po dobu čtyř dní v týdnu. Podruhů či zahradníků bylo ve vesnici sedm a jejich robotní povinnost vycházela na 7 dní ročně. Z městských vsí kolem Písku byly Smrkovice hned po Putimi druhou největší.

4.3 Josefský katastr

Josefský katastr z roku 1785 zaměřil všechny úrodné dominikální i rustikální pozemky uvnitř obce, určil jejich výměry a hrubý výnos podle úrodnosti. Patent o reformě daně pozemkové a vyměření půdy zavedl dvě vylepšení. Zaprvé zaměřil každý pozemek zvlášť, tudíž bylo snadnější zjistit jeho výměru i výtěžek. Zadruhé Josef II. nahradil dosavadní berní jednotku osedlého za novou – za pozemek. Nejprve se určily hranice katastrálního území obce a následně se plocha rozdělila na menší kusy, které byly ohraničené body v krajině (cesty, potoky, remízy atd.) na tzv. pozemkové tratě, hony. Smrkovice byly rozděleny na 10 takových honů⁹².

První hony *obsahují v sobě popsání domův a zahrad v též obci se vynacházející*. Druhý hony (Pod vesní) *berou svůj začátek za zahradou Jana Zvěře No. 5 na poli Tomáše Skaly No. 10 vedle cesty písecké dolů a docházejí na louku Jana Srnky No. 15*. Třetí hony (Vaňatovský) *počínají od stodoly Vavřince Smoly až pod cestou semickou a zase nazpátek až pod okna téhož Smoly No. 7*. Čtvrté hony (Mezi cestama) *berou svůj začátek za stodolou Josefa Žofky No. 16 a jdouce mezi cestama k Semicím a do Novýho dvora až k poli panskému pod No. 309*. Páté hony (Rozcestí) *počínají vedle pole Jana Zvěře No. 5 u rozcestí jdouce k Novému dvoru a Selibovu až k Blažkově poli panskému k Novému dvoru No. 310*. Šestý hony (Pod hůřečky) *počínají mezi cestama jdoucima do Hůrek a do Selibova a tudy nazpátek okolo Hůrek až na pole Bartoloměje Hály No. 23*. Sedmý hony (Záhumenský) *začínají se od louky Hálovo za jeho chalupou No. 23 okolo lesa jdouce k heřmaňské cestě, odtud zasej zpátky až na rybníček Matouše Gabriela No. 21*. Osmý hony (Vydlabský) *od pole Matouše Gabriela No. 21 u potoka okolo heřmaňské cesty jdouce až dolů k Vydlabám na cestu smrkovskou a dokonávají na poli Bartoloměje Hály No. 23*. Devátý hony (Za vrchy) *od zahrady Jakuba Keclíka No. 3 okolo hradištské cesty až k Žofkovému poli No. 16 na silnici píseckou, odtud nazpátek okolo rybníčka prostředního smrkovskou cestou až k trávníku Martina Mášky No. 1*. Desátý hony (Hůřečky) *obsahující v sobě panské les Hůrky, v nich se nacházejí chalupy s loukama*.⁹³

⁹² NA Praha Dejvice, *Fond Josefský katastr*, Smrkovice, inv. č. 3352

⁹³ Tamtéž, inv. č. 3352

Obilný výnos z polí uváděný v objemových měřicích byl následující: nejvíce se pěstovalo žito (245,21 m³) a oves (230,57 m³), následoval ječmen (140,44 m³) a pšenice (52,94 m³). Louky měly výnos 271 jiter (151 ha). Sena pak bylo na 1396 centýřů (cca 78 t) a otavy 678 (cca 38 t) centýřů. Výnos z lesů představoval 1110 jiter a 420 čtverečních sáhů (638,8 ha), dříví měkké mělo 325 sáhů, dřevo tvrdé 1226 sáhů. Celkový výnos orných polí činil 640 jiter (368,32 ha).⁹⁴

Jsou zde již uvedena první popisná čísla domovní, která se začala objevovat od roku 1770. Vesnice Smrkovice se nikdy poté nepřecíslovala, takže čísla popisná zůstala až do dnešní doby stejná. Tak například Martin Máška bydlel v gruntu čp. 1 (Máška byl tehdy obecní rychtář, proto dostal čp. 1), Vavřinec Pixa (Piksa) v gruntu čp. 2, Jakub Keřlík (Keřlík) v gruntu čp. 3, Šimon Šíma v chalupě čp. 4, Jan Zvěř v gruntu čp. 6, Vavřinec Smola v gruntu čp. 7, Václav Krejčí v chalupě čp. 8, Vojtěch Esel (Fassel, Jezl, Eisl) v chalupě čp. 9, Tomáš Skala v gruntu čp. 11, Josef Ovčička v chalupě čp. 12, František Koc v gruntu čp. 13, František Dominek v chalupě čp. 14, Jan Srnka v gruntu čp. 15, Josef Žofka v gruntu čp. 16, obecní pastouška v čp. 18, obecní kovárna v čp. 19, panská hospoda v čp. 20, Matouš Gabriel v gruntu čp. 21, Bartoloměj Hála v gruntu čp. 23, Matěj Němeček v čp. 24, Martin Klokočinský v čp. 25, Dorota Kocová v čp. 30, Dorota Vlasatá v čp. 31, myslivec Jan Hönig v čp. 32 a Vavřinec Karásek v čp. 36. Na návsi je obecní rybníček i „*moštovný plac*“.

⁹⁴ HOFMANN, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Sušice: Státní oblastní archiv, 1984.

Číslo popisné	Jméno hospodáře
1	Martin Máška
2	Vavřinec Piksa (Pixa)
3	Jakub Keclík (Keřlík)
4	Šimon Šíma
5	Jan Věrtel (Keřlík)
6	Jan Zvěř
7	Vavřinec Smola
8	Václav Krejčí
9	Vojtěch Esl (Fassel, Eisl, Jezl)
11	Tomáš Skala
12	Josef Ovčička
13	František Koc
14	František Dominek
15	Jan Srnka
16	Josef Žofka
18	obecní pastouška
19	obecní kovárna
20	panská hospoda (šenkýř František Vodička)
21	Matěj (Matouš) Gabriel
23	Bartoloměj Hála
24	Matěj Němeček
25	Martin Klokočinský
26	Štěpán Sýkora
27	Bartoloměj Hála
28	Jakub Zvěř
29	Josef Vomáčka (hájovna)
30	Dorota Kocová
31	Dorota Vlasatá
32	Jan Hönig (myslivec)
36	Vavřinec Karásek

Tab. 4: Přehled majitelů usedlostí z josefského katastru 1785

5. Transfery usedlostí

České dědické poddanské právo je spojeno s principem jednonástupnictví, kdy se statku reálně ujímá pouze jeden z dědiců a ostatním je jejich podíl vyplacen v ideálních, peněžitých dílech. Praxe dědického práva je spojena s neustálým vytlačováním části populace vzešlé z usedlých rodin do kategorie neusedlého podružského obyvatelstva.⁹⁵ Jak z hlediska účelnosti, tak z hlediska povinností vůči vrchnosti, je na dědictví v celé Evropě až do 18. století pohlíženo jako na celek. Teprve nárůst obyvatelstva a vyvázání se z poddanství v 19. století s sebou přináší i větší drobení usedlostí.⁹⁶

Studium dědického práva je důležité především proto, že dědická praxe významným způsobem ovlivňovala strategii a strukturu venkovské rodiny. Majetkový transfer, který z dědické praxe vycházel, souvisel s celou řadou dalších aspektů, jakými byly např. složení domácností a způsob jejich vzniku, rodinná organizace práce, životní cyklus či příbuzenská soudržnost.⁹⁷ Dědické právo ale nevznikalo až při posledním vydechnutí nebožtíka (říkalo se tomu *vykročení z prostředků živých*), ale uplatňovalo se už během života, kdy si otec hospodář dopředu vybral svého nástupce. Důležité rovněž bylo již samo načasování okamžiku převodu. Při tomto transferu majetku hrály důležitou roli i rozdílné zájmy obou generací a jejich vzájemné vztahy.⁹⁸ Předání usedlosti nebylo hotové *eins zwei*, byl to symbol konce a začátku. Akt generační zkušenosti, který měl velký sociální statut a prestiž. Výše podílu také odrážela ekonomickou situaci hospodáře. Možná právě proto se dříve ujala praxe předávat usedlost nejmladšímu synovi. Tento systém totiž umožňoval otci hospodařit déle bez toho, že by musel čelit tlaku ze strany dospělého dědice, který by se rád stal samostatným hospodářem.⁹⁹ Takhle si mezitím starší synové našli své nevěsty a přiženili se jinam, případně s povolením vrchnosti postavili dům vlastní.

Velková (2009, s. 158 – 167) při transferu majetku, který proběhl ještě za života rodičů, mluví o třech různých způsobech určování dědického podílu. Prvním způsobem je převod *inter vivos* mezi živými osobami. Otec se k němu uchýloval v tom případě, když byl velmi starý, nemocný a nemohl nadále pracovat na poli. Předání usedlosti pak mohla urychlit

⁹⁵ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti.

⁹⁶ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 453

⁹⁷ VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. s. 149

⁹⁸ Tamtéž., s. 157

⁹⁹ Tamtéž., s. 158

i konkrétní rodinná situace, např. ujednání výhodného statku. V tom případě si však nechával otec pojistku v podobě výminku, kde si stanovil doživotní podmínky.

Někteří hospodáři v sobě jistě cítili jistou dávku zvědavosti a nervozity, jak asi bude jejich syn v hospodaření úspěšný. Otec mohl poradit, zastat fyzickou práci či v případě jakékoliv tísně vyhledat pomoc u sousedů. Rozhodnutí předat usedlost ještě za svého života bylo výhodné zvláště pro hospodáře na velkých statcích. Při svém odchodu z usedlosti si totiž tito muži většinou zajistili slušný výminek a zabezpečoval jim velice slušnou životní úroveň. Hospodář si tak i částečně zachoval vliv i dohled a takříkajíc funěl mladému při sebemenší příležitosti na záda.

V určitých případech bylo nutné stanovit jiného dědice usedlosti než toho, který na něj měl primární nárok. Dělo se tak tehdy, když byl syn k hospodaření neschopný. Zřejmě se zde projevovalo nějaké mentální a fyzické postižení. Neschopnost hospodařit mohla nastat i v případě nezletilosti. Další výhodou mohlo být odpadnutí obvyklého „šacuňku neboli ošacování“ a stanovení ceny usedlosti, za kterou se jinak muselo platit. Při výčtu těchto možností vás muselo napadnout, že taková životní rozhodnutí nemusela být pokaždé lehká a rozhodně se nemusela líbit všem členům rodiny. Konflikty a dlouhodobé neshody tak byly asi běžně na místě.

Druhým způsobem transferu usedlosti bylo sepsání testamentu. Otec mohl dědice vybrat podle své vůle bez žádných ohledů a mohl tak učinit jak písemnou, tak ústní formou. Tento způsob transferu se vyskytuje ale až na konci 18. století. Hospodář tak činil většinou tehdy, kdy chtěl, aby se stal dědicem někdo mimo obvyklé zvyklosti, nebo právě pro ubezpečení, že má být postupováno podle starých zvyklostí. Kšafty, jak se posledním vůlím říkalo, se v digitální podobě pro Smrkovice vyskytují v digitální podobě¹⁰⁰, jejich obsah jsem zatím blíže neprozkoumal.

Třetí způsob nastal tehdy, kdy se otec nezaopatřil testamentem ani neučinil nikoho během života svým následovníkem. V tom případě se postupovalo podle některého z uvedených dědických systémů.

5.1 Vývoj poddanského práva v 18. století

Zaražení rozpínavosti vrchnostenského odúmrtního práva – to byl jeden z prvních pokusů z dílny Marie Terezie o vytvoření řádu dědění statků. Odúmrť, *bona vacantia*, není

¹⁰⁰ SOkA Písek, Kniha inventářů a testamentů poddanských vesnic, 1794–1810, inv. č. 888, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/130160/78> [cit. 1. 3. 2021]

nic jiného než majetek zemřelého, který nezanechal žádného dědice ani po něm nezůstal testament (kšaft), komu má usedlost připadnout. V našem případě nemusí dojít ani k úmrtí, vrchnosti stačilo, že dotyčný z gruntu zběhl a stal se nezvěstným. Někdy usedlost zabrala během chvíle, jindy vyčkávala. Vrchnost by ovšem byla sama proti sobě, aby získané grunty nechávala pustnout a v jejím zájmu bylo také udržení rodové linie, která pro ni představovala ekonomickou jistotu.¹⁰¹

Do konce roku 1780 se dědické právo usedlostí řídilo jednoduchým pravidlem, že poddanský statek dědí nejmladší syn. Pokud by se snad vrchnosti znelíbil (ať už z jakéhokoliv důvodu), mohl statek převzít některý z jeho starších bratrů. V případě, že by na zbylé usedlosti zůstaly naživu pouze dcery, mohla dědit pouze ta provdaná, aby se k usedlosti dostal její manžel a mužský hospodář. Pokud byly všechny dcery svobodné či nezletilé, hospodařila až do jejich provdání matka či třetí osoba určená vrchností. Pokud by se žádná z dcer neprovdala nebo by se jejich manžel zdal vrchnosti pro hospodářství nevhodný, statek se prodal a kupní cena se následně rozdělila mezi dcery.¹⁰²

Milníkem ve vývoji je patent z roku 1787, který stanovuje, že dědicem usedlosti bude napříště nejstarší syn zemřelého. V případě, že by hospodář syna neměl, měla dědit analogicky jeho nejstarší dcera. Nezletilému dědici měl být stanoven poručník – nejčastěji matka, většinou s dalším mužským příbuzným. Otčímové byli ale z poručnictví vyloučeni.¹⁰³ Tento patent reagoval hlavně na situace, kdy hospodář zemřel bez poslední vůle.

5.2 Dědické systémy

Na území českých zemí neexistovala až do konce 18. století žádná jednotná praxe dědického řádu poddanských usedlostí.¹⁰⁴ Jednotlivé systémy uplatňované na našem území byly ovlivněny především městským a zvykovým právem a dále vrchnostenskými nařízeními. I přes tuto různorodost je však v jednotlivých u nás uplatňovaných dědických systémech možné pozorovat určité společné rysy, které dokládají příslušnost českého území k západoevropskému modelu. Je však nutné upozornit, že rovněž v rámci západní či lépe

¹⁰¹ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 205

¹⁰² VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. s. 151

¹⁰³ Tamtéž, s. 151

¹⁰⁴ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 453

severozápadní Evropy se v dědické praxi vyskytovaly značné rozdíly. Společný princip představuje nedělitelnost usedlosti a existence dědice, který přebíral celou usedlost. Ostatní podílníci (v gruntovních knihách se označují jako *nápadníci*) byli vypláceni nejrůznějšími možnými způsoby od peněžitých dávek, hospodářského dobytku přes majetek movitý.¹⁰⁵ Bylo běžné také místo peněz vystrojit svatbu či přichystat věno. České poddanské dědičné právo znalo tři základní systémy, jež vykazovaly vazby na jednotlivé oblasti Čech.¹⁰⁶

1. *Český systém rovných dílů.*¹⁰⁷ Přisuzuje pozůstalým dětem bez rozdílu pohlaví včetně vdovy po stejném ideálním dílu. Pozůstalost se tak dědí *in capita*. Platí jen pro první generaci, vnoučata dědila rovným dílem díl svých rodičů.¹⁰⁸ Systém byl rozšířen hlavně v českých oblastech jižních a středních Čech.¹⁰⁹ Tento systém se vztahuje i na písecké panství a ves Smrkovice.
2. *Systém vdovské třetiny.* Rys německého dědického práva spočíval v tom, že vdově připadla rovnou třetina usedlosti a zbylé dvě třetiny se rovným dílem rozdělily mezi potomky bez ohledu na jejich pohlaví. Šlo tedy především o zvýhodnění vdovy a její soběstačnosti v rámci podružské poddomácnosti¹¹⁰. Po smrti matky si potomci rozdělili rovným dílem její třetinu. Tento systém je doložen především u německého obyvatelstva v severních Čechách.
3. *Preference mužských dědiců.* Podstata je jednoduchá: synové získali větší podíly než jejich sestry. Neexistovalo však jednotné pravidlo v tom, jak mají být muži zvýhodňováni oproti svým sestrám, v některých oblastech dostávali dvojnásobný podíl, jinde mohlo jít o poměr odlišný, či dokonce se lišily i podíly synů z jedné rodiny. Rozdílná mohla být i pozice matky (vdovy), která byla kladena buď na roveň s dcerami, nebo i se syny.¹¹¹ Tento systém se objevuje v západních Čechách, ale i zde se často prolíná se systémem vdovské třetiny. V některých pozemkových

¹⁰⁵ VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. s. 156

¹⁰⁶ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. s. 59

¹⁰⁷ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 479

¹⁰⁸ VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. s. 156

¹⁰⁹ HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti, s. 59

¹¹⁰ Tamtéž, s. 59

¹¹¹ VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. s. 157

knihách jsou dokonce oba systémy přítomny v jedné lokalitě zároveň.¹¹² Tento systém mohl vzniknout pod vlivem lenní soustavy, která se uplatňovala právě v oblastech Chebska a Loketska.¹¹³

6. Poddanské usedlosti a jejich držitelé

V této kapitole se pokusím na jednotlivých smrkovických usedlostech ukázat, na jakých principech fungoval transfer majetku, za jakých podmínek se předával, a kdo jej nejčastěji získával. Pokusím se analýzou a zastoupením mnoha primárních pramenů získat obraz vesnice a obecně selské majetkové držby. Vycházím z předpokladu, že se tyto mechanismy drží systému jednonástupnictví, rovných dílů a preferují jako dědice toho nejmladšího potomka, což by mělo být pro oblast jižních Čech typické.

Výhodu vidím v tom, že dat, se kterými pracuji, je opravdu mnoho a jejich ráz přispívá k vytvoření představy, jak to v poddanské vesnici v 17., 18. a částečně i v 19. století mohlo fungovat nejen po ekonomické stránce. Ve spletitém systému vztahů jak rodinných, tak vrchnostenských, vyplouvají na povrch také různé sociální aspekty. Není to tedy jen strohý výčet dat, letopočtů a čísel, protože se za nimi odehrává příběh. Příběh vesnice, obyvatel a vztahů druhé poloviny 17. a 18. století.

Vycházím z prvního svazku pozemkové knihy vsi Smrkovice (1644-1792), kterou doplňuji údaji z purkrechtních register, soupisu poddaných, matričních knih, urbářů, berní ruly, tereziánského a josefského katastru a v některých případech i druhým novějším svazkem pozemkové knihy vsi Smrkovice (1790 – 1881). Pořadí a posloupnost následujících gruntů a chalup nechávám v pořadí, v jakém jsou seřazeny v pozemkové knize vsi Smrkovice sv. I¹¹⁴, tedy ještě před přidělením čísel popisných, která tam jsou ale po roce 1770 dopsána. Stejný ráz řazení má i soupis poddaných z roku 1696 a purkrechtní registra.

Tato pozemková kniha obsahuje údaje o 19 usedlostech, z toho je 11 gruntů a 8 menších chalup. Přiznávám, že pár usedlostí, zvláště pak podružských chalup, které byly vystavěny především v druhé polovině 18. století, tato pozemková kniha, ze které primárně vycházím, neeviduje. Některé takové chalupy však v textu zmiňuji. Tyto chalupy pak

¹¹² HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti, s. 59

¹¹³ PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knižnice. s. 492

¹¹⁴ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872

především sleduje novější druhý svazek pozemkové knihy. Obecně nejde říci, že tato pozemková kniha je detailní a ideální, spousta zápisů o nových hospodářích chybí a musí se vždy pracovat s více prameny najednou. To samé platí o podruzích a sirotcích, kteří se vyskytují jen v soupisech poddaných a nejdou k žádné chalupě přiřadit. Já se zaměřil hlavně na starou návěs a její starobylé usedlosti, tedy na jednu z nejstarších podob vesnice a její selské grunty.

Předem bych ještě rád upozornil na častou proměnlivost příjmení, která se zde vyskytuje a dokáže působit velmi zmateně. Je to tím, že příjmení se definitivně ustálila až za Josefa II. Uvedu příklad: Když se sedlák jmenoval Kamarýt a přišel na Kocovský grunt, začalo se mu říkat Koc. Obyvatelé zkrátka byli zvyklí na starobylý název usedlosti a každý nový, kdo na něj přišel, dostal tzv. příjmení „*po střeše*“. Byl to zkrátka ten z *Kocovic gruntu*. Nevím, jak je to jinde, ale v některých vesnicích u nás na jihu Čech to tak funguje i s dnešními luffáky. Bohužel ale kvůli tomu někdy vzniká velký zmatek, protože se jména a příjmení jednou v matrice zapisují tak, podruhé zas jinak. V novějších dobách se také stává, že se sice usedlost v gruntovní knize přejmenuje na současného majitele, jeho potomkům se ale opět říká po starém gruntu. V následujícím přehledu tedy uvádím všechny podoby jmen, se kterými jsem se v pramenech setkal. Přiznávám, že to dělalo velké problémy i mně a někdy spíše jen odhaduji, jak to mohlo být.

Obrázek 6: Vesnice Smrkovice na indikační skice z roku 1837

6.1 Grunt Vaňatovský

Vaňatovský grunt, později čp. 7, měl rozlohu pět čtvrtí lánu. Společně se Sedlákovským gruntem čp. 3, jehož velikost byla stejná, to byly jediné dvě usedlosti ve vesnici, které převyšovaly rozlohu 1 lánu. Tím pádem byly i největší ve vsi. V dřívější době se na gruntu objevují jména držitelů Matěje Vaňaty, Bartoloměje Krhouna s manželkou Kateřinou, Matouše Vaňaty a Jiříka Chlubny. Matěj Vaňata po sobě zanechal pět synů, z toho nejmladšího Matouše¹¹⁵. U Bartoloměje Krhouna se uvádí: *poněvadž prej žádných dědiců neb krevních přátel nemá¹¹⁶ a poněvadž po něm žádných přednějších nápadníkův (mimo Matouše Vaňaty) tu se nevynachází¹¹⁷*. Bartoloměj Krhoun byl otčím Matouše Vaňaty a nastoupil na grunt po smrti Matěje Vaňaty. Matouš Vaňata byl švagr Jiříka Chlubny jinak Vaňaty. Dává to smysl, jelikož Jiřík předtím užíval jiného příjmení a příjmení Vaňata dostal „*po střese*“ až poté. Jisté je, že po Matěji Vaňatovi držel grunt Bartoloměj Krhoun, pak Matouš Vaňata a po něm Jiřík Chlubný jinak Vaňata. Berní rula eviduje Bartoloměje Vaňatu (Krhouna) o 65 str. rolí, přičemž chová 4 voly, 8 krav, 9 jalovic, 24 ovcí a 14 sviní.¹¹⁸

Dle knih starých gruntovních v letu 1691 ujal grunt tento Jiřík Chlubný jinak Vaňata v předešlém šacuňku za summu hlavní 500 fr. Nyní po neb. Matoušovi Vaňatovi a manželce jeho, které on Jiřík Vaňata smrti dochoval, i také dle křesťanského způsobu do země Páně na svej náklad pohřbíti dal, všechno dědictví na témž gruntu mající dle kšaftu (mimo svrchu psaných 50 fr. k záduší sv. Vavřince do Putimě odkázaných) jemu se připisuje. Vejruňku ročně spláceti má po 5 fr¹¹⁹.

V soupisu poddaných z roku 1696¹²⁰ je zde veden jako hospodář Jiřík Vaňata, s ním žena Voršila a děti Václav (22 let), Alžběta (19 let), Dorota (17 let) a Anyška (14 let). Všechny děti byly v té době stále při rodičích. V gruntovní knize se také zachoval kšaft Matouše Vaňaty, který si vymínuje podmínky a vysvětluje celou věc: *Dobře vědomě jest, že mě s manželkou mou již v sešlosti věku našeho, nemajíce dítek žádných na tak velikém*

¹¹⁵ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/4/3762/2340/46/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹¹⁶ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/7/3981/2652/54/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹¹⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/9/2602/1317/34/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹¹⁸ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893–894.

¹¹⁹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/7/3981/2652/54/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹²⁰ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/1> [cit. 1. 3. 2021]

gruntu, velmi těžce hospodařiti přichází, a dokonce žádné čeládky dostati nemohu. A poněvadž Voršila Chlubnova ze vsi Putimě manželky mé vlastní (Alžběty) sestra jest, jeho Jiřího švagra mého Chlubnu jsem pobídl, a jemu na způsob tento jej propustiti přislíbil totiž grunt v 500 fr. (...) S tou vejmkou abych při nich do smrti mé zůstávati a jednoho s horní půdou, a jedné komory, kterou na svůj náklad spraviti dám, jako i také jeden kousek pole U Zámku pod 2 str., v louce pod 1 str. U Dvora a kousek loučky proti oknům míti. Naproti čemuž jemu při dvoře zanechávám jeden pár volů, vůz jeden pluh jeden a brány jedny. Za to co nejponížěji prosím a žádám, aby švagra mého na týž dvůr dosaditi ráčíte. Zůstávám poddaně poslušen.¹²¹

Pro úplnost dodávám, že Matouš Vaňata nebyl švagrem Jiříka Chlubny jinak Vaňaty v pravém slova smyslu, alespoň tedy jak tento příbuzenský poměr chápeme dnes. Nicméně *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (2005, s. 440) uvádí skutečnost, že švagrem se může označit i manžel sestry druhého z manželů.

Pro nás je důležitý rok 1727, kdy Jiřík Vaňata (ve věku 60 let¹²²) bez dětí zemřel, a grunt, 5/4 lánu mající, připadl k ruce počestný obce královského krajského města Písku. Dále čteme: *Jakož jest Jiří Vaňata, kmetičný poddaný Král. Kraj. města Písku, 5. dne měsíce ledna léta přítomného 1727 prostředků živých vykročil, a po sobě jeden poddací robotní i v kontribuční rully Kral. úřadu berničného potáhnutý tak řečený Vaňatovský ve vsi Smrkovicích ležící grunt zanechal. Že ale týž Jiří Vaňata ted' pravený grunt Vaňatovský ani po svých, ani po jeho 1/4 léta před ním ze světa vykročený manželky (Voršila zemřela ve věku 80 let 4. 10. 1726¹²³) - rodičích nezdědil, nýbrž na žádost předešlého držitele Matouše Vaňaty švagra svýho nemaje on žádných dětí, a sám v sešlém věku jsoucí, vzacn. Magistratu jakožto svý dědičný vrchnosti dosazený byl. A že týž Jiří Vaňata žádného dolů ani nahoru vstupujícího dědice po sobě nepozůstavil. Po Matouši Vaňatovi pak (který některý rok před smrtí i s manželkou jeho) mocí listu zhostního na svobodu propuštěný byl, a protož také jakožto již svobodná osoba, svobodně kšaftovati mohl a všeho dědictví na témž gruntu použil, a sám po ten čas co hospodářem byl, vše vyplatil.¹²⁴*

¹²¹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/13/3855/2148/27/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹²² SOA Třeboň, Matrika Z 1685–1727, inv. č. 4203, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/6405/83/1267/655/81/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹²³ SOA Třeboň, Matrika Z 1685 – 1727, inv. č. 4203, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/6405/82/1213/601/74/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹²⁴ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/11/3784/875/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

Z tohoto odstavce je patrné, že Jiřík Vaňata zemřel bez dědice. Jiřík Chlubna jinak Vaňata zemřel v 60 letech, takže se narodil někdy kolem roku 1666. Na Vaňatovský grunt tedy nastoupil, když mu bylo kolem 25 let. Manželka Voršila zemřela 3 měsíce před ním ve věku 80 let. Voršila byla o dvacet let starší než její manžel. Z toho se dá usuzovat, že si Jiřík bral Voršilu už jako vdovu a 4 děti, na které pamatuje soupis poddaných z roku 1696, byly jeho nevlastní. Toto tvrzení podporuje i fakt, že by Jiřík Chlubna jinak Vaňata musel mít nejstarší dítě Václava už ve svých osmi letech. Společně s Voršilou další dítě nezplodili, nebo se nedožilo dospělosti. Osudy dětí, které eviduje soupis poddaných v roce 1696 na Vaňatovském gruntu, jsou mi neznámé.

Z úryvku plyne také to, že ani Matouš Vaňata po sobě nezanechal žádného dědice. Dostáváme se tedy v roce 1727 do poměrně překerní situace, kdy není komu Vaňatovský grunt předat, protože neexistují žádní přímí následovníci. V té době jedna z největších usedlostí vesnice tak připadla vrchnosti, v tomto případě královskému městu Písku. Jak sama říká: *Vrchnost k zhusta psanému Vaňatovskému (gruntu) i také nejbližší dědic a držitel býti musí.. Magistrat Kral. Kraj. města Písku, starší obecní, i na místě celé obce, mnoho jmenovaný poddaci v usedlosti kontribuční stojící ve vsi Smrkovicích ležící grunt Vaňatovský v starém šacuňku za hlavní summu 500 fr. k ruce obecního důchodu ted' ctěného Kral. Kraj. města Písku se vším tím, co k němu od starodávna přináleží, tak a na ten způsob ujímá. (...) Zanechává se z pozůstalosti Vaňatovský při dvoře jeden pár tažných volů, jeden okovaný vůz, jeden okovaný pluh a jedny brány. (...) S vědomím vzácného magistrátu do knih gruntovních vesnice Smrkovic grunt Vaňatovský, již ale Dvůr Smrkovský, od slova k slovu vložen, a obci Smrkovský pod pečeti městskou jeden exemplář vydán býti moci bude. Stalo se v Kral. Krajském městě Písku nad Votavou dne 3. měsíce dubna léta páně 1727.*¹²⁵

Další stránky pozemkové knihy jsou popsány způsobem hledání osoby, kterou by mohla vrchnost na usedlost dosadit. Vrchnost by byla sama proti sobě, kdyby jednu ze dvou největších usedlostí nechala ležet ladem. Pátrání je to dost složité a dle mého názoru nepřichází v této pozemkové knize s žádným výsledkem a rozřešením. Zkrátka je mezi roky 1727 – 1791 velká mezera, kterou se mi bohužel nepodařilo ničím zaplnit. Soupis poddaných z let 1749 – 1750 a z dalších následujících let žádný Vaňatovský grunt neeviduje, tudíž jej musela mít vrchnost stále v přímé režii. To, že by nechaly grunt o rozloze pět čtvrtí lánů bez

¹²⁵ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/12/3472/1580/27/0> [cit. 1. 3. 2021]

hospodáře, je asi jen velmi málo pravděpodobné. Mezitím se vede Vaňatovský grunt jako Dvůr Smrkovský. Zmínku o smrkovském šafáři jsem našel v roce 1739, kdy jej vykonává Vít Pasovský. Tento otazník ale musí rozluštit někdo jiný, já zatím přesvědčivou odpověď neznám.

Rozřešení otázky jsem hledal i v druhém svazku pozemkové knihy vsi Smrkovice z let 1790 – 1881¹²⁶, kde existuje záznam z dědického narovnání mezi bratry Janem a Pavlem Smolovými z 21. 10. 1791 s jejich rodiči:

Vavřinec a Mařena Smolovský manželé ze vsi Smrkovic při inspektorském úřadě k. města Písku snažně jsou žádali, by skrze jejich již velkou starost a sešlost věku mezi dětmi narovnání státi se mohlo, pro mezi dětmi učinění budoucí pokoj od Inspektorského úřadu za dobré schváleno a dle vůle nadjmenovaných manželů následující mínění, a rozdělení na grunt od starodávna Vaňatovský řečený se jest stalo. (...) Předně zanechávají manželé do jejich smrti právo vladařství sobě samým až teprve kdyby buďto otec Vavřinec dříve nežli manželka Mařena zemřítí měl. (...) Neméně grunt Vaňatovský, který nadřečení držitelové dle starého šacuňku jak v knize gruntovní vsi Smrkovic na listu 1 se spatřuje, a prostředkem K. Podkomořské missivi přiřknutý, a do důchodu obecného K. města Písku docela vyplacený šacuněk na dva stejný díly k rozdělení míti žádají, a to: synu Janovi Smolovi polovice gruntu 250 fr, Pavlovi druhá polovice 250 fr. (v summě 500 fr.) se vším tím co se na tomto gruntě vynacházeti bude, jak dobyt看, tak hospodářských věcí mezi oba dva stejným dílem prostředkem Inspektorského úřadu rozdělití míti žádají.¹²⁷

V roce 1791 došlo tedy k rozdělení Vaňatovského gruntu na dvě poloviny mezi bratry Jana a Pavla. V indikačních skicách z první poloviny 19. století je patrné, že grunt má číslo popisné 7 i číslo popisné 7 ½. Vavřinec Smola musel na gruntu hospodařit určitě pár let předtím, ale jak jsem již psal výše, žádné rozhodnutí vrchnosti o novém nástupci na grunt jsem nenašel. Mohu se tak zatím jen domnívat, odkud se sedlák Vavřinec Smola vyjevil. Drobení velkých gruntů na menší a vzrůst chalupnické půdy je v tomto období poměrně běžným jevem, což Pekař (1935, s. 100) podrobně popisuje na kosteckém panství.

¹²⁶ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/1> [cit. 1. 3. 2021]

¹²⁷ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/21/1975/800/40/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Matěj Vaňata	??? – 1644
Bartoloměj Krhoun (Vaňata)	1644 – 1670
Matouš Vaňata	1670 – 1691
Jiřík Chlubna jinak Vaňata	1691 – 1727
Písecká vrchnost (Dvůr Smrkovský)	1727 – ???
Vavřinec Smola	??? – 1791
Rozdělení gruntu	1791
Jan Smola	1791 - ???
Pavel Smola	1791 - ???

Tab. 5: Přehled hospodářů na Vaňatovském gruntu, později čp. 7

6.2 Chalupa Kolářovská

Chalupa Kolářovská, později čp. 8, byla jedna z osmi chalup v námi sledovaném období ve Smrkovicích. Pyšnila se rozlohou 1 aachtel lánu, tedy jeho osminou. Proč se zde používá aachtel namísto půlčtvrtilánu, je mi záhadou.

*Léta Páně 1644 při drženém soudu vynašlo se, že jest táž chalupa od Pavla Šmída Jakubovi Koláři prodaná za sumu 40 kop míšeňských.*¹²⁸. Dle register koupil Jakub Kolář tuto chalupu od Pavla Šmída v roce 1644. V roce 1650 ovšem Jakub Kolář zemřel a jeho žena Mandelena prodala chalupu Jiříkovi Šnajdrovi za 45 kop, přičemž vejruňky má platit po 3 kopách. Jelikož ale Jiřík Šnajder zběhl, vrchnost na jeho místo dosadila jeho švagra Pavla (Havla) Kříže, který zaplatil trhovou sumu 30 kop. Místo však bylo tou dobou díky požáru vesnice pusté a spálené.

V soupisu poddaných z roku 1696 se označení *chalupa Kolářovská* nevyskytuje. Jelikož je mezi lety 1659 – 1712 opět mezera, s největší pravděpodobností se jedná o *chalupu Moravcovskou*. Vycházím z předpokladu, že pořadí výčtu usedlostí je jak v pozemkové knize, tak v soupisu poddaných stejné a neměnné. Navíc roku 1668 si jakýsi Skala na Kolářovské chalupě nárokuje jistý finanční obnos a v roce 1696 na chalupě Moravcovské sedí vdova Kateřina Skalová (po neb. Janu Skalovi) s dětmi Magdalenou (17

¹²⁸ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/8/2548/2361/6/0> [cit. 1. 3. 2021]

let), Evou (14 let), Marianou (13 let) a Dorotou (6 let). Je tedy možné, že v období mezi lety 1659 – 1712 držel chalupu nejprve nějaký Moravec a poté Jan Skala.

V roce 1712 je na této chalupě hospodářem Jiří Jaroš (uvádí se i *chalupa Jarošovská*). V matrice nalezneme záznam o narození dítěte: *21. 3. 1705 pokřtěno jest dítě jménem Jiřík, otec Matěj Skala, mateř Mariana*¹²⁹. Mariana by mohla být dcerou Kateřiny Skalové a otec dítěte Matěj Skala jinak Jaroš dostal příjmení „*po střeše*“. Znamenalo by to ovšem i skutečnost, že Matěj Skala jinak Jaroš zemřel a Mariana se ještě provdala za nějakého Krejčího, jelikož je pak Jiří Skala jinak Jaroš v matrikách i v pozemkových knihách veden jako Krejčí. Dokonce i celá chalupa je uváděna jako *Moravcovská jinak Krejčíkovská (Krejčovská)*. Po Jiřím Krejčím je v soupise poddaných z roku 1749 – 1750 vedena vdova Mařena se synem Matějem, který už má ženu, čtyři děti, a na gruntu hospodaří.

Jediným větším vodítkem je následný zápis „*paměti*“ Jiřího Skaly s Mařímagdalenou ovdovělou Krejčovou, kteří *vyznání učinili, že po Jiřím Jarošovi za hospodáře následoval syn Matěj a vzal sobě za manželku Alžbětu Holou ze vsi Putimě, s kterou zplodil tři děti. Po smrti Alžběty manželky své, že jest se podruhé oženil, a pojal sobě za manželku Mářímagdalenu Malířskou ze vsi Hradiště, s ní zase zplodil tři děti a to: Václava syn, Anyšku dceru a Mařímagdalenu. A když Matěj, který bez zápisu hospodařil, před 10 lety umřel, po něm že vdova Mářímagdalena se synem Václavem na této chalupě hospodyní zůstala a až podnes hospodaří. A poněvadž syn Václav po otci právo k této chalupě připadá, a hospodařiti způsobilý jest, dle toho mateř Mářímagdalena žádala s udělením vrchnostlivého konsensu Václavovi synovi do stavu sv. manželství vstoupiti mocti s poctivou děvečkou Veronikou, vlastní dcerou Josefa Žofky ze vsi Smrkovice, který stoje osobně, dceři své jménem vejpravy slíbil do živnosti 1 pár volů za 35 fr., krávu jednu, ze čtyř k vybrání kteroukoliv bahnici, prase, pak 1771 v tu k jarní sadbě obilí, neméně až do budoucí sklizně s chlebem nápomocný býti. Naproti tomu Mářímagdalena mateř prohlášení učinila ona synovi svému Václavovi, jakožto dědici této chalupy hospodářství, postupuje s tou vejminkou, že ona při něm v chalupě pokojně býti, světo, teplo a stravu míti bude.*¹³⁰

Na chalupu Kolářovskou, jinak také Moravcovskou, Jarošovskou a Krejčovskou, nastoupil roku 1771 syn Václav Krejčí, který se narodil Matěji Krejčímu s druhou ženou

¹²⁹ SOA Třeboň, Matrika N 1685 – 1727, O 1717, inv. č. 4163, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/6364/94/1306/2308/75/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹³⁰ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/25> [cit. 1. 3. 2021]

Mářímagdalenou. Václav byl jediným synem Matěje Krejčího, takže výběr nového hospodáře nebyl složitý. Ostatní dcery se provdaly jinam. Po Václavovi Krejčím pak na chalupě seděl syn Jan a jeho smrti v roce 1823 jeho nejmladší syn Matěj Krejčí.

Jméno hospodáře	Období
Pavel Šmíd (Schmidt)	??? – 1644
Jakub Kolář	1644 – 1650
Jiřík Šnajder	1650 – 1659
Havel (Pavel) Kříž	1659 - ???
Moravec	???
Jan Skala	???
Krejčí	???
Jiří Jaroš jinak Krejčí	1712 – 1739
Matěj Krejčí	1739 – 1760
Václav Krejčí	1771 – 1795
Jan Krejčí	??? – 1823
Matěj Krejčí	1823 – ???

Tab. 6: Přehled držitelů Kolářovské chalupy, později čp. 8

6.3 Chalupa Voříškovská

Chalupa Voříškovská, později čp. 9, disponovala rozlohou půlčtvrtilánu, tedy osminou lánu. V purkrechtních registrech se píše, že roku 1644 je tato chalupa Matěje Šilhavého prodána Janu Voříškovi za cenu 30 kop.¹³¹ Berní rula eviduje Jana Voříška jako zahradníka o 6 str. rolí, přičemž chová 2 voly, 2 krávy, 4 ovce a 5 sviní.¹³² V roce 1662 se této chalupy, toho času spálené, ujal Adam Paul za sumu 24 kop. Jelikož byla chalupa zasažená požárem, nápadníci 6 kop slevili. Uvádí se, že Adam Paul byl zetěm jakéhosi Ovčičky.

V soupisu poddaných roku 1696 je ovšem již uveden Jakub Voříšek s manželkou Dorotou a dětmi Ludmilou (6 let), Tomášem (5 let), Řehořem (2 roky) a čtvrtročním

¹³¹ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/10/4384/871/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹³² HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

Václavem. V poznámce se dále uvádí, že syn Řehoř mladší (21 let), po předešlém hospodáři Adamovi (Paulovi), je nyní veden pod střechou smrkovského rychtáře¹³³.

Od roku 1712 je na chalupě od svých šesti let hospodářem Ondřej Švec a také se mu chalupa připisuje za 24 kop. Jak v rustikální fassi, tak v tereziánské revitizaci je Ondřej veden s příjmením Voříšek. Více se mi zjistit nepodařilo, ale opět nejspíš příjmení Švec odkazuje na otčíma či vzdálenějšího příbuzného, který na chalupu usedl.

V soupisu poddaných z let 1749 – 1750 se na chalupě Voříškovské jinak Ševcovské uvádí hospodář Ondřej se svou ženou Magdalenou. Dále je uveden Vít Bečvář s ženou Mařenou a dětmi Annou (5 let), Mařenou (3 roky) a Verunou. Z toho plyne, že Mařena Bečvář, žena Víta Bečváře, byla dcerou Ondřeje a Magdaleny¹³⁴. Další informace se dozvídáme z vyhotovené *staré paměti* z roku 1766: *Mářímagdaléna ovdovělá po Vítu Bečvářovi u přítomnosti sousedů Smrkovských vyznání učinila, že neb. otec její Ondřej Švec až do své smrti na této chalupě Voříškovské hospodářem byl, po jeho smrti že ona jakožto jediná dcera hospodyně zůstala, a až podnes hospodaří, poněvadž ale již více skrze sešlost věku pracovati nemůže, dle toho že tu chalupu s živností Martinovi Malířskému, který sobě dceru její Annu za manželku vzal, a příští již skrze dvě léta hospodářem k dědičnému užívání postupuje v trhový ceně pr. 24 kop, kterážto trhová cena jí Mářímagdaléně že jediné patří, a po její smrti dětem k rozdělení přijdou*¹³⁵.

Martin Malířský se v chalupě moc neohrál, o 6 let později tuto chalupu vyhandloval s Vojtěchem Eslem ze Semic za jeho podružskou chalupu na gruntu Kačírkovském. Píše se zde následující: *V letu 1712 tato chalupa Ondřejovi Ševci připsaná byla, po jeho smrti dcera Mářímagdaléna za Víta Bečváře vdaná za hospodyně následovala, která se svým manželem, jako i po jeho smrti jakožto vdova na ní hospodařila, když ale skrze sešlost věku více pracovati nemohla, dle toho tuto chalupu s živností zeti svému Martinovi Malířskému dne 8. února 1766 roku k dědičnému užívání v trhové ceně 24 kop jest postoupila (...) Že ale Martin Malířský skrze neúrodu zemskou čím dále, tím více do dluhu přichází, král. kontribuci platiti, robotu pěší vybejvati, ani chalupu, která pádem hrozí spravovati, tím méněji pole zdělávati, aniž se svým obilím zasíti v stavu jest. Pročež v poníženosti žádal, aby jemu povoleno bylo,*

¹³³ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/4/1712/3937/34/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹³⁴ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/31/2683/1551/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹³⁵ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/30/1770/839/43/0> [cit. 1. 3. 2021]

tuto chalupu Voříškovskou rurální s Vojtěchem Eslem za chalupu podružskou ve vsi Semicích na gruntu Kačírkovském vnově z gruntu vystavenou zhandlovati mocti, kteréžto jeho žádosti roku 1773 defecirováno bylo.(...) Podle toho dnes níže položeného datum manželé Martin a Anna Malířský s vůlí jejich matere Mářimagdaleny ovdov. Bečvářové na dobré zdání rychtáře smrkovskýho Jana Mášky (...) tuto chalupu Voříškovskou s tím právem jak oni, a předešli držitelové ji užívali, Vojtěchu Eslovi za dědičnou postoupili pod následujícími výminkami, aby totižto Vojtěch zase celou král. kontribuci, a zapůjčené král. obilí, jako i jiné níže postavené dluhy platiti, mateři Magdaléně vejminek sutého obilí každoročně pořádně vydávati, a ji v tej chalupě Voříškovský při sobě v sednici pokojný byt, teplo a světlo přáti povinen byl, což osobně přítomný Vojtěch Esl s manželkou svou Terezií neměnitelně držeti a plniti slíbili.¹³⁶

Vojtěch Esl byl pak hospodářem do roku 1810, kdy zemřel a na tuto chalupu nastoupil jeho jediný dědic syn Jan Esl, protože všichni jeho sourozenci v mládí zemřeli.

Jméno hospodáře	Období
Matěj Šilhavý	??? – 1644
Jan Voříšek	1644 – 1662
Adam Paul	1662 – před rokem 1696
Jakub Voříšek	po roce 1672 – 1712
Ondřej Švec (Voříšek)	1712 – 1752
Vít Bečvář	1752 – 1766
Martin Malířský	1766 – 1773
Handl smrkovské chalupy za semickou	1773
Vojtěch Esl (Fassel)	1773 – 1810
Jan Esl (Eisl)	1810 – ???

Tab. 7: Přehled držitelů Voříškovské chalupy, později čp. 9

¹³⁶ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/30> [cit. 1. 3. 2021]

6.4 Grunt Štěrbovský

Grunt Štěrbovský, později čp. 10, měl rozlohu půl lánu. Dle purkrechních register patřil kdysi Matouši Štěrbovi. Už v roce 1644 je tento grunt v ceně 110 kop šacován Kašparu Trylantovi (snad Frylantovi?).¹³⁷ Už o tři roky později je grunt puštěn a prodán Kryštofu Ovčičkovi za 70 kop, který je povinen splácet vejruňky po 3 kopách a závdavku má složit 5 kop. Uvádí se, že grunt je velmi zpustlý. Kryštof Ovčička je zmíněn i v berní rule, kde má k dobru 25 str., 2 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 5 ovcí a 4 svině.¹³⁸ Porostlin pod 4 str.

V soupisu poddaných z roku 1696 je grunt vedený jako Ovčičkovský. Vyskytuje se zde po neb. Vítu Ovčičkovi vdova Kateřina a děti Pavel (18 let), Voršila (14 let), Anyška (13 let), Václav (12 let), Vít (9 let) a tříletý Jan. Všechny děti jsou vedené jako *k projednání* u své matky. Vít Ovčička byl bratr Kryštofa a nastoupil na Štěrbovský grunt po smrti Kryštofa.

V roce 1712 je na této usedlosti veden jako hospodář Matěj Skala. Tento údaj potvrzuje i rustikální fassé. Jméno Matěje Skaly se objevuje i v tereziánské revitizaci s výměrou 51 str., ovšem jeho jméno je zde už přeškrtnuté. Za jakých podmínek se Matěj Skala na Štěrbovský grunt dostal, se mi zjistit nepodařilo.

Bohatší je však gruntovní záznam z roku 1731, kdy na grunt Štěrbovský jinak Skalovský nastupuje Jiřík Štěrbá jinak Skala, kmetičný poddaný královského města Písku. Grunt je opět vedený jak půllánový a je šacován za 100 kop. Jiřík byl vlastní syn Matěje Skaly. V zápise je zajímavý výčet vrchnostlivých povinností hospodáře, se kterým se zde podělím: *Aby ted' pravený přistupující hospodář, především bohabojný život vésti, při samo spasitedlné křesťanské katolické víře setrvati, a v sváteční též nedělní dny, služeb a slova božského cvičení křesťanského katolického pilný býti a své podrobené jak manželku a dítky, tak čeládku k tomu přidržovati, následovně se svou milostivou vrchností se řídit, ji poddaně poslušný a věrný býti, JMC (Jeho milosti císařské) a zemské daně pořádně zapravovati, dle vyměření JMC robotních patentův, vrchnostlivé roboty volně a náležitě vybejvati, konšely vesnic a jiné v obci starší, obzvláště pány měšťany s příslušnou uctivostí předcházeti, a nad jiné se nevynášeti, pro vybejvání robot, a dobré vyhlížení živnosti této, vždy s dobrým potahem zaopatřen býti, živnosti jak polní a luční, tak domovní, a jiný všechny, na čem by to*

¹³⁷ SOKA Písek, Registra purkrechní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/13> [cit. 1. 3. 2021]

¹³⁸ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

*koliv záleželo, prosíce Pána Boha dnem noci za pomoc, bedlivě vyhlížeti, ničeho od ní odcizovati, nazadávati, a bez vůle vrchnosti ani toho nejmenšího na gruntu tomto nezastavovati.*¹³⁹

Následuje i vrchnostenská pochvala: *Předkem v letu 1644 byl za 110 kop, posléz v letu 1647 jakožto velmi spuštěný Kryštofovi Ovčičkovi propuštěný toliko za 0 kop. Nyní ale proto, že Matěj Skala toho přistupujícího hospodáře vlastní otec jej stavením znamenitě napravil a na vystavení nové chaloupky, v které Matěj bratr nynějšího hospodáře do své smrti zůstávati má a dobrý díl dříví navezl, k tomu též potahem nynějšího hospodáře, on Matěj něco dříví, kamenů a hlíny na to stavení svázal.*¹⁴⁰

V soupisu poddaných z let 1749 – 1750 se grunt eviduje jako grunt Skalovský. Sedí na něm hospodář Jiří Skala s ženou Ludmilou a dětmi Martinem (18 let), Janem (14 let), Tomášem (7 let) a dvouletou Terezií. Ze stejného typu pramene se o 16 let později dozvídáme, že grunt nese i nadále přízvisko Skalovský. Na usedlosti je pořád psaný jako hospodář Jiří s ženou Ludmilou, ale už se zde nachází i ženatý nejstarší syn Martin (35 let) s ženou Annou a dětmi čtyřletou Veronikou a dvouletým Josefem. Tomáš, jakožto nejmladší syn této rodiny, je veden u pana Václava Jirše. Vypadá to tedy, že tento grunt nezdědil obvykle nejmladší syn, ale právě ten nejstarší. Důvody této skutečnosti jsem nezjistil.

Dle tohoto zápisu druhého svazku gruntovní knihy pro vesnici Smrkovice¹⁴¹ zjišťujeme, že při gruntu Skalovským byla postavena i nová chalupa podružská čp. 11, ve které toho času žil Josef Skala. Tuto chalupu vystavil při svém hospodaření na Skalovském gruntu výše jmenovaný Matěj Skala, dědeček Josefa, ale po jeho smrti opět připadla pod větší usedlost. Martin Skala bohužel hospodařil bez řádného zápisu, ale víme, že po něm pozůstala vdova Anna, která se podruhé vdala za Tomáše Ovčičku. Podružskou chalupu tak dostal na výslovné přání Anny její nejstarší syn Josef Skala, v té době již ženatý, za 30 fr. Tento zápis je datován rokem 1797.

¹³⁹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/36/2105/1528/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴⁰ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/36/4018/830/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴¹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/39/3392/607/54/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Matouš Štěrba	??? – 1644
Kašpar Trylant (Frylant)	1644 – 1647
Kryštof Ovčička	1647 – ???
Vít Ovčička	??? – 1696
Matěj Skala	1712 – 1731
vystavění podružské chalupy čp. 11 k Štěrbovskému jinak Skalovskému gruntu	1712 – 1731
Jiřík Štěrba jinak Skala	1731 – ??? (po roce 1766)
Martin Skala	(bez zápisu)
Tomáš Ovčička	1797 – ???

Tab. 8: Přehled hospodářů na Štěrbovském gruntu, později čp. 10

6.5 Chalupa Skalovská

Chalupa Skalovská, později čp. 12, měla k sobě pozemky o velikosti půlčtvrti lánu. Zápis purkrechtních register říká, že v roce 1644 je tato chalupa po otci Matěje Skaly zaplacená a Matěj na ní zůstává se svou matkou Annou.¹⁴² V roce 1650 matka Anna zemřela a Matějovi tak zbyla celá chalupa. Berní rula eviduje Matěje jako chalupníka o 8 str., 2 volech, 2 krávách, 1 jalovici, 2 ovcí a 4 sviních.¹⁴³ Zápis purkrechtních register končí konstatováním, že i v roce 1672 je Matěj Skala nadále na této chalupě hospodářem.¹⁴⁴

Soupis poddaných z roku 1696 eviduje usedlost jako chalupu Skalovskou, v níž se nachází hospodář Matěj s ženou Marianou (roz. Piksovou) a dětmi Kateřinou (12 let), Marianou (10 let), Rozinou (8 let), Ludmilou (6 let), Barborou (5 let), Dorotou (3 roky) jednoletým Ondřejem. Jsou zde uvedeni i Šimon (42 let – na vojně) a Matouš (50 let – neví se o něm). Oba dva by mohli být bratři Matěje Skaly.¹⁴⁵

¹⁴² SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/16> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴³ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁴⁴ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/16> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴⁵ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/5/2268/3762/21/0> [cit. 1. 3. 2021]

Od roku 1712 je na této chalupě veden za hospodáře Václav Ovčička. Rustikální fassé jej vede jako Václava Skalu. Je tedy dost možné, že Václav byl nejmladším synem manželů Matěje a Mariany, narodil se kolem roku 1699. Oporu v matrikách pro to ovšem nemám.

V soupisu poddaných z roku 1749 – 1750 se usedlost uvádí jako chalupa Ovčičkovská. Hospodářem je zde uveden Václav se ženou Dorotou, která ale v tomto období zemřela. Dále pak děti Zuzana (40 let – zběhlá), Kateřina (30 let – vdaná za Skalu) a Ondřej (28 let), který je zde přítomný se svou ženou Kateřinou.¹⁴⁶ Ještě je v zápise veden jakýsi pohůnek Karel, který se ale toho času zdržuje v Purkraticích, poté je veden u vdovy Kabiřelovský ve Smrkovicích a posledně je zmíněn jako voják. Ondřej Ovčička s Kateřinou jsou tak dalšími pokračovateli na této chalupě, v roce 1757 mají děti Jana (5 let), Tomáše (4 roky) a dvouletého Josefa.¹⁴⁷ Ondřej Ovčička ale před rokem 1766 zemřel a jeho manželka se podruhé vdala za Matěje Koutníka. Čtrnáctiletý syn Jan z předchozího manželství je v zápisu veden u Piksy smrkovského. Ostatní dva bratři jsou i nadále doma.¹⁴⁸ Nejmladší Josef je pak dalším hospodářem na této chalupě a prostřední bratr Tomáš se přiznal k vdově Anně na Štěrbovský grunt po Martinu Skalovi.

Z pozdějšího zápisu z roku 1797 čteme, že *v roce 1712 držel tu chalupu Václav Ovčička. Ostatní držitelové, jako i nyníjší Josef Ovčička, hospodařili dosavad bez zápisu.*¹⁴⁹ Bohužel jsem se proto musel u této chalupy opřít převážně o soupisy poddaných, které poskytují ovšem jen kusé informace bez patřičného kontextu. Nové matriky mnou hledané období nezmiňují, pouze konstatují, že zápisy zkrátka nebyly vedeny.

¹⁴⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/1> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴⁷ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1757, sign. E 46a, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50764/1> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴⁸ SOKA Písek, Soupis poddaných 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/1/1860/2797/10/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁴⁹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/44/3492/795/51/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Matěj Skala	1644 – ??? (po roce 1696)
Václav Ovčička (Skala)	1712 – ???
Ondřej Ovčička	kolem roku 1749
Matěj Koutník	kolem roku 1766
Josef Ovčička	1797 – 1810
Jan Ovčička	1810 – ???

Tab. 9: Přehled držitelů Skalovské chalupy, později čp. 12

6.6 Grunt Kocovský

Grunt Kocovský, později čp. 13, měřil přesně jeden lán. Dle starých gruntovních knih seděl již v roce 1644 Martin Koc v zaplaceném gruntu.¹⁵⁰ O sedm let později v roce 1651 se tohoto gruntu ujal syn Martin Koc za 130 kop. Berní rula eviduje grunt jako *vnově osedlý* a je zde uveden Martin Koch (variant psaní tohoto příjmení je několik, narazil jsem již na *Kocz*, *Kotz*, *Koczek*, tudíž i *Koch* je jedna z variant – záleželo především na tom, jak se matrikář vyspal), který hospodaří na 60 str. rolí, má 4 voly, 4 krávy, 2 jalovice a 5 svini.¹⁵¹

Zápis z roku 1672 dokládá, že Martin Koc sice z *gruntu nad vrchností zradil*, však *potom zase se navrátil, ze spravedlnosti svý 10 kop grošů v pokutě tratí a ty na vrchnost připadají. Nyní ujal ten grunt Jakub Kolář za 100 kop grošů.*¹⁵²

Nyní se odehrály dvě věci. Zaprvé byl Jakub Kolář vrchností dosazen na Kocovský grunt po zběhlém Martinovi Kocovi. Zadruhé jsem zjistil, že tvrz v Dobrši můžu pustit z hlavy, jelikož jeden z mých nejstarších předků v patrilineární linii se jmenoval Kolář a příjmení Koc dostal až příchodem na tento grunt v roce 1672. Dostat příjmení „*po střeše*“ byl totiž naprosto běžný jev, tudíž pokud jste v dnešní době z nějakého důvodu hrdi na své příjmení, vězte, že se vaši předci před pár stoletími jmenovali pravděpodobně naprosto jinak.

Nejstarší Kolářové, kteří se ve Smrkovicích začali objevovat již v 16. století, pocházeli z tajemných Krjic. Dlouho jsem si myslel, že Krjice jsou jen přesmyčka vesnice

¹⁵⁰ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/18> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁵¹ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁵² SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/18/2582/2235/12/0> [cit. 1. 3. 2021]

Krsic kousek od Čimelic, ale až četba Matznera (1886) mi ukázala, že Krjice jsou možná jen dřívější pojmenování Purkratic a purkratického dvora u Písku. Ještě pořád je co objevovat...

Gruntovní kniha se o výměně hospodářů vyjadřuje takto: *Dle knih starých gruntovních v letu 1672 ujal grunt tento, který až dosavade v letu 1712 hospodářem jest Jakub Kolář jinak Koc, který jemu toho času jsouce větším dílem pustý šacován byl za sumu toliko 100 kop.*¹⁵³ V soupisu poddaných z roku 1696 je uveden Jakub Kolář jako hospodář společně s manželkou Marianou. Děti je hned sedm: Kateřina (22 let – vdala se), Matěj (19 let – k projednání), Martin (17 let – při rodičích), Magdalena (14 let – při rodičích), Vojtěch (12 let – při rodičích), Eva (10 let – při rodičích) a osmiletý Pavel, také při rodičích doma.¹⁵⁴

V roce 1724 přichází na grunt nejmladší syn Pavel, kterému je v té době 36 let. V pozemkové knize se píše: *Léta Páně 1724 Jakub Kolář jinak Koc, nynější držitel gruntu Kocovského, jsouce již věkem tuze sešlý, nemoha sám dále pracovati, grunt svůj Kocovský jemu od nápadníků za 100 kop míšeňských dle narovnání stálého postoupení a zapsání, synu svému Pavlovi Kocovi při purkrechních aneb gruntovních soudech (...) k dědičnému užívání a držení v té jemu v letu 1712 od nápadníkův vysazené ceně pořádně se vším jeho od starodávna patričním příslušenstvím 1 lán dědicům postoupil a do těchto knih gruntovních zapsati dal, kterýžto tak jemu pořádně zapsaný a od otce svého postoupený pravený Pawel v té jemu prošacované ceně ujal, a mocí tohoto zápisu ujímá za smluvenou summu 100 kop.*¹⁵⁵ Jakub Kolář jinak Koc, zemřel 8. 9. 1726 ve Smrkovicích. Byl také nejmladším synem Jakuba Koláře.

Pavlovi vláda nad hospodářstvím také dlouho nevydržela, zemřel ve svých 42 letech 11. 2. 1730 ve Smrkovicích. S manželkou Ludmilou zplodil 3 děti. Zápis pokračuje: *Jsouce držitel gruntu tohoto Pavel Koc v Pánu po sobě zanechajíce manželku Ludmilu s třemi sirotky totiž Matěje, Antonína a dceru Kateřinu vše nezletilé, pročez pojavše sobě vdovu Ludmilu za manželku Mikuláš Němeček, snažně žádal, by na tento grunt Kocovský za hospodáře do zrostu sirotek starostlivě přijal býti mohl. Vedle toho tehdy, nemohouce se tak velký grunt neb živnost bez dostatečného hospodáře státi nechat, pročez se témuž Mikulášovi Němečkovi grunt tento Kocovský na dobré zdání rychtáře v starý šacuňkový sumě a držení*

¹⁵³ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/44> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁵⁴ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/1> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁵⁵ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/46> [cit. 1. 3. 2021]

*tak a na ten způsob připisuje.*¹⁵⁶ Mikuláš Němeček se tedy oženil s vdovou Ludmilou po zemřelém Pavlu Kocovi a byl dosazen za dočasného hospodáře na Kocovský grunt.

Možná vám přijde trochu zvláštní, jak rychle po smrti manžela vstupovaly vdovy do nového manželství. Nebylo to však z nedostatku citu, ale mělo to důvody čistě pragmatické. Tak třeba Kocovský grunt měl v té době 60 str., což je něco kolem dnešních 18 ha půdy, kterou musíte obhospodařit, vyorat, zasít, zaorat, louku posekat, nasušit, svázat, uklidit do stodoly. Do toho máte v chlívků několik volů, krav, jalovic, a sviní. Do toho máte několik dětí na krku. A do toho ještě musíte chodit na povinné roboty a odvádět daně jak panovníkovi, tak vrchnosti a také svému záduší. Jinými slovy to v jednom člověku nejde zvládnout a volba nového partnera byla spíš nutností než vzplanutím nové lásky.

Mikuláš Němeček se v čele hospodářství hřál celých devět let do doby, kdy jej musel předat svému nevlastnímu synu Matěji Kocovi, který dosáhl zletilosti. Matěj Koc byl starším synem Pavla Koce a Ludmily, měli ještě mladšího Antonína. V soupisu poddaných v roce 1757 je uveden hospodář Matěj Koc s manželkou Dorotou a dětmi Josefem (10 let), Bartolomějem (8 let), Františkem (6 let) a čtyřletou Dorotou. Dvouletá Kateřina toho roku zemřela. Vrchnost zde popisuje jeden z důvodů sesazení Němečka z gruntu: *Jsouce odstupující držitel gruntu tohoto Mikuláš Němeček za Nehospodáře uznán, grunt co na nejvyšš zpusťl i také až na 128 kop prodlužil, musí vše vrchnostlivým způsobem grunt tento hospodářem schopným zaopatřen býti.*¹⁵⁷

Matěj Koc tedy vůbec neměl na růžích ustláno a vstupoval na zadlužený a zpustlý grunt v nezáviděníhodné pozici. Vrchnost si je ovšem problému vědoma a píše: *Jsouce ale tu dva sirotci po neb. Pavlovi Kocovi, na které dle postoupnosti grunt připadá, z kterých jeden, a to starší Matěj, kterému šafář smrkovský Vít Pasovský svou dceru za manželku dal, a ty vše dluhy pr. 128 kop a také obilí na 42 str. se vynášející k placení přejal ten z příčiny té, aby grunt nezašel (ač by sice na mladšího připadnouti musil) z ohledu zkázy gruntu toho, a nynější pomoci za dokonalého hospodáře uznán, a vrchnostlivě přijat jest.*¹⁵⁸ Vrchnost tedy dosadila staršího syna Matěje na grunt z té příčiny, protože vzniklý problém se

¹⁵⁶ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/49> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁵⁷ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/51/3143/1965/58/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁵⁸ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/51/3282/2898/25/0> [cit. 1. 3. 2021]

zadluženým gruntem musela bezodkladně řešit a k tomu potřebovala právě staršího hospodáře.

Matěji Kocovi se však zadlužený statek pozvednout a zvelebit nepodařilo. Vrchnost tak opět na gruntu mění hospodáře, tentokrát Matěje Koce vystřídá Jakub Jiruš ze vsi Ostrovec. Důvod výměny je uveden poměrně jasně: *Grunt tento Kocovský v stavení a také v gruntech orních (nanejvejš pustl, a pole sám se svým obilím nezasívá) tohoto pak 1758 roku na zimu toliko pšenice 3 str. a žita 7 str. zaseto má, k jarní letošní setbě ale do konce žádného obilí nemá, a Král. kontribuce určitě neplatí, a že jak staré, tak běžící kontribuce až do dnešního dne 205 kop 52 g. restíruje, a přes 354 k. 45 g. dlužen zůstává, dobytka pak málo a čeládky dokonce žádné nemá, protože ji vyživiti v stavu není, a není žádné více naděje, aby nadepsaný Matěj Koc z dluhu sobě pomoci a grunt tento do dobrého stavu přivésti mohl. (...) Grunt tento Kocovský jsa nanejvejš zpustlý a zasažený, zase do dobrého stavu uveden byl, a Král. kontribuce pořádně určitě placeny a vrchnostlivé roboty vybejvané býti mohly, pročez d. 4. Marti 1758 od strany Inspecti nad obecním hospodářstvím Kral. města Písku následující zaopatření se stalo, že totižto na tento grunt Kocovský Jakub Jiruš ze vsi Ostrovec (majíce dostatek potažního dobytka k vydělávání a vyvorání skrze mnohá léta již ulehlých gruntů orních, a jsouce při dobrých prostředcích, a bedlivý hospodář) za hospodáře dosazen býti má.¹⁵⁹*

Jakub Jiruš se objevuje v soupisu poddaných v roce 1766, kdy je zde veden jako hospodář Kocovského gruntu společně s ženou Alžbětou a dětmi Terezií (22 let – vdaná za Jana Balouna ve Smrkovicích), Tomáš (20 let – doma), Dorota (18 let – doma), Vojtěch (16 let – u Skalový do Hradiště), Jakub (14 let), Kateřina (12 let), Anna (9 let) a sedmiletým Františkem.¹⁶⁰ V tomto případě je jisté, že se grunt nepředal podle příbuznosti, ale vyšším zásahem vrchnosti. Kam se uchýlil Matěj Koc a jeho rodina, netuším.

Pokud se ale domníváte, že Jakub Jiruš grunt Kocovský spasil, jste na omylu. Dopadlo to totiž úplně stejně. Na grunt tedy nastoupil František Bečvář, který pocházel ze vsi Paseky a oženil se s Annou Jirušovou, dcerou Jakuba a Alžběty. Je zajímavé, že ani jeden ze synů Jirušových si tento grunt nenárokoval, naopak podle zápisu byli s příchodem Bečváře velmi spokojeni. Asi moc dobře věděli, proč raději zkusit štěstí jinde než na

¹⁵⁹ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/55/1612/1576/14/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁶⁰ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/24> [cit. 1. 3. 2021]

zadlužené usedlosti. V zápisu gruntovnice se píše: *Po smrti neb. Jakuba Jiruše mnohýma dluhama on zpustlý jest zůstal, po smrti jeho pak pozůstalá vdova Alžběta s nejstarším synem Tomášem, skrze celý 4 léta, nejmladší syn Jakub také 2 léta, posledně zase starší syn Tomáš jsou hospodařili, čím dál tím více dluhů vzrůstí jsou nechaly, k tomu stavení nanejvýš celé zpustlo, dobytka toliko 2 koně, 1 vejřezek, 2 krávy a dvě bahnice při celém gruntu Kocovským se vynacházelo (...) žádného obilí před rukama nebylo, společně nápadníci po neb. Jakub Jirušovi vynajdouc sobě Františka Bečváře ze vsi Pasek, kterýžto ji sestru Annu sobě za manželku vzíti oblíbil (...), kterak tak žádný z Jirušových nápadníkův v stavu se nevynachází dále natom gruntu Kocovským hospodařiti, alébrž tyž grunt Kocovský jich nastávajícímu švagru Františkovi Bečváři k držení a dědičnému vládnutí postupují (...), kterémužto jeho otcím Jakub Bečvář jak penězi, tak potřebným dobyttem pomoci jest slíbil.¹⁶¹*

Rod Bečvářů se ve Smrkovicích dobře uchytil a prosperoval. Po smrti Františka Bečváře majetek přešel na jeho dva syny Josefa a Václava. Nově postavená chalupa čp. 35 byla právě Jana Bečváře, nejstaršího syna Františka Bečváře. Po letech zadlužení a úpadku tohoto gruntu tak přišlo s paseckými Bečváři zlepšení. Samozřejmě jsou ale v některých matrikách vedeni jako Kocové.

Jméno hospodáře	Období
Martin Koc	(před rokem 1644) ??? – 1651
Martin Koc	1651 – 1672
Jakub Kolář jinak Koc	1672 – 1724
Pavel Koc	1724 – 1730
Mikuláš Němeček	1730 – 1739
Matěj Koc	1739 – 1758
Jakub Jiruš	1758 – 1777
František Bečvář	1777 – 1818

Tab. 10: Přehled držitelů Kocovského gruntu, později čp. 13

¹⁶¹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/57/2284/2231/12/0> [cit. 1. 3. 2021]

6.7 Chalupa Vařmasovská

Pokud je někdo ze čtenářů této práce vegetariánem, veganem či naopak nedá na maso dopustit, jistě při přečtení názvu této chalupy zbystril. Příjmení *Vařmaso* či *Vařmaska* je opravdu v dnešní době neobvyklé a v Česku není dnes jediný člověk, který by takové příjmení za jménem nosil. Se štěstím ještě možná narazíte na *Masojídka* a *Masáka*, ale *Vařmaska* již maso definitivně dovařil.

Chalupa Vařmasovská, později čp. 14, nazývaná též Kocovská neb Dominek, měla rozlohu půlčtvrtilánu. Před rokem 1644 je chalupa v držení Šimona Vařmasy, který ji ale v témže roce prodal Jiříku Cibochovi (též Civochovi) za částku 30 kop. Jiří Ciboch chalupu prodal v roce 1656 Janovi Divišovi za 22 kop míšeňských.¹⁶² Berní rula eviduje Jiříka Cibocha jako zahradníka s rolemi okolo 6 str., který má doma 2 voly, 2 krávy, 2 jalovice, 4 ovce a 7 sviní.¹⁶³ Větší změna nastává v roce 1664, kdy je Jan Diviš dán na grunt Peroutkovský a místo něho na tuto chalupu nastoupil Zikmund Hanuš.¹⁶⁴ Důvod výměny je pro mě neznámý. Navíc se v soupisu poddaných objeví v roce 1696 hospodář Jiřík Kabriel (Gabriel) se ženou Dorotou.

V roce 1712 je pod chalupou veden Matěj Koc, syn Jakuba Koláře jinak Koce z Kocovského gruntu. Matěj je ženatý s manželkou Alžbětou roz. Novákovou. Matěj Koc zde hospodařil třicet let a v roce 1742 umřel. Zápis v gruntovní knize informuje takto: *Dle předešlého zápisu se r. 1712 na této chalupě pořádným držitelem byl Matěj Koc až do své smrti, který dle vyznání Jana Mášky, rychtáře smrkovského, a souseda Jana Srnky, 1742 roku zemřel, a po něm za hospodáře následoval Jakub Dominek, zeť jeho, protože hned za živobytí tchána svého, s manželkou svou Kateřinou, nejmladší dcerou při tchánovi svým na této chalupě hospodařil, k témuž tuto nebyvše dědice mužského pohlaví, dědičným právem patřila chalupa tato Vařmasovská podle toho také, poněvadž oni Jakub a Kateřina, manželé Dominkovští, v Kral. platech a vrchnostlivý robotě pořádní jsou, jim chalupa k živnosti v trhový ceně po 30 kopách se připisuje.*¹⁶⁵

¹⁶² SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/21> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁶³ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁶⁴ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/22> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁶⁵ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/62/1587/1239/43/0> [cit. 1. 3. 2021]

Věc se zdá být tedy poměrně jasná. Po smrti Matěje Koce, nastoupil jako hospodář Jakub Dominek, který si vzal Matějovu nejmladší dceru Kateřinu a byl tak jeho zeť. Píše se zde také, že na chalupě pomáhal ještě před Matějovou smrtí, takže se zde nachází ještě někdy před rokem 1742. V soupisu poddaných z let 1749 – 1750 je chalupa označena jako Vavřínovská neb Kocovská. Je zde uvedena vdova Mařena a její syn Lukáš (29 let – dal se na vojnu za město) a pak také Jakub Dominek s manželkou Kateřinou. Proč se ale nazývá Vavřínovskou, mi zatím zůstává skryto.

Tento manželský pár ale spolu děti nikdy neměl, a proto se v gruntovní knize v roce 1772 píše: *Jakub Dominek u přítomnosti Jana Zvěře, rychtáře smrkovského, Jana Mášky a Bartoloměje Hály přednesl, poněvadž on vdovec jest a věkem sešlý, a nemohouce pracovati, že svou chalupu Vařmasovskou Jiří Křišťůfkovi pronajímá na ten způsob, aby s ním za jedním stolem stravu měl, a každodenně 1 chleba, pak 1 krávu že jemu k užívání zanechává, tele však k svému užitku pro nadlepšení, když 2 neděle staré bude vyhrazuje, a jestliže Jiří Křišťůfek jeho Dominka s uctivostí předcházeti bude a v pokoji k smrti dochová, že právo k chalupě míti bude, když Matějovi Keclíkovi dluh pr. 12 fr. spolu i ještě od dnešního dne zaplatí.*¹⁶⁶

Jiří Křišťůfek do této chalupy přichází společně s manželkou Dorotou a dítětem Johanou. Nedlouho potom se jim narodil ještě syn Jan, ale poté Jiří Křišťůfek zemřel. Vdova Dorota se podruhé vdala za Františka Uhra, který na tento grunt přišel v roce 1775. Jelikož byl Jan Křišťůfek jediným synem, v roce 1791 chalupu zdědil. S ženou Alžbětou měli v roce 1805 šest dětí: Václava (15 let), Kateřinu (14 let), Tomáše (12), Mařenu (8 let), Annu (4 roky) a jednoletého Vojtěcha. Zápis z roku 1811 ještě do výčtu dětí přidává právě narozeného Jana. Na chalupě je pak hlavním hospodářem psaný Tomáš, ale vyskytuje se zde společně s nejstarším bratrem Václavem.

¹⁶⁶ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/62/3361/2524/35/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Šimon Vařmaso (Vařmaska)	??? – 1644
Jiřík Civoch (Ciboch)	1644 – 1656
Jan Diviš	1656 – 1664
Zikmund Hanuš	1664 – ???
Jiřík Kabriel (Gabriel)	??? – 1712
Matěj Koc	1712 – 1742
Jakub Dominek	1742 – 1772
Jiří Křišťufek	1772 – 1775
František Uher	1775 – 1791
Jan Křišťufek	1791 – ???

Tab. 11: Přehled držitelů Vařmasovské chalupy, později čp. 14

6.8 Grunt Srnkovský

Grunt Srnkovský, později čp. 15, měl rozlohu ½ lánu. Staré pozemkové knihy pamatují na Mikuláše Srnku, který v roce 1644 tento toho času pustý grunt koupil za 80 kop. Mikuláš Srnka s manželkou Dorotou na gruntu hospodařil do roku 1676, kdy zemřel.¹⁶⁷ Dorota tedy umřela již dříve, v zápisech se pak objevuje jakási Alžběta Lykavka. Berní rula eviduje Mikuláše Srnku jako hospodáře osedlého o 30 str. rolí, na potažní robotu má 4 voly, pak 4 krávy, 5 jalovic, 9 ovcí a 11 sviní.¹⁶⁸

Na jeho místo přišel syn Tomáš Srnka. V soupisu poddaných z roku 1696 je grunt Srnkovský obydlen hospodářem Tomášem Srnkou s manželkou Dorotou, dětí se zde vyskytuje šest: Anyška (21 let – u primasa), Veruna (19 let), Alžběta (17 let), Kateřina (14 let), Magdalena (12 let) a sedmiletý Vít. Všechny děti jsou mimo Anyšku vedeny při rodičích.¹⁶⁹

¹⁶⁷ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/23> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁶⁸ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁶⁹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/7> [cit. 1. 3. 2021]

Grunt byl převeden v roce 1712 na teprve dvouletého syna Jiřího, který byl nejmladším synem Tomáše a Doroty Srnkových. Samozřejmě hlavní hospodyní byla vdova, čekalo se na dosažení zletilosti. Dost pravděpodobně Tomáš kolem roku 1712 zemřel. Jiřího Srnku jakožto dalšího hospodáře potvrzuje i rustikální fassé tereziánského katastru. Do roku 1739 na trhovou cenu gruntu vyplatil 48 kop a 45 gr. Po smrti Jiřího grunt převzal syn Jan, *a ten až do dnešního dne bez zápisu na témž gruntě pokojně hospodaří, a od 1739 až do 1769 roku na trhovou cenu vyplatil 20 kop.*¹⁷⁰ Soupis poddaných z let 1749 – 1750 ukazuje, že na Srnkovském gruntu sedí ženatý syn Jan (28 let) s manželkou Alžbětou a dětmi čtyřletou Mařenou, dvouletým Vojtěchem a právě narozenou Kateřinou. Po zemřelém Jiřím Srnkovi je zde uvedena i vdova Kateřina, která ale v této době také již zemřela.¹⁷¹ Jestli byl Jan nejmladším synem Jiřího a Kateřiny, nevím.

*A maje on Jan Srnka toliko jediného syna Vojtěcha, kterého oženiti chtěl 1770 roku a do stavu sv. manželství vstoupiti moci se ucházel, a stoje osobně při knihách gruntovních vesních, u přítomnosti Jana Mášky, rychtáře smrkovského, a Matouše Skaly, konšela hradištského, vyznání učinil, že syn jeho Vojtěch téhož gruntu Srnkovského dědice, však ale až teprv po jeho smrti hospodářem býti, a propouští synovi Vojtěchovi ten grunt v tej ceně pr. 80 kop, jak on jej ujal.*¹⁷² Vojtěch byl tedy jediným synem Jana a Alžběty, který v roce 1770 grunt Srnkovský převzal. V roce 1805 je na gruntu stále veden již šestapadesátiletý hospodář Vojtěch s manželkou Mařenou a dětmi Matějem (25 let), Barborou (19 let) a jedenáctiletou Veronikou.¹⁷³ Jelikož byl Vojtěch věkem již tuze sešlý, pracovat a hospodařit na gruntu nemohl, předal žezlo svému jedinému synu Matějovi v roce 1799 v šacuňkovém odhadu 769 zlatých. Matěj Srnka měl syny Josefa a mladšího Jana. Ještě v roce 1842 všichni tři seděli na gruntě. Jak to dopadlo po smrti Matěje, je na další bádání.

¹⁷⁰ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/66/3530/2911/43/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷¹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/27> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷² SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/67> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷³ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1805, sign. E 47, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50767/35/2405/1387/41/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Mikuláš Srnka	1644 – 1676
Tomáš Srnka	1676 – 1712
Jiří Srnka	1712 – 1739
Jan Srnka	1739 – 1770
Vojtěch Srnka	1770 – 1799
Matěj Srnka	1799 – 1842
Josef Srnka / Jan Srnka	1842 – ???

Tab. 12: Přehled držitelů Srnkovského gruntu, později čp. 15

6.9 Grunt Petrovic

Grunt Petrovic, později čp. 16, měl rozlohu 1 lán. Později se setkáváme i s označením Žovkovský grunt, ale nepředbíhejme. Prvním hospodářem v purkrechtních registrech se uvádí Jakub Petrovic, který grunt v roce 1644 převzal po svých rodičích.¹⁷⁴ Berní rula uvádí Jakuba Petrovic jako rolníka osedlého a jeho usedlost odhaduje na 50 str. Dále pak má 4 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 4 ovce a 8 sviní. Porostlin pod 10 str.¹⁷⁵ V roce 1676 přebírá tento grunt syn Vít Petrovic, jelikož otec Jakub v tomto období zemřel.

Soupis poddaných z roku 1696 eviduje na Petrovic gruntu hospodáře Víta se sestrou Annou (46 let), která zůstává při svém bratrovi. Dále pak jsou uvedeni děti Jiřík (16 let), Dorota (14 let), Kateřina (12 let), Vojtěch (11 let), Pavel (7 let) a čtyřletá Johana.¹⁷⁶ Všechny děti jsou vedené při otci, o manželce zde není žádné zprávy. Patrně někdy po porodu Johany a rokem 1696 zemřela.

Situace se mění rokem 1712, kdy *jest na témž gruntě dokonalým hospodářem Jiří Žiovka, již od 15 let a dle mezi starýma nápadníky učiněného narovnění a na sumu ulevení, připisuje se gemu toliko za 340 kop.*¹⁷⁷ O nejstaršího syna Jiříka Petrovic se však nejedná, ten se narodil kolem roku 1680, kdežto tento Jiří Žiovka se narodil kolem roku 1697. Proč se

¹⁷⁴ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/26> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷⁵ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁷⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/7/2251/3270/21/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/69/3074/1938/30/0> [cit. 1. 3. 2021]

zde objevuje někdo s příjmením Žovka, netuším. Možná to vše souvisí se sestrou Annou, která při svém bratru Vítovi na gruntu zůstala. Vít Petrovic také mohl zemřít a na grunt se dostal opatrovník (pastor) jeho nezletilých dětí.

V roce 1724 na Petrovic grunt nastupuje syn Tomáš. V zápisu se píše: *Léta Páně 1724 Jiří Petrovic, nynější držitel gruntu Petrovic, jsouce již věkem tuze sešlý, a k tomu dokonale slepý, nemoha sám dále pracovati, grunt svůj Petrovic jemu od nápadníkův za 340 kop míš. dle narovnáni stálého postoupený a zapsaný, synu svému Tomášovi Petrovic, při purkrechtních aneb gruntovních soudech, (...), k dědičnému užívání a držení v té jemu v letu 1712 od nápadníkův vysazené ceně jest pořádně se vším jeho od starodávna patřícím příslušenstvím 1 lán držícím postoupil, a do těchto knih gruntovních zapsati dal.*¹⁷⁸ V tomto zápise vše nasvědčuje tomu, že Tomáš Petrovic byl synem Jiříka Petrovic, ne Jiřího Žovky. V roce 1724 by Jiřímu Žovkovi bylo 27 let, tudíž nemohl být ani věkem sešlý, ani nemohl mít dospělého syna. To Jiřímu Petrovic bylo v té době 44 let, což už by mohlo odpovídat. Jméno Žovka však nadále zůstává nevysvětleno. V roce 1729, kdy Tomáš Petrovic umírá, je uveden jako Tomáš Žovka jinak Petrovic. Tento problém je nutný vyřešit studiem matričních knih.

V roce 1729 se v pozemkové knize uvádí: *Léta Páně 1729 s povolením urozeného pána Karla Hanzlíka, král. vrchní berně zemské kraje Prácheňského filiálního kasíra král. města Písku radního, též téhož města zadušní a obecního hospodářství inspektora, u přítomnosti rychtáře smrkovského a konšela paseckého učinění, a to takový: po vykročení z prostředků živých předešlého hospodáře, a držitele gruntu Petrovického, Tomáše Žovky jinak Petrovic, oblíbil svrchu nadepsaný Jan Žižka nyní Petrovic, po vejš zmíněným Tomášovi s pozůstalou vdovu Alžbětu rozenou Němečkovou s vrchnostlivým konsensem za manželku pojíti, a spolu s ní na témž tak řečeném gruntě Petrovic hospodářem byl. (...) A při dosáhnutí dospělého vzrostu pozůstalého sirotka po Tomášovi Žovkovi jinak Petrovic jménem Josef, on by hospodářem býti chtěl, a od mil. vrchnosti k tomu za způsobného uznán byl, témuž Josefovi grunt postoupiti.*¹⁷⁹ Roku 1729 tedy Tomáš Žovka jinak Petrovic umírá a vdova Alžběta se podruhé provdá za Jana Žižku. Po dosažení zletilosti nevlastního syna Josefa je však povinen tento grunt předat zpátky.

¹⁷⁸ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/72/1923/1273/27/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁷⁹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/73/3395/2057/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

Soupis poddaných z let 1749 – 1750 vede grunt jako Petrovský jinak Žofkovský. Na usedlosti hospodaří Jan (Žižka) s ženou Alžbětou a dětmi Josefem (22 let – ženatý v Putimi), Dorotou (19 let – u pana primátora), Vojtěchem (17 let), Voršilou (16 let), Mařenou (10 let) a devítiletou Terezií. Jisté je, že Jan Žižka jinak Petrovic byl otčímem Josefa. Josef pak měl mít ještě tři další sourozence, ale o nich jsem nic nezjistil. Rozhodně jsou ale mladší děti uvedené v soupisu vlastními dětmi Jana a Alžběty.

Změna hospodáře nastává, jak nám dokazuje soupis poddaných¹⁸⁰, v roce 1757. Tento rok je zde uveden Josef Žovka jako nový hospodář a otčím Jan jako hospodář starý. Josef je zde uveden po boku manželky Kateřiny a pětileté dcery Veroniky a roční Ludmily. Jeho manželka nejspíš pocházela z Putimi, jelikož z předchozích zápisů je uvedeno, že zde Josef do tohoto roku přebýval. V roce 1766 jsou zde uvedeni navíc dcera Barbora (7 let) a čtyřletý syn Václav s jednoletým Šimonem. Josef Žovka zemřel v roce 1787.

O Šimonu Žovkovi se dozvídáme ze zápisu v roce 1790¹⁸¹, kdy jako nejmladší syn dědičně přebírá usedlost po svém zemřelém otci Josefovi, ale jako hospodyní až do své smrti bude vdova Kateřina. V kšaftu Josefa Žovky se taktéž uvádí, že v rámci dědičného rozdělení je Šimon povinen například postavit bratrům Václavovi (poté jako čp. 33) a Vítovi nové chalupy a sestry vyplatit rovným dílem.

Nevím proč, ale po smrti Šimona Žovky někdy kolem roku 1830, se tento grunt zapisuje jako Srnkovský. Grunt Srnkovský je veden jakou sousední s čp. 15. Usedlosti se roku 1832¹⁸² ujal starší syn Václav Žovka, ale nejspíš se tak stalo jen díky tomu, že nejmladší syn Vojtěch toho roku zemřel.

Václav Žovka je v posledním soupisu obyvatel z roku 1842¹⁸³ evidován s ženou Veronikou a dětmi Tomášem (10 let), Marií (5 let), Kateřinou (6 let) a tříletou Annou.

¹⁸⁰ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1757, sign. E 46a, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50764/26> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸¹ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/12/4157/660/52/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸² SOkA Písek, Soupis poddaných 1832, sign. E 72, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50791/35/1909/4144/46/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸³ SOkA Písek, Soupis poddaných 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/37/2163/2082/48/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Jakub Petrovic	1644 – 1676
Vít Petrovic	1676 – 1712
Jiří Žovka (Žofka/Petrovic)	1712 – ???
Jiří Petrovic	??? – 1724
Tomáš Petrovic (Žovka)	1724 – 1729
Jan Žižka (Petrovic)	1729 – 1757
Josef Žovka (Žofka)	1757 – 1787
Šimon Žovka	1790 – 1830
Václav Žovka	1832 – ??? (po roce 1842)

Tab. 13: Přehled držitelů Petrovic gruntu, později čp. 16

6.10 Grunt Machovský

Grunt Machovský, později čp. 21, též zvaný Gabrielovský, měl rozlohu 1 lán. Roku 1644 jej od Pavla Macha koupil jistý Gabriel Leichtnieger za 200 kop.¹⁸⁴ Toto příjmení bylo asi také velmi neobvyklé, proto si na něj Smrkovští nikdy nezvykli a tomuto hospodáři říkali nejprve Gabriel ze Smrkovic a později už jen Gabriel. Berní rula tohoto hospodáře uvádí jako osedlého Gabriela Bihnigera s 48str. rolí, přičemž chová 4 voly, 4 krávy, 7 jalovic, 28 ovcí a 5 sviní.¹⁸⁵ Porostlin má pod 12 str. Na gruntu seděl ještě po roce 1672.

Soupis poddaných z roku 1696 zapsal na Machovském gruntu hospodáře Jakuba s ženou Ludmilou a dětmi Matoušem (11 let), Tomášem (9 let), Matějem (5 let) a jednoletou Kateřinou. Je zde uveden nejspíš i bratr Jakuba Jan (44 let), který se ale vynachází u jakéhosi Jana Čiřína.¹⁸⁶ *Nyní v letu 1712 již na 16 let jest na témž gruntě hospodářem Jiřík Gabriel jinak Mach, a jemu také dle předešlého šacuňku připisuje za sumu těch 200 kop.*¹⁸⁷

Můžeme předpokládat, že syn Gabriela Leichtniegera byl Jakub, který na gruntu hospodařil v roce 1696. Jelikož ale neměl žádného syna Jiřího, nebude Jiřík Gabriel jinak

¹⁸⁴ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/29> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸⁵ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁸⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/8/1818/1772/27/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/83/3500/1836/34/0> [cit. 1. 3. 2021]

Mach jeho potomek. Údaj *na 16 let* zřejmě odkazuje na to, že Jiřík zde hospodařil již od roku 1697, tedy těsně po prvním soupisu poddaných. Jiřík Mach byl totiž bratr Jakuba a na grunt zřejmě dosedl po Jakobově smrti.

Změna nastává v roce 1724, kdy se v zápisu uvádí: *Léta Páně 1724 Jiří Mach jinak Gabriel, nynější držitel gruntu Machovského, jsouce již věkem tuze sešlý, a k tomu nemoha sám dále pracovati, nemaje žádných svých dětí a bližšího přítele si moci chovati, grunt svůj Machovský jemu od nápadníkův za 200 kop miš. dle narovnaní stálého, postoupený a zapsaný strejci svému Matějovi Machovi (...) k dědičnému užívání a držení 1 lán držící postoupil (...) a od strejce svého postoupený pravený Matěj v té jemu prošacované ceně ujal, a mocí tohoto zápisu ujímá za smluvenou cenu 200 kop.*¹⁸⁸ Strýc se zde nejspíš vnímá obousměrně, bude to tedy tak, že Jiří Mach předal grunt svému synovci Matějovi. Jinými slovy Jiří Mach byl strýcem Matěje Macha jinak Gabriele. Potvrzení této domněnky je hned v dalším odstavci zápisu: *A poněvadž postupující strejce Jiří Mácha na ten tak strejci svému Matějovi tuto postoupený grunt, co držitelem byl.*¹⁸⁹ Zde se také poprvé setkáváme se zápisem příjmení Mácha, tudíž by se dal grunt psát i jako Máchovský. Doteď je v této oblasti dost Machů i Máchů.

Matěj Mach jinak Gabriel zemřel v roce 1734. Vrchnostenský zápis o tom referuje takto: *Jsouce držitel gruntu tohoto Matěj Gabriel v Pánu vstoupil, a po něm s dvouma sirotky vdova pozůstala, který v hospodářství na způsobný jsouce, pročez musíce se tento grunt hospodářem dostatečným zaopatřiti, ku kteréžto pozůstalý vdově se přiřzenice nadjmenovaný Jakub Prokop, který od rychtáře a jiných za dostatečného hospodáře uznán, a z vůle vrchnostlivý přijatý jest.*¹⁹⁰ Po Matějovi zůstala vdova Voršila a dvě dcery Voršila a Kateřina.

Soupis poddaných z let 1749 – 1750 označuje grunt jako Machovský jinak Gabrielovský. Hospodář Jakub Prokop má u svého jména křížek, tudíž v tomto období zemřel. Nyní je zde psán Václav Šatava, který byl propuštěn z protivínského panství v roce

¹⁸⁸ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/85> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁸⁹ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/86/3053/899/34/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹⁰ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/90> [cit. 1. 3. 2021]

1750. Vzal si tak dceru zemřelého Matěje Macha jinak Gabriele Voršilu. Po Jakubu Prokopovi zde zbyli sirotci Josef (13 let) a Jakub (9 let).¹⁹¹

Václav Šatava z protivínského panství zemřel snad už v roce 1754. Až v roce 1757 se na Machovském jinak Gabrielovském gruntu objevuje Josef s ženou Terezií. Josef je synem Jakuba Prokopa a Voršily, jeho mladší bratr skončil neznámo kde.

Josef Gabriel zemřel někdy kolem roku 1784 a zanechal po sobě vdovu Mářimagdalenu, kterou učinil do vzrůstu nejmladšího syna Jana hlavní hospodyní. Jelikož se ale vdova Mářimagdalena provdala na jinou chalupu a tento grunt by bez hospodáře být nemohl, připadl tento grunt nejstaršímu synu z prvního manželství Matouši Gabrielovi za 488 zlatých. Matouš Gabriel je pak hospodářem do roku 1823, kdy odchází na výminek s ženou Kateřinou a grunt postupuje nejmladšímu synovi Matoušovi. Při gruntu také v této době vznikla nejspíš podružská chalupa, později čp. 22, kterou toho času obývá Jan Baloun s ženou Alžbětou.

Jméno hospodáře	Období
Pavel Mach	??? – 1644
Gabriel Leichtnieger (Bihniger)	1644 – ???
Jakub Gabriel?	??? – 1696
Jiřík Gabriel jinak Mach	1696 – 1724
Matěj Mach (Mácha/Gabriel)	1724 – 1734
Jakub Prokop	1734 – 1750
Václav Šatava	1750 – 1754
Josef Gabriel (Prokop)	1754 – 1784
Matouš Gabriel	1784 – 1823
Matouš Gabriel	1823 – ???

Tab. 14: Přehled držitelů Machovského gruntu, později čp. 21

¹⁹¹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/28/2057/2522/46/0> [cit. 1. 3. 2021]

6.11 Grunt Civochovský

Grunt Civochovský (Cibochovský), později čp. 23, též označován jako Hálůvský, měl rozlohu 1 lán. Dle purkrechtních register se v roce 1644 gruntu ujal Jan Ciboch za 250 kop.¹⁹² Berní rula jej uvádí jako Jana Čibocha s rozlohou rolí 54 str., přičemž chová 4 voly, 5 krav, 6 jalovic, 11 ovcí a 7 sviní.¹⁹³ V roce 1657 předal Jan Ciboch grunt svému zeti Havlu Křížovi a jeho manželce Aleně. Jako důvod se zde uvádí sešlost věkem a nemohoucnost pracovat. Z této doby se zachoval i výčet veškerého dobytka a příslušenství: *3 tažní voli vlastní, 2 tažní voli dcery Anny, 1 vůl tažní bratra Jíry, 4 vlastní krávy, 2 vejřezky dvouletý, 1 kráva Havla Kříže, 2 telata, 2 svině, 1 vůz okovaný, 1 železný pluh, 1 brány s železnými hřebíky, 1 hrabice s kosou, 1 stolici řezací s kosou a 2 velký řetězy*¹⁹⁴. O dva roky později převzal grunt Jiřík Šnajdr za sumu 220 kop, který je povinen primárně vyplatit podíl Jiřímu Cibochovi, bratru po neb. Janovi Cibochovi. Jelikož ale Jiřího k smrti dochoval, jeho podíl mu byl odkázán.

Od roku 1712 je na gruntu od svých osmnácti let hospodářem Matěj Ciboch, který byl syn neb. Jiřího Cibocho. Je uveden také v soupisu poddaných z roku 1696, kdy je uveden jako syn hospodáře. O Jiřím Cibochovi se ale jako o hospodáři na tomto gruntu nemluví. Bylo by také možné, že je to syn Jiřího Šnajdra, ale takový důkaz jsem nenašel. Dále je uvedena Rozina, hospodářova sestra, Kateřina (30 let), Zuzana (28 let - zběhlá), Vít (26 let – na vojně). Jako matka všech dětí je uvedena Alžběta.¹⁹⁵

Velkou změnou se stává rok 1716, kdy Matěj Ciboch grunt vyhandluje se semickým Janem Balounem jinak Hálou. Pozemková kniha to zaznamenává takto: *Léta Páně 1716 stala se dobrovolná smlouva o zhandlování dvorů aneb gruntů, a to s vůlí a vědomím pana Pavla Petra Reyssle, v ten čas primátora a obecního hospodářství dobře zřízeného inspektora, že Matěj Civoch postupuje tento grunt od starodávna Civochovský řečený zde ve Smrkovicích ležící, a po jeden lán násevku držící, Janovi Balounovi ze vsi Semice, který zase jemu Matějovi Civochovi svůj grunt od starodávna Svátkovský tak řečený toliko s půl lánem*

¹⁹² SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/31> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹³ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

¹⁹⁴ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/32/1611/2414/54/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹⁵ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/8> [cit. 1. 3. 2021]

*polí, a přitom mezi sebou učiněnýma a zavženýma výminkami postupuje (...) on Matěj Civoch jemu Janovi Balounovi, tak jak jej sám v užívání měl, odevzdává, a to těch 200 kop.*¹⁹⁶

Jan Baloun jinak Hála na smrkovském gruntu hospodařil až do roku 1731, kdy jej vystřídal Matěj Zvěř jinak Ciboch. Píše se zde: *Kterýžto grunt, vedle změny zápisu v roce 1716 Jan Baloun jinak Hála, nynější šenkýř semický, s povolením milostivé vrchnosti za grunt svůj Balounovský ve vsi Semicích se vynacházející, s předešlým jeho držitelem Matějem Civochem zhandloval, (...), nynějšímu hospodáři Matějovi Zvěřovi jinak Civochovi, poněvadž dle přiznání téhož Jana Hály, on nový hospodář na skoupení hospody semické jemu hotových peněz 44 kop 38 gr. 4d. položil. Pročež těch tak vyplacených peněz, Matějovi Zvěřovi, nynějšímu hospodáři tuto se odpisuje.*¹⁹⁷

Od tohoto zápisu není v gruntovní knize uvedeno nic dalšího. V soupisech poddaných z let 1749 – 1750 se objevuje jméno Bartoloměj Ciboch, což bude nejspíš nejmladší syn Matěje Zvěře jinak Cibocha. Bartoloměj měl ženu Ludmilu a děti Alžbětu a Matěje.¹⁹⁸ Grunt v roce 1791 po smrti Bartoloměje připadl na jediného syna Matěje Hálu. Matěj pak grunt v roce 1820 postoupí svému nejstaršímu synu Janovi s manželkou Alžbětou.¹⁹⁹

¹⁹⁶ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/102> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/104> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹⁸ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/27/1971/1195/34/0> [cit. 1. 3. 2021]

¹⁹⁹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/110/3226/2780/27/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Jan Civoch	??? – 1644
Jan Ciboch	1644 – 1657
Havel Kříž	1657 – 1659
Jiřík Šnajdr	1659 – ???
Matěj Ciboch (Civoch)	1696 – 1716
Jan Baloun jinak Hála	1716 – 1731
Matěj Zvěř jinak Ciboch	1731 – 1750
Bartoloměj Zvěř jinak Ciboch (Hála)	1750 – 1791
Matěj Hála	1791 – 1820
Jan Hála	1820 – ???

Tab. 15: Přehled držitelů Cibochovského gruntu, později čp. 23

6.12 Chalupa Piksovská

Chalupa Piksovská (Pixovská), později čp. 24, též zvaná Němečkovská, měla rozlohu čtvrt lánu. Dle purkrechních register koupil tuto chalupu v roce 1644 Jan Piksa. Z roku 1647 pochází sousedská zpráva, že je tato chalupa *od soldátův rozebrána*.²⁰⁰ Berní rula uvádí rolníka Jana Piksu o 15 str. rolí, přičemž chová 2 voly a 2 krávy.²⁰¹ Po smrti Jana Piksy v roce 1666 na toho času pustou a spálenou chalupu dosedl jeho vlastní syn Jiřík Piksa, který celou chalupu znovu vystavěl.

Soupis poddaných z roku 1696 uvádí chalupu Němečkovskou a jako hospodáře Jiřího s manželkou Alžbětou a jednoletým synem Václavem. Na chalupě se též eviduje vdova po neb. Němečkovi Eva, u které jsou psány i její děti Kateřina (29 let – zběhlá, má se pro ni poslati), Anna (22 let – u pana rychtáře), Judita (16 let – u Zvěře ve Smrkovicích), Tomáš (14 let – při rodičích) a třináctiletá Voršila.²⁰² Mezi lety 1666 – 1696 proto musel na chalupě hospodařit nějaký Němeček, o kterém zápis v gruntovní knize chybí. Otázkou tedy zůstává, zda byl Jiří, který je v tomto zápise vedený jako hospodář, nejstarší syn jakéhosi

²⁰⁰ SOKA Písek, Registra purkrechní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/34> [cit. 1. 3. 2021]

²⁰¹ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

²⁰² SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/10/1443/2585/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

Němečka, nebo syn Jiříka Piksy. Důvod transferu či příbuzenský poměr Piksy s Němečkem mi není znám.

Po smrti Jiřího Němečka v roce 1729 se chalupy ujal nejmladší syn Vojtěch. V gruntovní knize se píše: *Léta Páně 1729 byvše po vykročení z prostředků živých Jiřího Němečka, pozůstalý nejmladší syn Vojtěch způsobný k hospodářství uznán, pročez tento Vojtěch Němeček mocí tohoto porízeného zápisu nad pravenou chalupu Piksovskou od starodávna v 50 fr. šacovanou, s vůlí ostatních bratří a sester jeho (...) za plnomocného hospodáře tak a na ten způsob se přijímá.*²⁰³ Pro nás důležitým datem je rok 1741, kdy držitel chalupy Vojtěch Němeček odprodal svému švagrovi Janu Klokočinskému kus svého místa k vystavení nové chalupy, později čp. 25. Jelikož ale Jan Klokočinský v roce 1757 zemřel, chalupa připadla prozatím vdově Mářimagdaleně. Proto se u chalupy Piksové v soupisu poddaných z roku 1757 uvádí také po neb. koláři Janu Klokočinském sirotci Martin (25 let – v Novém dvoře), Vavřina (22 let, kolář) a patnáctiletá Kateřina. Objevuje se zde i jméno koláře Jana Svatonického s ženou Mařenou. O této chalupě však ještě bude řeč.

Jelikož Vojtěch Němeček nezplodil se svou ženou Annou žádného mužského potomka (měli dcery Dorotu a Annu), na chalupu se kolem roku 1762 přizemil Vít Ovčička. Ten se oženil právě s Annou, se kterou měl v roce 1766 děti Vojtěcha (4 roky) a tříletého Tomáše. Ještě se zde vyskytují bratři Matouš (22 let), Bartoloměj (13 let) a Václav (9 let), kteří pocházejí z prvního manželství.²⁰⁴

Po Vítu Ovčičkovi jinak Němečkovi tuto chalupu ujal jeho syn Vojtěch Němeček, který zde hospodařil s manželkou Kateřinou od roku 1797 až do roku 1832, kdy odešel v 67 letech na výminku. O jeho otci Vítovi se však nezachoval žádný gruntovní zápis. Chalupu poté převzal nejstarší syn Jakub Němeček s ženou Annou. V roce 1842 již starý hospodář Vojtěch Němeček nežil. Jakub se ženou Annou měli v tom roce osmiletou dceru Kateřinu.

²⁰³ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/111> [cit. 1. 3. 2021]

²⁰⁴ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/29/2439/3444/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Jan Piksa	1644 – 1666
Jiřík Piksa	1666 – ???
Němeček	???
Jiřík Němeček	1696 – 1729
Vojtěch Němeček	1729 – 1766
Vít Ovčička	1766 – 1797
Vojtěch Ovčička jinak Němeček	1797 – 1832
Jakub Němeček	1832 – ???

Tab. 16: Přehled držitelů Piksovské chalupy, později čp. 24

6.13 Grunt Peroutkovský

Grunt Peroutkovský (Peroutovský), později čp. 1, též zvaný Máškovský, měl rozlohu půl lánu. Dle purkrechtních register ujal tento pustý grunt v roce 1644 Václav Sedlák jinak Kovář za 70 kop. Po třech letech ale Václav Sedlák uvádí, že *na tom gruntu žádného štěstí a zbyti nemá, a že se o jiné postarati miní*. Až v roce 1650 dochází k výměně hospodářů, kdy na grunt přichází Zikmund Hanuš.²⁰⁵ Ten je také veden v berní ruce jako *rolník vnově osedlý* o rozloze 30 str. rolí, přičemž chová 1 vola, 2 krávy, 3 jalovice, 2 ovce a 1 svini.²⁰⁶ Jisté ale je, že ještě před rokem 1644 musel grunt držet jakýsi Peroutka.

O změně, která nastala v roce 1664, jsem se již jednou zmínil. Zikmund Hanuš byl dán na chalupu Vařmasovskou a na tento grunt přišel Jan Diviš (viz str. 63). Jan Diviš zemřel v roce 1676 a na grunt nastoupil jeho syn Jiřík Diviš. Ten je také uveden v soupisu oddaných z roku 1696 s manželkou Alžbětou. Dále jsou přítomni sourozenci hospodáře Anna (25 let – neví se o ní), Pavel (24 let – za pacholka v Purkraticích), Jakub Pilný (21 let – dán na vojnu) a Matěj (8 let – u Houdka v Pasekách). Z prvního manželství Alžběty s Petrem

²⁰⁵ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/36> [cit. 1. 3. 2021]

²⁰⁶ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

Peklem je zde uvedena dcera Albína (14 let – k projednání).²⁰⁷ Jiřík Diviš je pak uváděn s příjmením Horník ze Semic.

V roce 1712 je zde od svých tří let uveden Jan Máška. Jestli zde opět došlo k nějakému majetkovému handlu jako v případě předchozích dvou usedlostí, s jistotou nevím. Pro toto tvrzení se nezachoval žádný gruntovní záznam. Pokud ale starší hospodář Jiřík Diviš, později Horník, odešel z tohoto gruntu do Semic, nebylo to určitě jen tak. Ještě více zmatku do všeho vnáší rustikální fasse, která v roce 1712 neneviduje Jana Mášku, ale Jana Langa. Jak se tedy dostal Jan Lang a Jan Máška na tento grunt, zatím netuším.

Jan Máška zemřel kolem roku 1750 jako starý hospodář. Na gruntu po něm pozůstala vdova Rozina. Nejstarší Matouš (38 let) se dal na vojnu, Pavel (36) z gruntu zběhl. Grunt tedy převzal nejmladší syn Martin Máška (29 let) s ženou Rozinou. Jsou zde uvedené i jejich děti Jan (1 rok) a toho léta narozený Martin.²⁰⁸

Martin Máška však zemřel o čtyři roky později, a tak se na tento grunt dostal Jan Žižka. Byl to nejspíše ten samý Žižka z Petrovického gruntu (viz str. 68). Přiženil se na grunt k vdově Rozině a v roce 1766 kromě dvou nevlastních dětí měli ještě další čtyři vlastní děti.

Jak se píše v druhém svazku pozemkové knihy vsi Smrkovice: *od roku 1712 nebyl zápis na tuto živnost dán, tenkrát ale byl zde hospodářem Jan Máška, dle znění staré knihy smrkovické na listu 201. (...) a s jakými závazky nynější hospodář po smrti své matky Roziny, po rodu Vlachové z Putimi od otčíma Jana Žižky, hospodářství přijmul.*²⁰⁹

Martin Máška předal grunt svému jedinému synu Františkovi v roce 1806: *a tak se jemu synu Františkovi Máškovi grunt tento se všemi případnostmi: párma koňmi, 2 krávy, pak hospodářský náradí, po svém otci za dědičnou vlastnost stvrzuje, a za summu šacovní 1246 fr. připisuje. Držitel gruntu tohoto zavázán jest otci svému i matce jeho každoročně vejminek na čistým zrně, a dobrý míře odváděti totižto: mimo pohodlného bytu, a světlo, pšenice 1 str., žito 5 str., ječmene 5 str., hrachu 2 v., a ovsu 2 v., též na vychování krávy 60 otepí slámy, a palouk U Pixovo rybníčka, též za stodolou z trávníku 2 kopice sena a 2 kopice*

²⁰⁷ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/8/1521/3905/31/0> [cit. 1. 3. 2021]

²⁰⁸SOkA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/29/2586/1557/29/0> [cit. 1. 3. 2021]

²⁰⁹ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/42> [cit. 1. 3. 2021]

otavy.²¹⁰ V roce 1833 odešel František Máška na výminek a grunt převzal nejstarší syn Josef s ženou Annou, roz. Smolovou. František Máška měl ještě jednoho syna Václava a tři dcery Barboru, Marii a Veroniku.

Jméno hospodáře	Období
Václav Sedlák jinak Kovář	1644 – 1650
Zikmund Hanuš (Januš)	1650 – 1664
Jan Diviš	1664 – 1676
Jiřík Diviš	1676 – ??? (cca 1712)
Jan Lang	???
Jan Máška	1712 – 1750
Martin Máška	1750 – 1754
Jan Žižka (Máška)	1754 – ???
Martin Máška	1789 – 1806
František Máška	1806 – 1833
Josef Máška	1833 – ???

Tab. 17: Přehled držitelů Peroutkovského gruntu, později čp. 1

6.14 Grunt Piksovský

Grunt Piksovský (Pixovský), později čp. 2, měl rozlohu tří čtvrtin lánu. Ve starých purkrechtních registrech se píše o jakémisi Martinovi, kterému je v roce 1644 grunt šacován za 200 kop.²¹¹ Dále se uvádí jako Martin Vaňata, v novější pozemkové knize už jako Martin Piksa. Berní rula eviduje Martina Piksu jako rolníka osedlého s 39 str. rolí, přičemž chová 3 koně, 2 voly, 3 krávy, 4 jalovice, 9 ovcí a 11 sviní. Porostlin pod 6 str.²¹²

V roce 1669 se v zápisu najednou objevuje jméno Matěje Piksy, který grunt v tomto čase převzal. Matěj byl nejspíš syn Martina Piksy, ale záznam pro to v gruntovní knize chybí.

²¹⁰ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/64/1269/2688/46/0> [cit. 1. 3. 2021]

²¹¹ SOkA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644–1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/40> [cit. 1. 3. 2021]

²¹² HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

Matěj Piksa je uveden i v soupisu poddaných z roku 1696, kdy zde hospodaří s manželkou Marianou a dětmi Ludmilou (20 let – při otci) a synem Janem (ženatý – při otci).²¹³ Jelikož je syn Jan ženatý s ženou Kateřinou a mají spolu tříměsíční dceru Alžbětu, týž Jan a jediný syn tento grunt po otci také převzal: V zápisu gruntovní knihy se píše: *Léta Páně 1714 přistoupil Matěj Piksa ke knihám těmto, kterak již věkem velmi sešlý jsouce, a dále na témž gruntu hospodářství vyhlížení způsobný se býti neuznává. Takové svému vlastnímu synu Janovi Piksovi se vším od starodávna příslušenstvím postupuje, kterýžto gemu vedle předešlého šacuňku také se připisuje za sumu hlavní 200 kop.*²¹⁴

Jan Piksa hospodařil do roku 1735, kdy grunt předal svému synu Janovi. Píše se zde: *Odstupující hospodář Jan starší Pixa, vlastní otec přistupujícího nového hospodáře, kterak již věku velmi sešlý jsouce, a dále na témž gruntu hospodářství vyhlížení způsobný se býti neuznává, takový grunt svému vlastnímu synu Janovi Pixovi postupuje.*²¹⁵ Praxe byla taková, že se většinou poslední narozený syn jmenoval po otci, tudíž byl Jan zřejmě nejmladším nebo jediným synem odstupujícího hospodáře.

Rodová linie Piksů se na této usedlosti přetrhla v roce 1758, kdy Jan Piksa se ženou Kateřinou nezanechali žádného potomka. Usedlost převzala sestra Kateřiny Terezie Kocová s manželem Vavřincem Keclíkem z Putimi. Zápis uvádí: *Tak jakož Jan Piksa, držitel tohoto gruntu Piksovského ve vsi Smrkovicích, stoje osobně v místě radním král. města Písku dne 14. decembris 1758, jest přednesl, kterak tak on nemaje žádných svých vlastních dědicův, z toho ohledu, že manželka jeho Kateřina, respektive Terezie Kocové vlastní sestra, k němu půl třetího sta zlatých přinesla, z kteréhožto přínosu jak dluhy na této živnosti vězíci k vyplacení přišly, tak živnost do dobrého stavu uvedená byla, jakož Terezie Kocová při něm, a manželce jeho pozůstává, a se svou prací jim k živnosti vždy věrně napomáhá, a oni manželé Jan Piksovský její Terezie Kocový dvě krávy již několik let užívají, úmyslu jest jí Terezii Kocové respektive švagrové své, grunt, a živnost svou Piksovskou zapsati dáti. (...) že on Jan Piksa sobě, a manželce své plnomocné hospodaření až do smrti zanechává, po smrti pak jejich živnost ta, na ní Terezii Kocovou, a manžela jejího by připadla.*²¹⁶

²¹³ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/9> [cit. 1. 3. 2021]

²¹⁴ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/124> [cit. 1. 3. 2021]

²¹⁵ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/126> [cit. 1. 3. 2021]

²¹⁶ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/131> [cit. 1. 3. 2021]

Zajímavá je i zmínka o požáru, který zasáhl Piksovský grunt v zimě roku 1762: *Jan Piksa, hospodář na gruntě Piksovským ve vsi Smrkovicích, stojí osobně s manželkou svou Kateřinou při inspekci na obecním hospodářství král. města Písku, přednesl, kterak tak on skrze ten dne 13. decem. ku konci docházejícího 1762 roku nenadále ve vsi Smrkovicích vzniklý oheň o všechno obilí i slámu, i žitnou píci (když jemu stodola i kolna ve dvoře shořely) jest přišel a skrze to, že nyní v tyto tak těžké válečné časy v stavu není dále na témž svém gruntě Piksovským hospodařiti, stodolu a kolnu zase z gruntu vnově vystaviti, a ostatní stavení do dobrého stavu uvédsti, a přitom všem ještě král daně zapravovati, jakož vrchnostlivou robotu vybejvati.*

Obrázek 7: Nádvoří statku u Pixů ve Smrkovicích, 19. století

Vavřinec Keclík jinak Piksa zemřel roku 1806 a na grunt usedl jeho čtyřiatřicetiletý jediný syn Václav s manželkou Annou, roz. Tůmovou, se kterou měl již jednoletého syna Martina.²¹⁷ V období kolem roku 1842 přebírá usedlost jeho nejmladší syn Josef s ženou Terezií. Uvádí se zde jako Josef Keclík, či snad Keřlík.²¹⁸ Rod Keřlíků se ve Smrkovicích

²¹⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/65> [cit. 1. 3. 2021]

²¹⁸ SOKA Písek, Soupis poddaných 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/30> [cit. 1. 3. 2021]

objevuje a mizí, takže je nutné původ tohoto příjmení ještě dovysvětlit, ale příjmení Keclík v tomto případě pochází z Putimi.

Jméno hospodáře	Období
Martin Vaňata jinak Piksa	1644 – 1669
Matěj Piksa	1669 – 1714
Jan Piksa	1714 – 1735
Jan Piksa	1735 – 1758
Terezie Kocová a Vavřinec Keclík (Piksa)	1758 – 1806
Václav Piksa	1806 – 1842
Josef Keclík (Piksa)	1842 – ???

Tab. 18: Přehled držitelů Piksovského gruntu, později čp. 2

6.15 Grunt Sedlákovský

Grunt Sedlákovský, později čp. 3, měl rozlohu pět čtvrtin lánů. Společně s gruntem Vaňatovským patřil k největšímu ve vesnici. Dle starých purkrechtních register ujal tento grunt po svých rodičích v roce 1644 Martin Sedlák za 500 kop. Martin měl ještě bratra Václava a sestru Kateřinu.²¹⁹ Berní rula eviduje Martina Sedláka jako osedlého o 68 str. rolí, přičemž chová 4 koně, 2 voly, 7 krav, 7 jalovic, 35 ovcí a 16 sviní. Porostlin pod 2 str.²²⁰

Roku 1668 se poprvé objevuje jméno Pavla Sedláka, který odvedl 2 zlaté své tetě, vdově po neb. Václavu Sedlákovi, když provdávala svou dceru za Jiříka Straku. Pavel byl tedy synem Martina Sedláka, který v té době zemřel. Soupis poddaných z roku 1696 uvádí hospodáře Pavla Sedláka společně s ženatým synem Matějem a manželkou Verunou, kteří spolu mají syny Jiříka a Šimona. Je tedy pravděpodobné, že v mezidobí let 1668 – 1730 hospodařil na Sedlákovském gruntu ještě syn Matěj a jeho otec dožíval na výminku. Pavel Sedlák měl ještě sestry Kateřinu a Ludmilu a na gruntu pobýval až do roku 1730, kdy zemřel. Matěj se po smrti Veruny oženil s Ludmilou.

²¹⁹ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/43> [cit. 1. 3. 2021]

²²⁰ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

Komplikovat se to začíná, když v roce 1730 nastoupí na grunt Jakub Keřlík. Doslova se v zápisu píše: *Léta Páně 1730 stal se zápis pro Jakuba, vnuka před zemřelého Pavla Keřlíka.*²²¹ Kdo je Pavel Keřlík, jehož jméno se na gruntu dosud neobjevilo? Aby toho nebylo málo, tak i rustikální fassé tereziánského katastru uvádí jméno Pavla Keřlíka jako hospodáře Sedlákovského gruntu v době, kdy má na gruntu podle pozemkových knih hospodařit Pavel Sedlák. Sedělo by jméno Pavla Sedláka, který měl syna Matěje a ten syna Jakuba, ale nesedí příjmení. Navíc se v gruntovní knize jasně uvádí, že Pavel Sedlák je synem Martina Sedláka, žádného Keřlíka. Je mi záhadou, jak se zničehonic objevilo příjmení Keřlík na Sedlákovském gruntu. Vše ale nasvědčuje tomu, že přistupující hospodář Jakub Keřlík byl synem Matěje a vnukem Pavla Sedláka. Na druhou stranu je divné, proč tedy zapisovatel označil Jakuba jako Pavlova vnuka a ne jako Matějova syna, což by bylo mnohem jednodušší a přehlednější. Pro vyřešení však bude nutný podrobnější průzkum matričních knih.

Jakub Keřlík nebyl nejmladším synem, tím byl Matěj. Matěj však od mládí trpěl oční vadou, a proto se hospodářem stát nemohl. Gruntovní zápis nařizuje Jakobovi: *Matěje, nejmenšího bratra svého, na zraku nedostatečného, až do své smrti v gruntu trpěti, jemu kus chleba přát, a pakliže božská jemu zdraví dokonaly dáti ráčila, a on se ženiti měl, tehdy témuž Matějovi, obyčejnou svatební výpravu z gruntu učiniti.*²²² Ze zápisu vyplývá, že kdyby se Matějovi zlepšilo zdraví a mohl se ženit, usedlost by připadla na něj. To se však nikdy nestalo.

Pár let uplynulo a hospodáři na gruntu se měnili znovu. Zápis v pozemkové knize dokládá: *Tak, jakož předešlý držitel gruntu tohoto Jakub Keřlík jinak Sedlák předčasným svým z tohoto světa na věčnost vykročením, poslední pořizení 26. prosince 1761 roku učinil, které po smrti téhož neb. Jakuba Keřlíka (...) živnost neb grunt tento Sedlákovský ve vsi Smrkovicích synovi svému Václavovi Keřlíkovi poroučel pod těmito výminkami, že mateř Alžběta, ovdovělá Keřlíková, při dvoře zůstati a ctěna býti má. Jakub, mladší syn 12 let starý, pokudžby neduživý neb chorý byl, má vejminek užiti.*²²³ Předání usedlosti dokládá i soupis poddaných z roku 1766, kde je zapsaná vdova Alžběta s dětmi Barborou (27 let – doma), Dorotou (21 let – do dvora budského), Jakubem (17 let – doma) a konečně s novým

²²¹ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/139> [cit. 1. 3. 2021]

²²² SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/140> [cit. 1. 3. 2021]

²²³ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/143> [cit. 1. 3. 2021]

hospodářem Václavem (29 let) ženatým s manželkou Johanou a svými dětmi Kateřinou a Mařenou.²²⁴

Starší syn Václav však zemřel již o osm let později, tudíž se do čela hospodářství dostal jeho nejmladší bratr Jakub. V zápisu se píše: *Jakož dle předcházejícího zápisu v knize gruntovní vsi Smrkovice fol. 238 vtěleného, Václav, vlastní syn neb. Jakuba Keřlíka jinak Sedláka, podle jeho poslední vůle pod jistýma vejmkamú za hospodáře jmenovaný byl, poněvadž ale on, Václav, dříve nežli mateř jeho Alžběta z tohoto světa d. 12. novemb. 1768 roku na věčnost jest se odebral, a po sobě Johanu, manželku s dvouma toliko dcerami na sirobě zanechal. Pročež mateř jeho Alžběta ovdov. Jakub Keřlíka v poniženosti žádala, aby grunt ten Sedlákovský s živností na mladšího syna Jakuba, respektive bratra Václavova připadl, a pod těmi v předešlém pro Václava vyhotoveném zápisu obmezenými výminkami za dědičný připsán byl. I byvše žádost mateře v bedlivé povážení vzata, s pozorováním slušnosti uznalo se, poněvadž Václav, syn bez dědice pohlaví mužského, jest zemřel, a toliko dvě dcery jmenovitě Kateřinu a Mářimagdalenu jest zanechal, aby jim dvoum dcerám s mateří jich Johanou ten grunt Sedlákovský s živností zůstati, a opominouce z krve pocházejícího dědice pohlaví mužského, kterému jakožto nejmladšímu dítěti před Václavem právem dědičným patřil, nyní do rukou cizích přijíti měl, že by neslušné to zadání bylo. (...) Pročež 1769 roku grunt tento Sedlákovský s živností nastávajícím novým manželům Jakub a Alžběta Keřlíkovým v předešlej trhovej ceně pr. 500 fr. pod následujícími výminkami za dědičný se připisuje.*²²⁵

Jakub Keřlík zemřel v roce 1790. Vdova Alžběta se podruhé vdala za Matěje Bouše, který je zde později uváděn jako *výminkář a nájemník řečeného Sedlákovského dvora*. Dalším hospodářem se stal po dosažení plnoletosti nejstarší syn Matěj Keřlík, který grunt převzal od otčíma Matěje Bouše v roce 1795.

Matěj Keřlík zemřel 19. března 1832 v 61 letech. Zbyla po něm dvašedesátiletá vdova Anna a děti Vojtěch (21 let), Kateřina (17 let) a Matěj (16 let). V soupise poddaných z tohoto roku se uvádí i nejstarší syn Josef, který zřejmě zemřel na bojišti jako voják.²²⁶

²²⁴ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/24> [cit. 1. 3. 2021]

²²⁵ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/145> [cit. 1. 3. 2021]

²²⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1832, sign. E 72, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50791/30> [cit. 1. 3. 2021]

Usedlost tedy převzal syn Vojtěch²²⁷, který měl se ženou Barborou v roce 1842 děti Václava a Marii.²²⁸

Nutno připomenout, že ze Sedlákovského gruntu se časem vydělila i podružská chalupa, později čp. 41. Právě tam odešel na výminek již zmíněný Matěj Bouše se ženou Alžbětou.

Jméno hospodáře	Období
Martin Sedlák	1644 – 1668
Pavel Sedlák	1668 – 1730
Matěj Sedlák	???
Jakub Keřlík	1730 – 1761
Václav Keřlík	1761 – 1769
Jakub Keřlík	1769 – 1790
Matěj Bouše	1790 – 1795
Matěj Keřlík	1795 – 1832
Vojtěch Keřlík	1832 – ???

Tab. 19: Přehled držitelů Sedlákovského gruntu, později čp. 3

6.16 Chalupa Zemanovská

Chalupa Zemanovská, později čp. 4, též zvaná Šimovská, měla rozlohu půl čtvrti lánu. Dle starých purkrechních register chalupu v roce 1644 koupil za 15 kop Vavřinec Zeman. O tři roky později se této chalupy ujal Adam Zeman, nejspíše syn Vavřince Zemana. Za další tři roky v roce 1650 koupil tuto chalupu Tomáš Voska.²²⁹ Berní rula eviduje Tomáše Vosku jako zahradníka o 5 str. rolí, přičemž chová 1 krávu a 4 jalovice.²³⁰

²²⁷ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/163> [cit. 1. 3. 2021]

²²⁸ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/30> [cit. 1. 3. 2021]

²²⁹ SOkA Písek, Registra purkrechní vesnic příslušejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/47> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁰ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

Šimon Kolář, syn po neb. Koláři, se této toho času spálené chalupy ujal 30. prosince 1659 za 10 kop. Dále čteme: *Léta Páně 1659 ujal chalupu tuto spálenou Šimon Kolář toliko za 10 kop. Poněvadž ale týž hospodář takovou chalupu zase vystavěl nynějšímu hospodáři Václavovi Strakovi jinak Zemanovi, kterou on již před 6 lety k užívání svému přijal, nyní v létu 1712 se dle starého šacuňku připisuje za 15 kop.*²³¹ V soupisu poddaných z roku 1696²³² se vyskytuje hospodář Šimon s manželkou Ludmilou a dcerami Alžbětou (17 let – při otci), Magdalenou (14 let – k projednání), Dorotou (12 let – při rodičích) a sedmiletou Evou.

Václav Straka jinak Zeman, též řečený Šíma (nejspíš po Šimonu Koláři), se na chalupu dostal v roce 1706. Zřejmě se oženil s nějakou pozůstalou dcerou po zemřelém Šimonovi. Rustikální fassé tereziánského katastru na chalupě eviduje Václava Šímu. Gruntovní zápis z roku 1767 nám říká: *Jakož dle předešlého zápisu v knize vsi Smrkovic na listu 249 vtěleného, na této chalupě Václav Straka hospodářem jest byl, po jeho smrti nejstarší syn Šimon za hospodáře následoval, a od 1740 roku až do dnešního dne pokojně na této chalupě bez zápisu hospodařil, že ale chalupa ta velmi zpustlá jest, a na ní Šimon Straka neb Zeman daleji hospodařiti nemůže, dle toho synovi svému Šimonovi – který sobě oblíbil Barboru, pozůstalou vlastní dceru po neb. Jakub Keřlíkovi neb Sedlákovi ze vsi Smrkovic za manželku vzíti, tuto chalupu Zemanovskou k dědičným užívání a vládnutí za sumu trhovou patnácte kop míšeňských pod následujícími výminkami postoupil.*²³³

Šimon Straka, syn Václava Straky, na chalupě hospodařil od roku 1740 do roku 1767. Soupis poddaných z let 1749 – 1750²³⁴ uvádí na chalupě po zemřelém hospodáři Václavovi děti Ludmilu (41 let), jejího šestiletého ouhonka Kateřinu, dále pak Bartoloměje (28 let – u Holýho v Putimi), téhož roku zemřelou Annu (26 let), Matěje (17 let – u Jára v Putimi) a mladšího hospodáře Šimona, který byl ze všech jejich synů nejstarší. Šimon zde hospodařil s ženou Annou a dětmi Terezií (5 let), Vojtěchem (3 roky) a jednoročním Šimonem.

Právě tento jednoletý Šimon se v roce 1767 stal na této chalupě hospodářem, když se oženil s Barborou, pozůstalou dcerou po zemřelém Jakubu Keřlíkovi neb Sedlákovi.

²³¹ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/149> [cit. 1. 3. 2021]

²³² SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/9> [cit. 1. 3. 2021]

²³³ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/150> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁴ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/30> [cit. 1. 3. 2021]

V poznámce se uvádí, co matka Barbory své dceři postupuje jako věno: *2 voly, 1 krávu, 1 tříletou jalovici, 4 bahnice, (nečitelné), 1 novou truhlu, neméně šaty svatební 4 kusy, (nečitelné) a až do nového klizení s chlebem nápomocná býti, jako i chalupu, poněvadž zpustlá jest do dobrého stavu na svůj náklad uvédsti.*²³⁵

Jelikož manželé Šimon a Barbora Strakovi též Šimovi neudrželi u chalupy žádného svého potomka (syn Matěj se dal na vojnu a Mařena se provdala za Němečka), koupil v roce 1808 Václav Jaroš spáleniště Šimovské chalupy pod čp. 4 za 150 fr. Zřejmě to byla další podružská chalupa později vedená pod čp. 39 (či čp. 41?). Jako podruh je zde i v roce 1809 uveden Tomáš Sýkora s ženou Kateřinou a dětmi Kateřinou, Mařenou a Tomášem.²³⁶ O další dva roky Šimon Šíma postupuje Václavu Jarošovi *i ten ostatní grunt u chalupy, to jest tu zahrádku, kterou při chalupě pro sebe zachoval.*²³⁷ V soupisu poddaných z roku 1810 je na chalupě Zemanovské též Šimovské uveden Václav Jaroš s manželkou Annou a dětmi Annou a Josefou. Dále je zde opět uveden podruh Tomáš Sýkora s rodinou a krejčí Josef Sýkora.²³⁸

Václav Jaroš zemřel jako výminkář a domkář v roce 1842.²³⁹ Chalupy se ujal jeho nejmladší syn Václav společně s manželkou Alžbětou a již tříletým synem Matějem. Je tedy možné, že Václav Jaroš mladší začal na této chalupě hospodařit o něco dříve.

²³⁵ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/151> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1809, sign. E 51, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50771/33> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁷ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/67> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁸ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1810, sign. E 52, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50772/37> [cit. 1. 3. 2021]

²³⁹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/31> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Vavřinec Zeman	1644 – 1647
Adam Zeman	1647 – 1650
Tomáš Voska	1650 – 1659
Šimon Kolář	1659 – 1706
Václav Straka jinak Zeman (Šíma)	1706 – 1740
Šimon Straka jinak Zeman (Šíma)	1740 – 1767
Šimon Straka jinak Zeman (Šíma)	1767 – 1810
Václav Jaroš	1810 – 1842
Václav Jaroš	1842 – ???

Tab. 20: Přehled držitelů Zemanovské chalupy, později čp. 4

6.17 Grunt Věrtelovský

Grunt Věrtelovský, později čp. 5, též zvaný Zvěřovský, měl rozlohu tři čtvrti lánu. Dle purkrechtních register se v roce 1644 tohoto pustého gruntu ujal Pavel Věrtel za 90 kop.²⁴⁰ Berní rula eviduje Pavla Věrtela jako osedlého s 35 str. rolí, přičemž chová 2 koně, 2 voly, 4 krávy, 5 jalovic, 6 ovcí a 7 sviní.²⁴¹ 30. prosince 1659 byl prošacován tento grunt Matěji Zvěřovi za stejnou cenu.²⁴²

Soupis poddaných z roku 1696²⁴³ uvádí hospodáře Matěje Zvěře s manželkou Dorotou a dětmi Jiříkem (11 let), Pavlem (9 let), Magdalenou (2 roky) a dvoutýdenní Marianou. Gruntovní zápis dále uvádí: *Nyní v létu 1712 jest natom gruntě hospodářem Matěj Zvěř, jenž jej po otci svém ujal v předešlém šacuňku za summu nahoře posazenou těch 90 kop.*²⁴⁴ Je tedy zřejmé, že už v roce 1696 na gruntu hospodařil syn Matěj Zvěř mladší. Stejný údaj potvrzuje i rustikální fassé tereziánského katastru. Matěj Zvěř jinak Věrtel zemřel v roce 1715.

²⁴⁰ SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/49> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴¹ HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. s. 893-894.

²⁴² SOKA Písek, Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/120735/50> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴³ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1696, sign. E 36, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50757/10> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴⁴ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/153> [cit. 1. 3. 2021]

Gruntovní kniha o tomto úmrtí informuje se zpožděním: *Léta Páně 1724 dne 27. marti jakož jest Matěj Věrtel, držitel gruntu Věrtelovského, v dávno uběhlém roku 1715 z prostředků živých vykročil, a po něm nápad téhož gruntu na jeho dolů stupující jest připadl, pročež aby týž Věrtelovský dvůr pořádným hospodářem a držitelem zaopatřený byl, takový dvůr po otci na syna nápadním právem připadlý, $\frac{3}{4}$ lánu vynášejíci, se vším jeho od starodávna patřícím příslušenstvím, s povolením a vědomím urozeného pána Jana Jiřího Ferdinanda Kochana z Prachové, dobře zřízeného primasa a obecního hospodářství inspektora, též s konsensem přítomných pánů konferentův a správcův, Pavlovi Věrtelovi synu, již od Léta 1715 při matce hospodařícím, v té zemřelému jeho otci v létu 1712 od předešlých nápadníků vysazené ceně se dědičně připisuje za 90 kop.*²⁴⁵ Pavel Věrtel, syn Matěje Zvěře jinak Věrtela, hospodařil na gruntu od roku 1715, kdy jeho otec zemřel.

Další zápis pochází z roku 1739: *Jsouce odstupující držitel gruntu tohoto Pavel Zvěř pro neduživost očí a starost, též k hospodářství více neschopný, žádal snažně, sám životně, aby od dalšího klopotování osvobozený a na místě pak jeho Ondřej Zvěř, syn vlastní, na tento Zvěřovský grunt, za hospodáře vrchnostlivě přijat býti mohl. (...) Vedle toho tehdy nemohouce se takový grunt neb živnost bez dostatečného hospodáře státi nechati, a tento nový – odstupujícího oblíbený vlastní syn, a představený hospodář, za schopného uznány jest.*²⁴⁶ Jelikož se pro toto období nezachovaly soupisy poddaných, nevím, zda byl Ondřej Zvěř nejmladším synem.

O deset let později Ondřej Zvěř zemřel, což nám dokládá soupis poddaných z té doby.²⁴⁷ Zbyla po něm vdova Veruna a děti Ludmila (8 let), Alžběta (5 let), Jakub (3 roky) a František. U gruntu je též napsána sestra Ondřeje Mařena (27 let). Na grunt po této události nastoupil jakýsi Tomáš, se kterým se vdova Veruna podruhé provdala. Tomáš, jehož příjmení jsem bohužel nedohledal, zemřel kolem roku 1757.

Pozemkový zápis pokračuje následovně: *1758 roku stoje osobně Jakub Keřlík ze vsi Smrkovic s manželkou Alžbětou, prohlásil se u přítomnosti Jiřího Skaly, rychtáře smrkovského, Václava Ovčičky, a Bartol. Hály, sousedův Smrkovských, že oni Veronice, ovdovělé Zvěřové, chalupu při vsi Smrkovicích, při cestě maletickej jdouc k lesům Hůrkám*

²⁴⁵ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/156> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴⁶ SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/158> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴⁷ SOkA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/26> [cit. 1. 3. 2021]

stojící, od své živnosti gruntu Keřlíkovského, jinak Sedlákovského postupujou, a s dvorem Zvěřovským směňují, a k tej chalupě od gruntu Sedlákovského následující pole k užívání, a za dědičný postupujou i se zasetím. (...) S kterýmžto nadepsaným Jakuba Keřlíka prohlášením stoje osobně Veronika Zvěřová s bratrem svým Josefem Štěrbou, povinna jest, a naproti tomu postupuje grunt Zvěřovský pro Jana, syna Jakuba Keřlíka se vším tím, co vpředu zaznamenáno jest.²⁴⁸

Roku 1758 došlo tedy k výměně Zvěřovského gruntu s podružskou chalupou u Keřlíkovského, též Sedlákovského gruntu. Smlouva se stala mezi již podruhé ovdovělou Veronikou Zvěřovou a Jakubem Keřlíkem, který grunt Zvěřovský též Věrtelovský poskytl svému synovi Janu Keřlíkovi. Veronika se tak ještě s dětmi Ludmilou, Alžbětou a Jakubem přestěhovali jinam.

Soupis poddaných z roku 1766²⁴⁹ eviduje na gruntu Zvěřovském třicetiletého hospodáře Jana Keřlíka s manželkou Mařenou a jednoletým synem Tomášem. Jan Keřlík zemřel v roce 1801 a zanechal po sobě vdovu Barboru, tudíž jeho první žena Mařena zemřela někdy předtím. Vdova Barbora za druhého manžela pojala Antonína Kahovce ze vsi Maletic. Ten v roce 1809 předal grunt již zletilému nevlastnímu synovi Tomáši Keřlíkovi.²⁵⁰ Tomáš Keřlík je uveden i v posledním soupise poddaných z roku 1842, kdy s manželkou Kateřinou mají syny Tomáše (26 let), Josefa (23 let) a Václava (21 let).²⁵¹

²⁴⁸ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/161> [cit. 1. 3. 2021]

²⁴⁹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/25> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵⁰ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/59> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵¹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/31> [cit. 1. 3. 2021]

Jméno hospodáře	Období
Pavel Věrtel	1644 – 1659
Matěj Zvěř (Věrtel)	1659 – ??? (před rokem 1696)
Matěj Zvěř (Věrtel)	1696 – 1715
Pavel Věrtel	1715 – 1739
Ondřej Zvěř (Věrtel)	1739 – 1749
Tomáš ???	1749 – 1757
Jan Keřlík	1758 – 1801
Antonín Kahovec	1801 – 1809
Tomáš Keřlík	1809 – po roce 1842

Tab. 21: Přehled držitelů Věrtelovského gruntu, později čp. 5

6.18 Chalupa „Záhůrská“ Vlasatovská

Jak již píši výše, následující dvě chalupy (Vlasatovská, Klokočínská) byly vystavěny mnohem později než starobylé smrkovské grundy, přesto na ně gruntovní kniha pamatuje. V nejstarších soupisech poddaných ani v berní rule bychom je ale nenašli. Tato chalupa, později čp. 31, byla vystavěna na druhém konci katastru Smrkovic, za lesem Hůrky, daleko od samotné vesnice. V dnešní době již patří pod katastr obce Maletice a říká se zde *U Vlasatých*. Ve stejné době zde byla vystavěna i chalupa Kocovská, později čp. 30. Její první zápis ale eviduje až druhý svazek pozemkové knihy z pozdější doby.

Popud na vystavění této dominikální chalupy, která měla sloužit smrkovickému myslivci, vznikl ve 20. letech 18. století. V zápisu se píše: *Uznavše inspekci a konferenci obecního hospodářství královského města Písku za užitečný a prospěšný býti, aby ta v letu 1724 na obecní náklad a také z obecního dříví pro myslivce za Hůrkama vyzdvižená chalupa, k tomu cíli a konci, by důchod obecní zase k vynaloženému nákladu na týž chalupu vyšlému přijíti a o jednoho robotníka zisknější býti mohl odprodaná byla, k tomu také i proto, že myslivec hůrecký pohodlněji a užitečněji v jiným než v tomto místě bydleti a myslivost vyhlížeti může²⁵². (...) , nadjmenovanou chalupu záhůrskou v letu 1724 v roce pro myslivce vyzdviženou Matějovi Vlasatýmu, kmetičnému poddanému král. města Písku, nynější*

²⁵² SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/166/2463/2226/12/0> [cit. 1. 3. 2021]

manželce jeho Rozalii, dědicům a budoucím jich k jmění a držení však na k zadání neb prodeji svobodné neb jiné, mimo písecké vrchnosti poddané osobě za sumu jednostopadesát zlatých rej(nských) odprodává, s tou však obzvláštní vejmkou, aby on Vlasatý s manželka jeho, též všichni budoucí držitelové té chalupy nic více, než co níže jmenovaných nájemných polí neb kopanin a loučného pod obyčejný každoroční plat sobě vykázaných má, aneb budoucně vykázaných míti bude, nepřivlastňovat z nich patřící platy, každoročně na den Svatých apoštolů Petra a Pavla bez upominání do peněžitého obecního důchodu odvozoval a dobytka podobně, nic více než dva tažný voły aneb 2 klisny, dvě dojný krávy, dva kusy jalovýho, čtyři kusy ovčího dobytka a jednu svini plemenici, od ní ale pocházející prasata toliko každoročně do času Sv. Václava pod ztrátou všeho toho, co by kdy více vynalezeno bylo nechoval, jakož takový dobytek toliko okolo Hůrek po krajích a to: aby novodvorskému ovčínu, vrchnostlivýmu a smrkov., též putimskému vesnickýmu dobytku v pastvách překážku nečinil.²⁵³

Následuje další výčet povinností a zákazů nového hospodáře: *Neméně v Hůrkách, ani v horách jako i ten nejmenší kmínek, bud' on zdravý čerstvý, neb nezdravý soušový, neporážel a z lesů nevyvážel, nýbrž co by tak k potřebám domovním, neb na správu stavení a jináče míti musel, to sobě vždy za hotový peníze koupil a slušně vykázati dal. Za jednu pak každou fůru v horách toliko na zemi nasbíraného dříví k palivu po třech krejcarech do důchodu odváděti povinen jest a bude. A poněvadž opáčená záhůrecká chalupa toliko v tom, co vlastně náklad vynesl a důchod obecní v hotovosti na ní vynaložil se prodává za dříví, ale na ní vzešlý, též s vyvážením takového a přivážení materiálu vykonané roboty, nic se nepočítá, neméně dobytek vypsáným způsobem na vrchnostlivý půdě beze škody pásti se dovoluje.*

Prvním hospodářem a myslivcem na této chalupě byl tedy Matěj Vlasatý s manželkou Rozálií. Dlouho se zde však neohrál, protože za devět let zemřel. Zbyla po něm vdova Rozina a pět osiřelých dětí (Kateřina, Johana, Mařena, Jiřík, Matouš).

Dalším hospodářem se stal druhý manžel ovdovělé Roziny. V zápisu se uvádí: *Když po časně smrti Matěje Vlasatého bývalá manželka jeho Rozina sama s dětma na sirobu pozůstala (nechtějíc se jí pastorní syn její Štěpán dosavade neženatý na této chalupě živiti, pomáhati a v ničem poslušný svolný býti, ani doma zůstati), aby pro uživení sobě a patero nezletilých při sobě majících dětí tůž chalupu, živnůstku, potřebně vyhlížeti a zastávati*

²⁵³ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/167> [cit. 1. 3. 2021]

mohla, způsobná nebyla, oblíbila sobě za svého ženicha a budoucího manžela a hospodáře Václava vlastního syna Martina Koczka (Koce) a on jí sobě za svou oblíbenou nevěstu a věrnou manželku, k čemuž na předcházející poddaní pohledávající vrchnostlivý povolení dostavše, pročez, až do zrostu Jiříka a Matouše vlastních synův nebož. Matěje Vlasatého, on při dosáhnutí dospělých let jeden z nich, který od vrchnosti za schopnějšího k hospodářství uznán bude, této chalupy hospodářem býti má, a nynější nový hospodář Václav Koczek jemu jí postoupiti povinen bude. Nadepsaná chalupa, ted' pravenému Václavovi Kocovi pod těmito ted' čtenými výminkami a manželce jeho ročně za 150 zl se připisuje.²⁵⁴

Václav Koc na Vlasatovské chalupě hospodařil do roku 1751, kdy chalupu převzal jeho nevlastní syn Jiří, vlastní syn po zemřelém prvním hospodáři Matějovi Vlasatém. Jak víme z předchozího zápisu, Václav Koc byl vázán jednou podmínkou: *Kdyby totižto některý z pozůstalých dvouch po nebož. Matějovi Vlasatém synův, jmenovitě Jiří a Matouš dospělých let dosáhl, tyž Václav Koc jednomu z nich NB, kterého by tak vrchnost za schopnějšího k hospodářství uznala, takovou chalupu témuž synu postoupiti povinen jest: Vedle toho tehdy odebírajíce se na věčnost jmenovaný hospodář Václav Koczek před dojití dospělých let pozůstalých synův Matěje Vlasatého, z nichž to mladší syn Matouš nemotorný a nezdravý jest, Jiří ale starší syn k vybejvání povinných daní a robot dostatečným býti se uznává, témuž Jiřímu následovně připis se činí.²⁵⁵* Z tohoto úryvku je patrné, že starší bratr Jiří dostal přednost před mladším Matoušem, který byl ovšem zdravotně postižený a k hospodaření na chalupě neschopný. Soupis poddaných z roku 1751 uvádí šestadvacetiletého Jiřího Vlasatého jako hospodáře s manželkou Dorotou (roz. Němečkovou ze Stráže), přičemž na stejné chalupě s nimi žije i vdova Rozina a nejmladší Matouš.²⁵⁶ V roce 1766 je na chalupě uveden stále hospodář Jiří s ženou Dorotou a dětmi Barborou (14 let), Františkem (13 let), Bartolomějem (12 let), Annou (5 let) a tříletým Matoušem. Desetiletý syn Šimon toho rok zemřel.²⁵⁷

Hospodář Jiří Vlasatý zemřel v roce 1786. Usedlost převzal nejstarší syn František. Převzetí chalupy mělo svůj důvod: *Tak jakož po nebožtíkovi Jiřím Vlasatém pozůstalý nejmladší syn Vojtěch do vsi Zalužan, panství Protivínského, na chalupu Františka Votavy*

²⁵⁴ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/168> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵⁵ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/172> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1751 – 1752, sign. E 41, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50759/26> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵⁷ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1766, sign. E 46b, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50765/30> [cit. 1. 3. 2021]

se jest přiznal, a se starším bratrem Františkem strany svého práva k týž chalupě Vlasatovský se jest umluvil. Dle toho s povolením vzácného magistrátu královského města Písku chalupa ta Františkovi Vlasatýmu v trhovej sumě jedno sto padesáti zlatých za dědičnou tuto se připisuje.²⁵⁸

František Vlasatý zemřel jako vdovec ve svých šestasedmdesáti letech v roce 1822.²⁵⁹ Změna v hospodáři nastala ale už v roce 1812, kdy chalupu převzal syn Matěj. V gruntovním zápisu se píše: *Když tak František Vlasatý a jeho manželka Anna, oba již věkem sešlý a k práci všelikeré sedlskej skrze jejich starost a rozličné neduhy neschopné jsou, takže i jejich hospodářství jiné zaopatření učiniti musejí, pročez když jejich mladší syn Jakub Vlasatý do vsi Putimi na Lopatářskou gruntovní chalupu se přiznal, a takovou od Vavřince a Terezie Hálovských manželův jest obdržel, též z domova jakožto syn docela vyleti jest, tehdy František a Anna Vlasatovský, manželé, postupujou svou chalupu za Hůrkami pod Num. Cons. 31 k Smrkovicím patřící, spolu s dominikálníma grunty pod 28 jiter svému synovi Matějovi Vlasatýmu a jeho manželce Alžbětě, po rodu Hálovej, v ceně 600 zlatých.*²⁶⁰

Matěj Vlasatý se na chalupě vyskytuje i v roce 1842, kdy podle soupisu poddaných má s manželkou Alžbětou děti Matěje (28 let), Veroniku (23 let) a Alžbětu (17 let).²⁶¹ Jelikož v té době bylo Matěji Vlasatému 54 let, pravděpodobně pak chalupa připadla jedinému synu Matějovi.

Jméno hospodáře	Období
Matěj Vlasatý	1724 – 1735
Václav Koc	1735 – 1751
Jiří Vlasatý	1751 – 1786
František Vlasatý	1786 – 1812
Matěj Vlasatý	1812 – ???

Tab. 22: Přehled držitelů Vlasatovské chalupy, později čp. 31

²⁵⁸ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/176> [cit. 1. 3. 2021]

²⁵⁹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1822, sign. E 64, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50784/34> [cit. 1. 3. 2021]

²⁶⁰ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115473/96> [cit. 1. 3. 2021]

²⁶¹ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/43> [cit. 1. 3. 2021]

6.19 Chalupa Klokočinská

Chalupa Klokočinská, později čp. 25, se vlastně odštěpila od Piksovské chalupy čp. 24, kdy ji držel hospodář Vojtěch Němeček. V roce 1741 tak vznikla další podružská chalupa, což nám dokládá následující gruntovní záznam: *Léta Páně 1757 dne 31. měsíce srpna, stoje při inspekci obec. hospodářství král. města Písku a knihách gruntovních Vojtěch Němeček ze vsi Smrkovic, přiznání učinil, kterak tak hned v roce 1741 švagru svému neb. Janovi Klokočinskému, poddanému, s vůlí tehdaž představené hospodářské inspekci, odprodal od své chalupy kus místa k vystavení nové chalupy za sumu 36 zlatých rýnských, kteréžto peníze k rukám svým náležitě jest přijal, a z nich tak pozůstalou vdovu po neb. Jan Klokočinském Mářimagdalenou, a všechny ostatní nápadníky, pozůstalé děti, náležitě kvituje. Jakož pak tehdy na tom tak koupeném kusu místa neb. Jan Klokočinský s manželkou svou Mařimagdalenou, novou chalupu sobě jest vystavěl, dle toho chalupa ta podle dobrého zdání rychtáře smrkovského a starších z tamní obce, šacuje se za 40 kop v té šacuňkové sumě pozůstalé vdově Mářimagdaléně Klokočinské s dětmi jejími po neb. Janovi Klokočinském pozůstalými za dědičnou se připisuje. (...) tato ale chalupa po smrti vdovy Mářimagdaleny Klokočinské, na jejího, a po neb. manželi jejím Jan Klokočinském, pozůstalého vlastního syna Vavřince Klokočinského připadnouti má.*²⁶²

Jan Klokočinský musel zemřít někdy kolem roku 1749. V soupisu poddaných z let 1749 – 1750 je totiž na této chalupě uveden kolář Jan Svatonický, za kterého se vdova Mářimagdalena podruhé provdala. Nebožtík Jan Klokočinský je zde veden jako Kokořinský, dále pak se zde nacházejí sirotci Martin (17 let – v Kestřanech u Štětiny zůstane zase), Vavřina (14 let – v Krašovicích u Noska), Ludmila (9 let – v Krašovicích u Noska) a sedmiletá Kateřina.²⁶³

Nový zápis se na chalupě objevuje v roce 1757: *Jakož ale týž syn Vavřina Klokočinský jest zemřel, po něm právo k chalupě na staršího syna Martina připadlo. A jsouce Mářimagdalena Klokočinská již tuze věkem sešlá, takže ani ven vyjítí nemůže, skrze Jana Zvěře, rychtáře smrkovského, a Vavřince Píksu, souseda tamního, při inspekci nad obecním hospodářstvím žádati jest nechala, by chalupa její Martinovi, synu, za dědičnou*

²⁶²SOkA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/115> [cit. 1. 3. 2021]

²⁶³SOkA Písek, Soupis poddaných, 1749 – 1750, sign. E 40, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50758/33> [cit. 1. 3. 2021]

*připsána byla.*²⁶⁴ Chalupa tedy připadla nejstaršímu synu Martinovi. Nevím přesně, co se stalo s chalupou po roce 1757, protože jsem ji v druhém svazku pozemkové knihy nenašel. Po Martinovi Klokočínské je zde vedena nemotorná dcera Anna, v roce 1809 se jako hospodář uvádí Šimon Bečvář s manželkou Terezií.²⁶⁵ Šimon Bečvář je zde veden do roku 1823, pak je chalupa neobydlená až do roku 1842, kdy je zde uveden Josef Mezera s ženou Annou a dětmi Josefem (12 let), Matějem (9 let), Annou (21 let), Marií (18 let), Anyškou (13 let) a tříletou Kateřinou.²⁶⁶ Nutno dodat, že tato chalupa byla vždy sídlem kolářského řemesla.

Jméno hospodáře	Období
Jan Klokočínský	1741 – cca 1749
Jan Svatonický	1749 – 1757
Martin Klokočínský	1757 – ??? (po roce 1785)
Šimon Bečvář	1809 – 1823
Josef Mezera	1842 – ???

Tab. 23: Přehled držitelů Klokočínské chalupy, později čp. 25

²⁶⁴ SOKA Písek, Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/115163/116> [cit. 1. 3. 2021]

²⁶⁵ SOKA Písek, Soupis poddaných. 1809, sign. E 51, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50771/41> [cit. 1. 3. 2021]

²⁶⁶ SOKA Písek, Soupis poddaných, 1842, sign. E 78, dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/50795/41> [cit. 1. 3. 2021]

Obrázek 8: Cesta ze Smrkovic k Písku, dnešní ulice Na Nové, zleva doprava čp. 5, 50 a 9, rok 1869

Obrázek 9: Chalupy na vsi ve Smrkovicích, zleva doprava čp. 4 a 5, rok 1869

Závěr

První zmínka o vesnici Smrkovicích pochází z roku 1253, kdy byly králem Václavem I. darovány klášteru křižovníků s červenou hvězdou na Starém Městě pražském. Půdorys vesnice prozrazuje vrcholně středověkou lokaci. K proměně vesnice z dřevěné na zděnou zde došlo patrně poněkud dříve než v okolních sídlech. Roku 1342 si dala ves Smrkovice do zemských desek vložit písecká obec. To jen potvrzuje fakt, že písecká obec roku 1542 uvádí mimo jiné, že ji „*od mnoha let drží*“. Roku 1547 ji byly zkonfiskovány, ale opět navraceny a příslušely k rychtě hradišťské, později putimské. Urbář z roku 1547 eviduje ve Smrkovicích 17 hospodářů. Během třicetileté války se Smrkovice spojují především s vojskem Petra Arnošta II. Mansfelda na straně protihabsburského odboje, který město Písek, toho času v držení velitele Don Martina de Hoeff Huerty, obléhal. Doba třicetileté války zasáhla Smrkovice velmi krutě. V roce 1626 se zde nachází jeden osedlý grunt, 18 pustých a 1 fungující krčma. Někteří lidé utekli, jiní zemřeli. Roku 1637 zde hospodařilo 11 sedláků. Mnoho gruntů pak bylo osazeno novými hospodáři a jejich počet se dále násobil. Další zmínku o vsi přináší o sto let později válka o rakouské dědictví, kdy byla v Písku umístěna francouzská posádka. Války a jejich důsledky tak ovlivňovaly život místních i po celé 18. století. Vlivem tereziánských a josefinských reforem došlo ve Smrkovicích například k očíslování domů, které platí dodnes. Královskému městu Písku Smrkovice patřily kromě pár kratších konfiskačních úseků až do roku 1850, kdy byla zrušena patrimoniální správa.

Cílem této bakalářské práce bylo přehledně zpracovat jednotlivé selské grunty v úseku 18. století s přesahem do první poloviny 17. a druhé poloviny 19. století. Na základě četných změn v držbě jednotlivých usedlostí následně popsat základní mechanismy a principy dědických systémů, transferu majetku a posloupnosti hospodářů, které jsou vypsány do přehledných tabulek. Popsány byly nejen statky s velkou orní a luční rozlohou, ale i menší usedlosti, které často z těchto starobylých gruntů vznikaly. Jelikož se vesnice nachází v jižních Čechách, vycházel jsem z předpokladu jednonástupnictví a systému rovných dílů a převodu usedlosti vždy na nejmladšího potomka. Všechny tyto předpoklady se naplnily, nutno ale dodat, že především převod usedlosti na nejmladšího syna byl spíše vzdáleným ideálem, ke kterému jak hospodář, tak vrchnost vzhlíželi a snažili se jím řídit.

Praxe a zkušenost totiž v mnoha případech ukázala, že tyto pravidla neplatí vždycky. Jak se totiž říká: „*člověk míní a Bůh mění*“. Mluvím konkrétně o případech, kdy hospodář

zemřel bez mužských potomků a na grunt dosedl jeho švagr, někdy také strýc či jiný vzdálenější příbuzný – dědila tak některá ze starších dcer. Také se stávalo, že v době smrti majitele usedlosti byl nejmladší syn ještě nezletilý a hospodářství tak nemohl převzít. Dělo se také to, že byl nejmladší potomek zdravotně postižený a neschopný vykonávat jakoukoliv práci, tudíž za něj grunt musel převzít někdo ze starších sourozenců. V pozemkové knize existují i smlouvy, ve kterých si hospodáři jednotlivé usedlosti mezi sebou vyměňují (handlují) a dochází tak k přesunu celých rodin do jiné vesnice v rámci píseckého panství. Ve Smrkovicích se také stalo, že vdova směnila grunt jinému hospodáři v náhradě za menší podružskou chalupu, která pro ni byla přijatelnější, a starý hospodář na tento směněný grunt vyslal svého syna. V krajních případech nedůsledného hospodaření a zadlužení usedlosti docházelo k tomu, že vrchnost na grunt dosadila někoho úplně jiného. Upozorňuji, že nemluvím o případech transferu majetku na konci 18. století, kdy díky úpravě dědického práva začalo vznikat množství testamentů (jak písemných, tak ústních), kdy si odstupující hospodář mohl vybrat dědice podle své vůle bez žádných větších ohledů. Hospodář tak konal většinou tehdy, kdy chtěl, aby se stal dědicem někdo mimo zažité zvyklosti, nebo právě pro ubezpečení, že má být postupováno podle starých zákonů a zvyklostí.

Rekonstrukce a vytvoření seznamu posloupnosti hospodářů na jednotlivých usedlostech byla vytvořena zvláště na základě výzkumu pramenů dochované úřední materie, kterou zastupují zejména urbáře, pozemkové knihy, berní rula, soupisy poddaných, poddanská fassé tereziánského katastru, tereziánský a josefský katastr, matriční knihy a v pozdějším období i mapy indikačních skic, povinné císařské otisky a finální stabilní katastr.

Doufám, že popsání jednotlivých smrkovických usedlostí a obecné přiblížení této problematiky z hlediska jejího dědičného a majetnického uspořádání, pomůže nejen dalším genealogickým badatelům, ale přinese i další střípek do socioekonomických vztahů fungování raně novověké vesnice jižních Čech a tehdejšího píseckého panství. Až se vynoří i pozapomenutá smrkovická kronika, bude obraz ještě zřetelnější. Jelikož práce sledovala především změny držebnosti selských gruntů a jejich vývoj, další výzkum by se mohl soustředit na tyto změny u menších usedlostí, čímž by se vytvořil ucelený přehled a proměny vesnice s přesahem klidně až do 20. století. Dobře si ale uvědomuji, že ani moje práce v jistých ohledech není tak detailní a potřebovala by ještě vyladit podrobnějším studiem matričních knih, přesto však předkládá alespoň základní vhled do této problematiky.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny písemné nevydané:

Národní archiv České republiky (NA)

Fond Josefský katastr, Smrkovice, inv. č. 3352

Fond Tereziánský katastr, Smrkovice, inv. č. 814, inv. č. 2473, fol. 24

Fond Stabilní katastr – duplikát, Smrkovice, inv. č. 5944

Fond Stabilní katastr – indikační skici, Smrkovice, sign. Prách 624

Státní oblastní archiv Třeboň (SOA Třeboň)

Fond Sbirka matrik Jihočeského kraje, 1587–1949 (1952)

Matrika N 1649 – 1656, inv. č. 4160

Matrika Z 1685 – 1727, inv. č. 4203

Matrika N 1754 – 1781, inv. č. 4595

Matrika NOZ 1754 – 1814, inv. č. 4613

Fond Cizí statky Třeboň, 1207 - 1869

Urbář, Úroční rejstřík a popis města Písek, cca 1549, sign. II. 208-1

Státní okresní archiv Písek (SOkA Písek)

Fond Archiv města Písek, (1308) 1420-1945 (1949)

Kniha inventářů a testamentů poddanských vesnic, 1794–1810, inv. č. 888

Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. I, (1644) 1712–1792 (1850), inv. č. 872

Pozemková kniha vsi Smrkovice, sv. II, (1712) 1790–1881, inv. č. 878

Registra purkrechtní vesnic přináležejících k záduší královského města Písku, 1644 – 1711, inv. č. 12

- Soupisy poddaných, 1696, sign. E 36
- Soupisy poddaných, 1749–1750. sign. E 40
- Soupisy poddaných, 1751 –1752, sign. E 41
- Soupisy poddaných, 1753, sign. E 42
- Soupisy poddaných, 1754, sign. E 43
- Soupisy poddaných, 1755, sign. E 44
- Soupisy poddaných, 1756, sign. E 45
- Soupisy poddaných, 1757, sign. E 46a
- Soupisy poddaných, 1766, sign. E 46b
- Soupisy poddaných, 1805, sign. E 47
- Soupisy poddaných, 1842, sign. E 78
- Urbář, Urbář důchodů, které Písečtí před rokem 1547 vybírali, 1547, sign. Aa 64
- Urbář, Taxa "druhého" a "třetího statku" píseckého panství (rychty těšínovská, vrcovická a hradištská), 1637, sign. Aa 69

Prameny písemné vydané:

HAAS, Antonín, ed. *Berní rula 28: Kraj Prácheňský II*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1954. ISBN 301-02-67.

CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 1, Rustikál (kraje A-CH)*. 1. Praha, 1964.

CHALUPA, Aleš a kol. (edd). *Tereziánský katastr český: Sv. 2, Rustikál (kraje K-Ž). Sumář a rejstřík*. 1. Praha, 1964.

Literatura:

BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*. Praha: František Řivnáč, 1882.

BOROVSKÝ, F. A. *Čechy. Díl IX. Západní Čechy*. Praha: J. Otto, 1897.

BUOL-SCHAUENSTEIN, Ferdinand von. *Zevrubný popis rozdělení země království Českého, ježto Nejvyšším rozhodnutím od 14. září a 26. listopadu 1853 a od 5. března 1854 schváleno ...: spolu přehled úřadů politických a soudních v tomtéž království Nejvyšším schválených : Abecední rejstříky*. Praha: Haase, 1854.

FRÖHLICH, Jiří. Archeologické nálezy z Hůrek u Písku. *Výběr: Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech*. 2010, **XLVII**(4), 211-220. ISSN 0862-5417.

FRÖHLICH, Jiří a Jan MICHÁLEK. Hrádek u Smrkovic nedaleko Písku. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách*. 2020, **33**, 201-211.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká: II. R. 905 - 1100 zánik pohanství*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923.

HEJTMAN, Bohuslav. *Soupis lomů ČSR: Pol. okres Písek*. V Praze: Vědecko-technické nakladatelství, 1948.

HOFMANN, Gustav. *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Sušice: Státní oblastní archiv, 1984.

HORSKÝ, Jan a Markéta PRAŽÁKOVÁ SELIGOVÁ. *Rodina našich předků*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Knižnice Dějin a současnosti. ISBN 80-7106-195-6.

KOLÁŘ, Martin. Hradiště u Smrkovic blíže Písku. *Památky archaeologické a místopisné: organ Archaeologického sboru Musea království Českého a Historického spolku v Praze*. Praha: Archaeologický sbor Musea království Českého, 1872, **9**(6), 815-816. ISSN 1801-5786

KROFTA, Kamil. *Dějiny selského stavu*. 2. vydání. Praha: J. Laichter, 1949.

KROUPOVÁ, Libuše, FILIPEC, Josef, ed. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 4. Praha: Academia, 2005. ISBN 978-80-200-1347-7.

- KUČA, Karel. Objev renesančního průčelí špýcharku u č.p. 23 ve Smrkovicích (okres Písek). *Zprávy památkové péče*. 1992, **31**(2), 31-33. ISSN 1210-5538.
- MATZNER, Jan. Město Písek za války třicetileté. *Výroční zpráva obec. vyšších real. škol v Písku za školní rok 1878*. Písek: V. Vetterla, ředitelství vyšších real. škol Píseckých, 1878, **1878**(1).
- MATZNER, Jan. O zboží král. města Písku v stol. 16. a 17. *Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku*. 1886, **1886**(1), 1-54.
- MATZNER, Jan. Příspěvky k historii města Písku i celého kraje. Socha panny Marie na malém náměstí v král. městě Písku (pokračování). *Otavan*. 1879, **1**(9).
- PEKAŘ, Josef. *České katastry 1654-1789: se zvláštním zřetelem k dějinám hospodářským a ústavním*. Praha: Historický klub, 1915.
- PEKAŘ, Josef. *Kniha o Kosti: Kus české historie, Díl Druhý*. Praha: Melantrich, 1935.
- PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic II. – Jižní Čechy: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách*. Praha: Libri, 2004. ISBN 80-7277-149-3.
- PROCHÁZKA, Vladimír. *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století*. Praha: Československá akademie věd, 1963. Právněhistorická knihovna.
- RENNER, Josef a Otakar G. PAROUBEK. *Zevrubný popis Království českého dle Okresních hejtmanství. Popis Okresního hejtmanství Píseckého*. Praha: F. Kytka, 1889.
- SEDLÁČEK, August. *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou: Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*. Písek: Obec Písecká, 1913.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého: Prachensko*. Praha: Knihovna Františka Šimáčka, 1897.
- SCHALLER, Jaroslaus. *Topographie des Königreichs Böhmen. Dritter Theil. Prachiner Kreis*. Prag: Wenzel Piskaczek, 1786.
- SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen, statistisch-topographisch dargestellt. Bd. 8 Prachiner Kreis*. Prag: J. G. Calve, 1840.
- ŠTOVÍČEK, Ivan a kol. *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období do poč. 16. století do současnosti*. Praha, 2002.

TOMEK, Václav Vladivoj. *Děje Království českého*. Praha: Fřantišek Řivnáč, 1885.

TRAJER, Johann. *Historisch-statistische Beschreibung der Diöcese Budweis*. Prag: F. Zdarssa, 1862.

VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddani?: proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha: Historický ústav, 2009. ISBN 978-80-7286-151-4.

VODĚRA, Svatopluk a Jiří ŠKABRADA. *Jihočeská lidová architektura*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1986.

Internetové zdroje:

Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni [online]. [cit. 2021-3-1]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/Uvod>

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA JVK. [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: <http://kramerius.cbvk.cz/search/>

Geoportál ČÚZK [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: https://ags.cuzk.cz/archiv/?link=vd&product_id=cioc&group_ids=7092-1

Historie obce Smrkovice [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: <https://www.smrkovice.cz/inpage/historie-obce/>

Chatař-chalupář [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: <https://www.chatar-chalupar.cz/smrkovice/>

Laboratoř geoinformatiky [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?lang=cs&map_root=1vm

Putim: srdéčko jižních Čech [online]. [cit. 2021-3-1]. Dostupné z: <http://zputimi.webz.cz/obsah/link.html>

Smrkovice [online]. Národní památkový ústav [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/smrkovice-7665534>

Smrkovice [online]. [cit. 2021-1-3]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Smrkovice>

Seznam použitých zkratek a symbolů

č.	číslo
čp.	číslo popisné
d.	denár
fol.	folium
fr.	florine (zlatý)
gr.	groš
ha	hektar
inv. č.	inventární číslo
k.	kopa
kart. č.	karton číslo
km	kilometr
k.m.g	kopa míšeňských grošů
kn. č.	kniha číslo
kr.	krejcar
m	metr
N	narozených
NA	Národní archiv
neb.	nebožtík
No.	numero (číslo)
O	oddaných
obr.	obrázek
sign.	signatura
SOA	státní oblastní archiv

SOkA	státní okresní archiv
str.	strych
sv.	svatý
v.	věrtel
Z	zemřelých

Seznam vyobrazení

Tab. 1: Počet obyvatel Smrkovic (19. – 21. stol.)

Tab. 2: Přehled majitelů usedlostí ve vsi Smrkovice v roce 1637

Tab. 3: Přehled hospodářů vsi Smrkovice v roce 1757

Tab. 4: Přehled majitelů usedlostí z josefského katastru 1785

Tab. 5: Přehled hospodářů na Vaňatovském gruntu, později čp. 7

Tab. 6: Přehled držitelů Kolářovské chalupy, později čp. 8

Tab. 7: Přehled držitelů Voříškovské chalupy, později čp. 9

Tab. 8: Přehled držitelů Štěrbovského gruntu, později čp. 10

Tab. 9: Přehled držitelů Skalovské chalupy, později čp. 12

Tab. 10: Přehled držitelů Kocovského gruntu, později čp. 13

Tab. 11: Přehled držitelů Vařmasovské chalupy, později čp. 14

Tab. 12: Přehled držitelů Srnkovského gruntu, později čp. 15

Tab. 13: Přehled držitelů Petrovic gruntu, později čp. 16

Tab. 14: Přehled držitelů Machovského gruntu, později čp. 21

Tab. 15: Přehled držitelů Cibočovského gruntu, později čp. 23

Tab. 16: Přehled držitelů Piksovské chalupy, později čp. 24

Tab. 17: Přehled držitelů Peroutkovského gruntu, později čp. 1

Tab. 18: Přehled držitelů Piksovského gruntu, později čp. 2

Tab. 19: Přehled držitelů Sedlákovského gruntu, později čp. 3

Tab. 20: Přehled držitelů Zemanovské chalupy, později čp. 4

Tab. 21: Přehled držitelů Věrtelovského gruntu, později čp. 5

Tab. 22: Přehled držitelů Vlasatovské chalupy, později čp. 31

Tab. 23: Přehled držitelů Klokočínské chalupy, později čp. 25

Obr. 1: Ves Smrkovice na mapě 1. vojenského mapování z 2. poloviny 18. století (chybně zakreslen vrch Zámek b.)

Obr. 2: Poloha hrádku u Smrkovic, okr. Písek

Obr. 3: Hrádek u Smrkovic. Zaměření D. Kováře. 2012.

Obr. 4: Smrkovice (okr. Písek), usedlost čp. 23 na návsi. Fotografie Karel Kuča 1991.

Obr. 5: Smrkovice (okr. Písek), zprava brány statků čp. 15, 14, 13 a průčelně dům usedlosti čp. 12

Obr. 6: Vesnice Smrkovice na indikační skice z roku 1837

Obr. 7: Nádvoří statku u Pixů ve Smrkovicích, kraj a okres Písecký, Sběrka Prácheňského muzea v Písku, podsbírka Výtvarné umění, sign. VU 1357.

Obr. 8: Cesta ze Smrkovic k Písku, dnešní ulice Na Nové, zleva doprava čp. 5, 50 a 9, 1869, Sběrka Prácheňského muzea v Písku, podsbírka Umělecká kresba, sign. UK 169/14.

Obr. 9: Chalupy na návsi ve Smrkovicích, zleva doprava čp. 4 a 5, 1869, Sběrka Prácheňského muzea v Písku, podsbírka Umělecká kresba, sign. UK 169/15.